

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Яромій Іван Васильович

УДК 342.951:351

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ
ТА ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право
(081 Право)

**Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
(доктора філософії)**

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

І.В. Яромій

Науковий керівник:
Юнін Олександр Сергійович,
доктор юридичних наук, доцент

Дніпро 2018

Анотація

Яромій І.В. Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні. *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» (081 Право). Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2018.

Дисертація висвітлює хід та результати оригінального фундаментального наукового дослідження теоретичних та прикладних питань адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні.

Розглянуто науковий доробок вітчизняних вчених, за підсумками чого, зроблено узагальнення їх міркувань щодо поняття та зміст порушення митних правил та їх місце в системі адміністративних правопорушень, суб'єктів та адміністративно-правових заходів запобігання та протидії порушенням митних правил, перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил.

Зазначено, щозагальною рисою для всіх видів порушень митних правил є те, що всі вони тією чи іншою мірою посягають на врегульовані нормами митного права суспільні відносини митно-правові відносини (відносини, що виникають у зв'язку та з приводу переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон). Розрізняються вони за ступенем суспільної небезпеки, за спрямованістю на заподіяння шкоди тим чи іншим аспектам митної справи, за способом, місцем і часом їх вчинення (тобто за ознаками об'єктивної сторони), а в низці випадків за суб'єктами, які їх здійснюють, та за деякими іншими критеріями.

Встановлено періодизацію розвитку процесу запобігання та протидії порушенням митних правил. Звернуто увагу на те, що прагнення держави

зберігати і підтримувати встановлений нею правовий порядок у сфері митного регулювання зумовлює необхідність правової охорони суспільних відносин, що виникають у процесі або з приводу переміщення предметів через митний кордон України. Маючи тривалу історію, митна справа розвивалася поступово та залежала від багатьох чинників, які дали можливість виділити декілька умовних періодів з характерними їм рисами.

З'ясовано сутність та особливості адміністративно-правового регулювання за напрямками здійснення державної митної справи, а саме: 1) функціональне, організаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності митних органів; 2) організація здійснення митних процедур, митного оформлення та декларування; 3) застосування механізмів тарифного й нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; 4) митний аудит (контроль), справляння митних платежів; 5) ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, ведення митної статистики, обмін митною інформацією; 6) організація боротьби з порушеннями митних правил та застосування відповідальності за невиконання митних правил; 7) сертифікація, стандартизація, визначення митної вартості.

Сформульовано теоретичні положення та рекомендації з найбільш перспективних напрямів вдосконалення вітчизняної системи адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил.

Зазначено, що механізм адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил характеризується такими особливостями і рисами: він є певною сукупністю засобів (адміністративно-правових), застосування яких носить на меті врегулювання суспільних відносин у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил; запобігання порушенням митних правил це комплекс заходів, які здійснюють спеціально уповноважені суб'єкти з метою превенції причин та умов, що сприяють порушенням митних правил та попередження їх проявів у

майбутньому.

Досліджено коло суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил та здійснено їх систематизацію за функціональним критерієм: суб'єкти, які мають повноваження щодо складання протоколів про порушення митних правил; суб'єкти, які безпосередньо здійснюють провадження у справах про порушення митних правил; суб'єкти, на які покладено повноваження щодо розгляду справи про порушення митних правил.

Сформульовано поняття адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил як динамічної сукупності взаємопов'язаних та взаємодіючих у певній послідовності адміністративно-правових заходів та засобів, за допомогою яких поведінка суб'єктів приводиться у відповідність до вимог і дозволів правових норм, що складається з трьох стадій: видання правових норм, виникнення конкретних прав і обов'язків, реалізація прав і обов'язків суб'єктами цих відносин.

Доведено, що, здійснюючи правоохоронну діяльність, митні органи використовують різноманітні за своїм змістом і призначенням заходи боротьби з митними правопорушеннями. Найважливішими серед останніх є заходи адміністративно-примусового характеру, використання яких забезпечує безпосереднє попередження і припинення порушень митно-правових норм, притягнення винних до адміністративної відповідальності, усунення суспільно шкідливих наслідків правопорушень тощо.

З'ясовано, що заходами адміністративного запобігання порушень митних правил є діяльність митних органів, що здійснюється відповідно до вимог нормативно-правових актів у випадках відсутності порушень митного правопорядку та має на меті їх виявлення і недопущення в майбутньому. Вони виступають однією з ланок складного механізму боротьби митних органів з порушеннями митних правил, передують більш вагомих за ступенем правового обмеження матеріальної та особистісної сфери особи правопорушника заходам адміністративного припинення і відповідальності.

Зазначено, що ознаками виокремлення заходів адміністративного попередження, які застосовуються митними органами у своїй діяльності, є такі: 1) мета забезпечення законності порядку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, осіб через митний кордон України; 2) можливість застосування у момент до переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України, під час такого переміщення або після; 3) закріплення фактичних підстав для застосування заходів нормами митного законодавства; 4) обмеження прав і свобод фізичних та юридичних осіб, що супроводжує застосування даних заходів; 5) потреба, як правило, документального оформлення при їх застосуванні; 6) ці заходи не передбачають правових наслідків, які настають у випадку виявлення порушень митних правил, та застосування інших заходів примусу; 7) застосовуються у випадку відсутності порушень митних правил або інших шкідливих наслідків, які можуть виникнути, якщо їх настання не попередити; 8) застосування даних заходів законодавством віднесено до компетенції ДФС України.

Встановлено, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил являє собою специфічну форму діяльності спеціально уповноважених державних органів (органи ДФС або суд) на вчинення протиправних діянь у сфері митної діяльності, що передбачає настання відповідальності для осіб, які вчинили дані протиправні діяння, у формі та порядку, встановлених митним законодавством України.

Наголошено, що формування нових підрозділів на основі застарілого пострадянського підходу до процесу адміністрування не дасть дієвого результату. Функціонування оновленої системи митних органів повинно базуватися на засадах автоматизації процесів й уникнення суб'єктивного фактору; створення ефективної системи аналізу корупційних ризиків; функціонування єдиної системи електронного документообігу між державними органами з метою пришвидшення процесу обміну інформацією; взаємодії з митними органами зарубіжних країн.

Зазначено, що завданням діяльності митних органів повинно бути постійне удосконалення системи управління ризиками, що має об'єднувати нормативно-правові, методологічні, інформаційно-технічні, технологічні, організаційні та кадрові аспекти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони є вагомим внеском у розвиток теорії адміністративного права, а їх реалізація підвищить ефективність діяльності ДФС в сфері запобігання та протидії порушенням митних правил. Зокрема, вони можуть бути використані: у нормотворчій діяльності у ході пошуку науково обґрунтованих та орієнтованих на прикладне застосування ідей, пов'язаних із вдосконаленням адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил, для покладення їх в основу проектів реформаторських нормативно-правових актів; у науковій діяльності з метою поглибленого опрацювання теоретичних і прикладних проблем запобігання та протидії порушенням митних правил, а також розробки відповідних питань адміністративного права.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, запобігання та протидія, порушення митних правил, механізм адміністративно-правового запобігання та протидії, митне правопорушення, адміністративна відповідальність.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Яромий І.В. Особенности административной ответственности за нарушение таможенных правил. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 40-45.
2. Яромий І.В. Відповідальність за порушення митних правил в системі адміністративної відповідальності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2017. Випуск 43. Т. 4. С. 222-225.

3. Яромій І.В. Щодо можливості використання зарубіжного досвіду функціонування митних органів в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Том 4. С. 143-148.

4. Яромій І.В. Особливості адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4. С. 194-200.

5. Яромій І.В. Історико-правове дослідження становлення інституту порушення митних правил в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 111-115.

6. Яромій І.В. Проблемні аспекти діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 4. С. 209-213.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Яромій І.В. Генезис явища порушення митних правил. *Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 27 трав. 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 222-224.

8. Яромій І.В. Окремі аспекти адміністративної відповідальності за порушення митних правил. *Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпро, 30 травня 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 108-111.

SUMMARY

Jaromii I.V. Administrative and legal mechanism of prevention and counteraction of violation of customs rules in Ukraine. Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Dissertation for the degree of Candidate of Sciences (Doctor of Philosophy) in specialty 12.00.07 "Administrative Law and Process; finance law; information

law "(081 Law). Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, 2018.

The dissertation covers the course and results of the original basic scientific research of theoretical and applied issues of the administrative and legal mechanism of prevention and counteraction of violation of customs rules in Ukraine.

The scientific achievements of domestic scientists are considered. As a result, generalization of their considerations concerning the notion and content of violations of customs rules and their place in the system of administrative violations, subjects and administrative and legal measures of prevention and counteraction to violations of customs rules, prospective directions of improvement of administrative and legal a mechanism for preventing and counteracting the violation of customs rules.

It is noted that the general feature of all types of violations of customs rules is that they all infringe on the regulated norms of customs law social relations customs and legal relations (relations arising in connection with the movement of goods and transport means of commercial use through the customs border). They differ in the degree of social danger, in the direction of causing harm to one or another aspect of the customs business, by the way, place and time of their commission (that is, on the basis of an objective side), and in a number of cases by the entities that carry them out. , and according to some other criteria.

Periodization of the development of the process of prevention and counteraction of violations of customs rules has been established. The attention is paid to the fact that the state's desire to maintain and maintain the legal order established by it in the field of customs regulation necessitates the legal protection of social relations that arise in the process or concerning the movement of items across the customs border of Ukraine. Having a long history, the customs business evolved gradually and depended on many factors that made it possible to distinguish several conditional periods with their characteristic features.

The essence and peculiarities of administrative and legal regulation in the areas of implementation of the state customs business are ascertained, namely: 1)

functional, organizational and logistical support of the activities of customs bodies; 2) the organization of the implementation of customs procedures, customs clearance and declaration; 3) application of mechanisms of tariff and non-tariff regulation of foreign economic activity; 4) customs audit (control), collection of customs payments; 5) maintenance of the Ukrainian classification of goods of foreign economic activity, customs statistics, exchange of customs information; 6) organization of the fight against violations of customs rules and the use of liability for non-compliance with customs rules; 7) certification, standardization, customs valuation.

The theoretical positions and recommendations on the most perspective directions of perfection of the domestic system of the administrative and legal mechanism of prevention and counteraction of violations of customs rules are formulated.

It is noted that the mechanism of administrative and legal prevention and counteraction to violation of customs rules is characterized by the following features and features: it is a certain set of means (administrative-legal), the application of which is aimed at regulating public relations in the field of prevention and counteraction of violation of customs rules; Prevention of violation of customs rules is a complex of measures carried out by specially authorized subjects in order to prevent the causes and conditions conducive to violation of customs rules and prevention of their manifestations in the future.

The circle of subjects of prevention and counteraction to violation of customs rules was investigated and their systematization was carried out according to the functional criterion: subjects having the authority to draw up protocols on violation of customs rules; actors who directly conduct proceedings in cases of violation of customs rules; actors entrusted with the task of reviewing the case of violation of customs rules.

The concept of an administrative-legal mechanism for preventing and counteracting violations of customs rules is formulated as a dynamic set of interrelated and interacting in a certain sequence of administrative and legal

measures and means by which the behavior of subjects is brought into compliance with the requirements and permissions of legal norms consisting of three stages: the publication of legal norms, the emergence of specific rights and responsibilities, the realization of rights and obligations by the subjects of these relations.

It is proved that, when carrying out law enforcement activities, customs authorities use diverse means of combating customs offenses in their content and purpose. Among the most important are the measures of administrative-compulsory nature, the use of which is provided by the direct prevention and termination of violations of customs and legal norms, bringing the perpetrators to administrative responsibility, eliminating socially harmful consequences of violations of law, etc.

It was clarified that measures of administrative prevention of violations of customs rules are the activities of customs authorities, carried out in accordance with the requirements of normative and legal acts in the absence of violations of customs law and aims at their detection and prevention in the future. They act as one of the links of a complex mechanism of struggle of the customs authorities with violations of customs rules, preceded by a more significant degree of legal limitation of the material and personal sphere of the perpetrator of the measures of administrative cessation and liability.

It is noted that the signs of distinguishing the administrative warning measures applied by the customs authorities in their activities are as follows: 1) the purpose is to ensure the legality of the order of movement of goods, vehicles of commercial purpose, persons through the customs border of Ukraine; 2) the possibility of application at the moment of movement of goods, vehicles through the customs border of Ukraine during such movement or after; 3) consolidation of the actual grounds for applying measures to the norms of customs legislation; 4) restriction of the rights and freedoms of individuals and legal entities accompanying the application of these measures; 5) the need, as a rule, to document a document when it is applied; 6) these measures do not foresee the legal

consequences that occur in the case of violations of customs rules and the application of other coercive measures; 7) apply in the absence of violations of customs rules or other harmful effects that may arise if their onset is not prevented; 8) application of these measures by the legislation is within the competence of the DFS of Ukraine.

It was established that administrative responsibility for violation of customs rules is a specific form of the activity of specially authorized state bodies (DFS bodies or court) for committing unlawful acts in the field of customs activity, which provides for liability for persons who have committed unlawful acts in the form and order, established by the customs legislation of Ukraine.

It is stressed that the formation of new units based on the outdated post-Soviet approach to the administration process will not produce an effective result. The functioning of the updated customs authorities system should be based on the principles of process automation and avoidance of the subjective factor; creation of an effective system of analysis of corruption risks; functioning of a single system of electronic document circulation between state authorities in order to accelerate the process of information exchange; interaction with customs authorities of foreign countries.

It is noted that the tasks of the customs authorities should be continuous improvement of the risk management system, which should combine the regulatory, methodological, informational, technical, technological, organizational and personnel aspects.

The practical significance of the results obtained is that they are a significant contribution to the development of the theory of administrative law, and their implementation will increase the effectiveness of the DFS in the field of preventing and counteracting the violation of customs rules. In particular, they can be used: in normative activities in the search for scientifically grounded and application-oriented ideas related to the improvement of the administrative and legal mechanism for preventing and counteracting the violation of customs rules, to form the basis for projects of reformatory legal acts; in scientific work with the

purpose of in-depth study of theoretical and applied problems of preventing and counteracting violations of customs rules, as well as developing relevant issues of administrative law.

Key words: *administrative-legal mechanism, prevention and counteraction, violation of customs rules, mechanism of administrative-legal prevention and counteraction, customs offense, administrative responsibility.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Яромий І.В. Особенности административной ответственности за нарушение таможенных правил. *Право и политика.* 2017. № 3. С. 40-45.

2. Яромий І.В. Відповідальність за порушення митних правил в системі адміністративної відповідальності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія «Право». 2017. Випуск 43. Т. 4. С. 222-225.

3. Яромий І.В. Щодо можливості використання зарубіжного досвіду функціонування митних органів в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2017. № 6. Том 4. С. 143-148.

4. Яромий І.В. Особливості адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2017. № 4. С. 194-200.

5. Яромий І.В. Історико-правове дослідження становлення інституту порушення митних правил в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2018. № 1. С. 111-115.

6. Яромий І.В. Проблемні аспекти діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2018. Випуск 4. С. 209-213.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Яромій І.В. Генезис явища порушення митних правил. *Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 27 трав. 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 222-224.

8. Яромій І.В. Окремі аспекти адміністративної відповідальності за порушення митних правил. *Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпро, 30 травня 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 108-111.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ	
10	10
1.1. Поняття та зміст порушення митних правил та їх місце в системі адміністративних правопорушень	10
1.2. Генеза становлення системи запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні	27
1.3. Поняття та сутність механізму адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил	42
Висновки до розділу 1	56
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ ...	
59	59
2.1. Суб'єкти запобігання та протидії порушенням митних правил	59
2.2. Адміністративно-правові заходи запобігання та протидії порушенням митних правил	79
2.3. Адміністративна відповідальність в механізмі запобігання та протидії порушенням митних правил	92
Висновки до розділу 2	114
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ	
117	117
3.1. Зарубіжний досвід адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил та можливості його використання в Україні	117

3.2. Шляхи оптимізації механізму адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил	136
Висновки до розділу 3	152
ВИСНОВКИ	154
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	161
ДОДАТКИ	178

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сучасному етапі розвитку нашої держави чітко простежується тенденція щодо запровадження європейських норм існування громадянського суспільства, особливо що стосується прогресивної динаміки розвитку країни, реформування державних інститутів, забезпечення реалізації державної політики загалом та окремих її інститутів. Не стала винятком і державна політика в митній сфері, яка виступає однією з найважливіших складових економічної політики країни та направлена у своїй основі на максимальне наповнення державного бюджету. Реформування діяльності митних органів нашої країни та адаптація їх діяльності до вимог Європейського союзу визначені як одне з найважливіших завдань, передбачених Стратегією сталого розвитку «Україна-2020».

Особливо актуальним у процесі реформування діяльності митних органів є питання щодо запобігання та протидії порушенням митних правил, які прийнято ототожнювати з явищем негативного характеру. Існування таких порушень завдає збитків державі, підриваючи її економічну стабільність. Саме тому держава надає даній проблемі досить важливого значення. Сьогодні таке явище, як порушення митних правил, набуло масштабних розмірів і розглядається не лише в межах конкретної держави чи певного регіону, а на світовому рівні, через свою притаманність майже всім країнам та регіонам світу. Для забезпечення дієвого механізму запобігання та протидії даному негативному явищу кожна держава докладає максимальних зусиль, розробляючи та реалізуючи ряд програм, завдань, вдосконалюючи своє законодавство в частині протидії митним правопорушенням. Так само і в Україні існуючі масштаби порушень митних правил вражають своїми обсягами та способами здійснення. Це спонукає як органи центральної виконавчої влади, так і правоохоронні органи використовувати нові методи

запобігання та протидії даному негативному явищу. Проблематика протидії порушенням митних правил привертає до себе значну увагу і науковців, і практиків. Розглядаючи та виокремлюючи деякі проблемні аспекти механізму запобігання та протидії порушенням митних правил, вони окреслюють основні напрямки усунення негативного впливу даного явища на розвиток національної економіки.

Крім того, необхідно зазначити, що адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил є досить проблемним через фактичну його невизначеність. З одного боку, спостерігається його очевидна нестабільність, а з іншого зростає правовий нігілізм громадян і, як наслідок, знижується ефективність функціонування даного механізму.

Порушення митних правил є найбільш поширеним видом правопорушень у галузі митної справи. А механізм запобігання та протидії порушенням митних правил набуває своєї актуальності у процесі формування в Україні як правової, соціальної держави. Процес здійснення комплексної боротьби із зазначеними деліктами у митній сфері є необхідною умовою інтеграції нашої країни в європейський простір.

Науково-теоретичною основою дисертаційного дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі права, зокрема С.С. Алексєєва, В.Б. Авер'янова, І.В. Арістової, О.М. Бандурки, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, О.І. Безполової, В.М. Гаращука, В.В. Галунька, Д.М. Гречаного, Є.В. Додіна, О.Ю. Дрозда, С.В. Ківалова, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, Б.А. Кормича, О.В. Малько, А.В. Мазура, М.І. Матузова, Т.П. Мінки, М.В. Мельника, О.М. Музичука, А.Б. Новікова, Д.В. Примаченка, В.В. Прокопенка, І.С. Розанова, О.Ф. Скакун, О.Ю. Синявської, С.Г. Стеценко, Д.С. Цаліної, М.Г. Шульги, О.С. Юніна, І.П. Яковлева та ін. Окремі аспекти саме адміністративно-правового регулювання відносин у сфері боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил знайшли своє відображення в працях Баранова С.О., Бережної

К.В., Константи О.В., Приймаченка Д.В., Шевченко В.М. та ін. Дані наукові дослідження мають досить важливе теоретико-прикладне значення для розвитку науки адміністративного права, проте не вирішують питання підвищення дієвості адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил.

Таким чином, недостатність розробок на теоретичному рівні, наявність практичних правових проблем, а також необхідність проведення комплексного дослідження теоретичних засад адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні зумовили вибір теми дисертації.

Поряд із значними досягненнями у сфері протидії правопорушенням у митній сфері не всі завдання є вирішеними. Сучасні наукові дослідження проблем запобігання та протидії порушенням митних правил є фрагментарними, хоча в даному напрямку необхідно звернути увагу на дисертаційні дослідження О.В. Константи «Адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил» (Харків, 2008 р.), І.М. Романенко «Адміністративно-правові засади профілактики порушень митних правил», М.О. Кравець «Адміністративно-правова кваліфікація порушень митних правил» (Київ, 2013 р.), І.С. Міроненко «Адміністративно-правові засади діяльності державної фіскальної служби в Україні» (Львів, 2017 р.). Дані дослідження мають вагомe теоретико-прикладне значення для розвитку науки адміністративного права, проте проблему адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил в цілому не вирішують.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Обрана тема дисертаційного дослідження спрямована на виконання основних положень Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04 березня 2015 р. № 213-р., Пріоритетних напрямків розвитку правової

науки на 2011-2015 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24.09.2010 № 14-10, Стратегічного плану розвитку ДФС України на 2015-2018 роки, затвердженого наказом ДФС України від 12.02.2015 № 80, та загальноуніверситетської наукової теми «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування» (державний реєстраційний номер 0112U003550), затвердженої 28.05.2012.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертації полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства й узагальнення практики його застосування визначити теоретичні засади та особливості адміністративно-правового механізму запобігання і протидії порушенням митних правил в Україні та на цій основі розробити пропозиції щодо його удосконалення.

Згідно з поставленою метою визначено такі основні **завдання** дослідження:

- з'ясувати сутність поняття та зміст порушення митних правил та їх місце в системі адміністративних правопорушень;
- вивчити генезу становлення системи запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні;
- визначити поняття та з'ясувати сутність механізму адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил;
- визначити суб'єкти запобігання та протидії порушенням митних правил;
- уточнити адміністративно-правові заходи запобігання та протидії порушенням митних правил;
- розглянути адміністративну відповідальність в механізмі запобігання та протидії порушенням митних правил;
- вивчити зарубіжний досвід адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил та можливості його використання в Україні;
- виробити конкретні шляхи оптимізації механізму адміністративно-

правового запобігання та протидії порушенням митних правил.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні.

Методи дослідження. Відповідно до мети і задач дослідження в роботі використано сукупність методів та прийомів наукового пізнання як загальнотеоретичних, так і спеціально-наукових. Застосування даних методів спрямовується системним підходом, що першочергово надає можливість досліджувати проблемні аспекти в єдності їх соціального змісту і юридичної форми і дозволяє провести наукове дослідження сутності адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил. У роботі використовувалися також окремі методи наукового пізнання. Зокрема, за допомогою *гносеологічного методу* дослідження було визначено сутність порушень митних правил як предмета адміністративно-правового механізму забезпечення їх реалізації, охарактеризовано сутність механізму адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил (підрозділи 1.1, 1.3); *логіко-семантичний метод та метод переходу від абстрактного до конкретного* дозволили поглибити понятійний апарат (підрозділи 1.1, 2.4); *порівняльно-правовий метод* використано з метою висвітлення стану правового забезпечення механізму запобігання та протидії порушенням митних правил, вироблення рекомендацій щодо оптимізації системи суб'єктів даного механізму (підрозділи 1.2, 3.1); *аналітичний метод* (підрозділи 2.2, 2.3, 3.2) надав можливість встановити необхідність вдосконалення законодавства у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил. *Методи класифікації та групування* використовувалися для дослідження адміністративно-правових заходів запобігання та протидії порушенням митних правил та визначення місця адміністративної відповідальності в даному механізмі (підрозділи 2.2, 2.3). Використання *індуктивного методу* дозволило підтвердити висновок про необхідність

вдосконалення адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил.

Нормативною основою роботи є наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії управління, загальної теорії держави і права, адміністративного та митного права, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативною основою дослідження є Конституція України, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що визначають правові засади реалізації державної митної політики. У ході дисертаційного дослідження було використано також документи міжнародних організацій та зарубіжних країн, досвід яких щодо реалізації державної митної політики може бути використаний в Україні. Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять узагальнення практики діяльності Державної фіскальної служби України, довідкові видання, статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є однією з перших спроб комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права визначити сутність та особливості адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил, що дозволило обґрунтувати низку нових концептуальних положень і висновків, надати практичні рекомендації з досліджуваних питань. До найбільш значущих належать такі:

Основні наукові положення, які виносяться на захист:

– визначено поняття адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил як динамічної сукупності взаємопов'язаних та взаємодіючих у певній послідовності адміністративно-правових заходів та засобів, за допомогою яких поведінка суб'єктів приводиться у відповідність до вимог і дозволів правових норм, що складається з трьох стадій: видання правових норм, виникнення конкретних прав й обов'язків та реалізації прав й обов'язків суб'єктами цих відносин;

– сформульовано пропозиції щодо оптимізації адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил в частині законодавчого закріплення першочергових заходів, спрямованих на ефективне попередження та протидію порушенням митних правил та загалом протидію правопорушенням у митній сфері, зокрема щодо створення належного та ефективного механізму для моніторингу дотримання принципів запобігання та протидії порушенням митних правил і впровадження міжнародних правових інструментів;

– класифікацію суб'єктів адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії порушенням митних правил на такі, що: складають протоколи; здійснюють провадження; уповноважені на розгляд справ про порушення митних правил, а також положення щодо особливостей їх адміністративно-правового статусу;

– науковий підхід щодо забезпечення ефективності таких основних способів запобігання та протидії порушенням митних правил, як митний контроль, метод оцінки ризиків, оперативно-розшукова діяльність та постаудит, в частині вдосконалення адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил;

– наукові підходи до визначення поняття заходів адміністративного запобігання порушень митних правил, якими є дії, що застосовуються митними органами на основі положень митного законодавства за обставин відсутності порушень митного правопорядку, в цілях їх недопущення, а також виявлення;

– пропозиції з метою превенції порушень митних правил розробити і прийняти Положення про профілактику порушень митних правил, яким було б визначено правові засади, завдання, види, форми, порядок проведення заходів запобігання та протидії порушенням митних правил;

– дослідження юридичного складу порушення митних правил як різновиду адміністративних правопорушень та виявлення ознак порушення митних правил, на підставі яких підтримано підхід, що передбачає розкриття

поняття порушення митних правил як специфічного виду адміністративного правопорушення;

- наукові підходи до класифікації адміністративно-правових заходів запобігання та протидії порушенням митних правил на заходи адміністративного попередження, заходи адміністративного припинення та заходи відповідальності за порушення митно-правових норм;

- положення щодо недостатньої законодавчої урегульованості відносин у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил, у зв'язку з чим обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства в частині провадження у справі про порушення митних правил за матеріалами, одержаними від правоохоронних органів, відмінними від закритих кримінальних проваджень;

- теоретичне обґрунтування зарубіжного досвіду адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил щодо автоматизації процесів й уникнення суб'єктивного фактору; створення ефективної системи аналізу корупційних ризиків; функціонування єдиної системи електронного документообігу між державними органами з метою пришвидшення процесу обміну інформацією; взаємодії з митними органами зарубіжних країн.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю їх використання у:

- науковій діяльності результати дисертаційного дослідження можуть використовуватися для подальшої розробки проблеми запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні, визначення шляхів підвищення ефективності діяльності суб'єктів запобігання (акт впровадження у наукову діяльність Науково-дослідного інституту публічного права від 11.04.2018);

- законотворчій діяльності для розробки і вдосконалення законодавства. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства

України, зокрема, до Кодексу України про адміністративні правопорушення, та Митного кодексу України тощо (довідка Науково-дослідного інституту публічного права від 17.04.2018);

– практичній діяльності для вдосконалення діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні;

– освітній діяльності положення й висновки дисертації можуть застосовуватися при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Митне право», «Адміністративна відповідальність», а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із даних дисциплін (акт впровадження у навчальний процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 22.03.2018).

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї, положення та висновки, узагальнені та сформульовані у дисертації, оприлюднювалися на науково-практичних конференціях та семінарах, зокрема: «Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції» (м. Дніпропетровськ, 27 травня 2016 р.), «Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції» (м. Дніпро, 30 травня 2017 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із основної частини (вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 197 сторінок, з яких 160 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складається із 182-х найменувань і займає 17 сторінок, додатки викладено на 5-и сторінках.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ

1.1. Поняття та зміст порушення митних правил та їх місце в системі адміністративних правопорушень

Головною тенденцією стандартизації митних процедур, яка відбувається в рамках діяльності Всесвітньої митної організації, є покращення умов розвитку міжнародної торгівлі шляхом прискорення та спрощення митних процедур. Але при цьому важливою вимогою залишається збереження належного рівня безпеки та забезпечення дотримання митного законодавства. Ці два, на перший погляд, суперечливі завдання вимагають запровадження нових форм та методів здійснення митного контролю, інтеграції елементів забезпечення безпеки у самі митні процедури. Адже одним з ключових результатів спрощення митних процедур вважається зменшення часу, що витрачається на розмитнення товарів, та відповідно необхідність зменшення обсягу заходів митного контролю, що здійснюються щодо конкретних товарів та транспортних засобів. Тож митний контроль повинен здійснюватися на основі принципу «менший обсяг більша ефективність». Одним із напрямків забезпечення реалізації цього принципу є реалізація концепції управління ризиками та, у більш широкому сенсі, концепції захисту митної безпеки [16].

У процесі становлення України як правової і демократичної держави процес реформування діяльності митної служби України є досить важливим. У зв'язку з цим набуває певна потреба в удосконаленні механізмів адміністративно-правового забезпечення реалізації процесу запобігання та протидії порушенням митних правил, а також дослідження поняття та елементів митних правил як предмета адміністративно-правового механізму забезпечення їх реалізації.

Необхідною умовою ефективного функціонування суверенної правової держави є забезпечення нею прав та свобод громадян, безпеки у всіх сферах зовнішньої та внутрішньої політики, запобігання будь-яким правопорушенням, а також виявлення й усунення причин, що їх породжують.

Забезпечення митної безпеки це основне завдання митних органів кожної держави, у рамках якого вони повинні забезпечувати надходження мита та інших митних платежів до державного бюджету, захищати національного виробника, запобігати ввезенню в країну заборонених та небезпечних виробів, забезпечувати дотримання законів тощо [102, с. 67].

В умовах поглиблення та пришвидшення євроінтеграційних процесів проблеми запобігання та протидії митних правопорушень та порушень митних правил зокрема набувають особливої актуальності. Адже саме порушення митних правил негативно впливають на економічні інтереси нашої держави і, як наслідок, на рівень життя населення.

Завдяки важливому геополітичному положенню Україна набула ознак розвиненого центру зовнішньоторговельних стосунків, що визначило подальшу долю країни з могутнім науково-технічним і промисловим потенціалом. Партнерські відносини держави охоплюють понад 70 країн світу. Найпотужніші за обсягом товаропотоки спрямовуються до Росії, Пакистану, Казахстану, Естонії, Білорусі, Угорщини, Австрії; найбільші торговельні партнери з імпорту Росія, Казахстан, Італія, Німеччина, Бельгія та інші країни ЄС.

Митні правила установа система норм, що залежно від об'єктів, суб'єктів, цілей, засобів, способів та етапів переміщення через митний кордон визначає порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються.

У Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1209-р [77], зазначається, що сьогодні спостерігається тенденція до збільшення

масштабів криміналізації основних сфер життєдіяльності населення. Поряд із зменшенням кількості вчинених злочинів середньої тяжкості, тяжких та особливо тяжких злочинів спостерігається тенденція до збільшення кількості митних правопорушень [139].

Наслідком усіх вжитих організаційно-практичних заходів упродовж 2017 року, у тому числі спільних операцій, проведеної аналітично-пошукової роботи стало виявлення митницями ДФС 32 282 порушень митних правил із вартістю предметів правопорушень на суму майже 1,6 млрд.гривень. [117].

З'ясування сутності явища кваліфікації адміністративного правопорушення в цілому та порушення митних правил зокрема, визначення передумов та підстав їх кваліфікації має суттєве значення для адміністративно-правової теорії, практичної діяльності компетентних органів щодо розгляду та вирішення справ про порушення митних правил.

Але у сучасній адміністративно-правовій літературі зазначеній проблематиці приділяється недостатньо уваги. В межах проведених наукових досліджень щодо питань кваліфікації порушень митних правил серед вчених-адміністративістів існує значна розбіжність думок з цього приводу. Саме тому при дослідженні передумов та підстав кваліфікації порушень митних правил використовуються попередні наукові надбання, що присвячені кваліфікації адміністративних проступків.

Зазначимо, що сучасне національне митне законодавство, що регламентує сукупність суспільних відносин в галузі державної митної політики та державної митної справи, встановлює юридичну відповідальність за вчинення певного кола суспільно небезпечних, шкідливих діянь, що порушують встановлені норми та стандарти. Застосування адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері державної митної справи, а відтак і зміцнення митного кордону, завжди відносилось до пріоритетних завдань будь-якої держави. Адже неодноразово доведено, що існує пряма залежність між станом захищеності митного кордону та реалізацією державою своєї фіскальної функції [83].

За даними Державної фіскальної служби України, лише протягом січня вересня 2016 р. було порушено більше 17 тис. справ про адміністративні правопорушення в галузі митної справи на суму понад 1,6 млрд.грн. Також митницями Державної фіскальної служби України (далі ДФС) розглянуто більше 9 тис. справ про порушення митних правил та застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму понад 468 млн. грн. На розгляд до суду митницями ДФС передано 6,4 тис. справ про порушення митних правил на суму близько 1,5 млрд.грн. За результатами розгляду справ судом прийнято рішення про конфіскацію безпосередніх предметів правопорушень на суму понад 292 млн. грн. [116]. Також накладено штрафів на 249 млн. грн. З початку 2017 р. митницями ДФС було виявлено майже 15,5 тис. порушень митних правил на суму 1 млрд.грн. [89].

Вчинення митних правопорушень загалом та порушень митних правил зокрема, безумовно, негативно впливає на соціально-економічні інтереси держави, що є неприпустимим для подальшого ефективного розвитку вітчизняної економіки, негативно позначається на іміджевих та інвестиційних показниках України. У сучасних умовах питання ефективності застосування адміністративно-правового впливу щодо запобігання та протидії зазначеним правопорушенням є об'єктом розгляду як учених у галузі теоретичної адміністративістики, так і фахівців-практиків [89].

Першочергово спробуємо з'ясувати поняття, зміст, а також співвідношення категорії порушень митних правил з такими суміжними правовими категоріями, як правопорушення, митне правопорушення та адміністративне правопорушення.

Узагальнююче визначення категорії «правопорушення» знаходимо на сторінках Юридичної енциклопедії за редакцією академіка НАН України Ю.С. Шемшученка, де воно визначається як «суспільно небезпечне або шкідливе діяння (дія або бездіяльність), яке порушує норму права» [173, с. 47-48]. При цьому вказується, що характерною особливістю правопорушення є протиправність дії або бездіяльності суб'єкта суспільних відносин. За цими

параметрами науковці класифікують правопорушення лише на злочини та дисциплінарні проступки. Інших видів протиправної діяльності юридичний словник, на жаль, не подає.

Інший колектив авторів у складі М. Кельмана, О. Мурашина, Н. Хоми у підручнику «Загальна теорія держави та права» значно поглибили аналіз дефініції правопорушення. Як і авторський колектив юридичної енциклопедії, правопорушення класифіковано на два різновиди: злочини і проступки. При цьому автори достатньо контраверсійно, але малодоказово зазначили, що останній вид правопорушення, хоча і має ознаки суспільної шкідливості, проте не становить небезпеки для суспільства та його членів. Колектив науковців, крім того, виокремив не лише проступки дисциплінарні, які помилково двічі охарактеризовані, а й конституційні, адміністративні, цивільні, продемонструвавши, таким чином, увесь спектр протиправних діянь означеної категорії [56, с. 457]. Окремо зазначено про процесуальні проступки, щоправда, на них лише наголошується як на окремому різновиді, який охарактеризований у роботах інших теоретиків права.

Визначення «правопорушення», запропоноване професором О.Ф. Скакун, фактично стало класичним для сучасної вітчизняної теоретико-правової науки і цитується в багатьох навчальних посібниках з теорії права. Правопорушення визначається як «суспільно-небезпечне або шкідливо неправомірне (протиправне) винне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатної особи, яке спричиняє юридичну відповідальність» [141, с. 420]. Окрім іншого, О.Ф. Скакун вводить до наукового обігу новий термін «проступки-делікти», під яким розуміє «правопорушення, що завдають шкоду особі, суспільству, державі та є підставою для притягнення правопорушника до передбаченої законом відповідальності» [96].

За загальним правилом правопорушення характеризується такими ознаками:

- 1) має протиправний, неправомірний характер, тобто суперечить нормам права, являє собою порушення заборон, зазначених у законах та

підзаконних актах, зловживання суб'єктивним правом, перевищення компетенції;

2) має суспільно шкідливий або суспільно небезпечний характер. Дана ознака характеризується небажаністю для суспільства, держави чи особи, передбачає настання негативних наслідків, які можуть настати як безпосередньо, так і у майбутньому, ступінь суспільної небезпечності чи шкідливості може бути різним та знаходить своє відображення у тій негативній реакції з боку держави та відповідно до вимог правової норми. Ряд авторів виділяють дві сторони суспільної небезпеки: по-перше, це характер суспільної небезпеки як якісна оцінка шкідливості вчинку, що базується на об'єкті правопорушення; по-друге, це ступінь суспільної небезпеки, тобто розмір спричиненої правопорушенням шкоди. Дещо іншої позиції дотримуються М. Абдулаєв та С. Комаров, які вважають, що суспільна небезпечність правопорушення є якісною характеристикою суспільної шкідливості правопорушення. На думку цих авторів, всі правопорушення є суспільно шкідливими, але тільки частина з них є суспільно небезпечними;

3) виражається у поведінці у вигляді дії (крадіжка, розбій) або бездіяльності (залишення особи у безпорадному стані). Думки, наміри, переконання, які зовні не виявилися, не визначаються чинним законодавством як протиправні;

4) має свідомо вольовий характер, тобто у момент скоєння залежить від волі та свідомості учасників, здійснюється ними добровільно;

5) є винним діянням. Вина це психічне ставлення особи до свого діяння та його наслідків;

6) має причинний зв'язок між діянням та спричиненими наслідками;

7) спричиняє застосування до правопорушника заходів юридичної відповідальності [157].

Сучасна юридична наука пропонує нам значну кількість різних підстав класифікації правопорушень, але у випадку характеристики митних

правопорушень доцільно звернути увагу на класифікацію залежно від галузі права, норми якої порушуються в процесі вчинення правопорушення. В даному випадку згідно з даною підставою класифікації можливо виокремити митні правопорушення як такі, що посягають на певну групу суспільних відносин, що виникають у сфері державної митної політики та митної справи України.

Думка щодо правомірності виокремлення митних правопорушень підтверджується позицією вітчизняних науковців (Є.В. Додін, А.В. Мазур, В.Я. Настюк, Д.В. Приймаченко, В.В. Прокопенко, І.О. Федотова, М.Г. Шульга), які дотримуються позиції щодо існування в сучасній системі національного права такої комплексної галузі права, як митне право [83].

Раніше в юридичній літературі вже було сформульовано позицію, прихильники якої стверджували, що до кола митних правопорушень можна зарахувати такі делікти, як злочини у митній сфері, порушення митних правил та порушення, що перешкоджають виконанню повноважень, покладених на посадових осіб органів доходів і зборів [102, с. 229]. Проте достатньої аргументації вони не наводили. Якщо щодо виокремлення злочинів питань не виникає, то з виділенням ще двох самостійних груп проступків не все так однозначно. У даному контексті цілком логічним є питання щодо співвідношення порушення митних правил та порушень, що перешкоджають виконанню повноважень, покладених на посадових осіб органів доходів і зборів з таким проступком, як адміністративне правопорушення [83].

У процесі подальшого дослідження вважаємо за необхідне провести розмежування митних правопорушень на певні групи. Виходячи із загальноприйнятої класифікації правопорушень за ступенем суспільної небезпеки та завданої шкоди, їх поділяють на:

– проступки протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено

відповідальність за проступки;

– злочини суспільно небезпечні, винні, протиправні і кримінально карані діяння (дія чи бездіяльність), вчинені суб'єктом злочину.

Відповідно до чинного законодавства до злочинів, які вчиняються в митній сфері, належать такі кримінальні правопорушення: контрабанда переміщення товарів у великих розмірах і культурних та історичних цінностей, отруйних та сильнодіючих речовин, радіоактивних матеріалів, вибухових речовин, а також зброї та боєприпасів, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, передбачені (ст. 201 КК України), та контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305 КК України).

Маємо зазначити, що в чинному митному законодавстві не застосовується поняття «адміністративне правопорушення». Проте Митним кодексом України (ст. 468-485) встановлено юридичний склад порушень митних правил, що є найбільш численною групою митних правопорушень. Спробуємо дослідити співвідношення понять «адміністративне правопорушення» та «порушення митних правил».

Першочергово необхідно з'ясувати поняття та сутність саме адміністративного правопорушення, офіційне визначення якого закріплено в ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зокрема, адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону

кримінальної відповідальності [58].

В даній статті законодавець нормативно закріплює найбільш суттєві характеристики правопорушення. Проте відкритим залишається питання щодо особливості цього правопорушення порівняно з іншими протиправними діями (злочинами, дисциплінарними проступками тощо). Крім того, ситуація ускладнюється також тим, що законодавець ототожнює поняття «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок» [83].

У вітчизняній юридичній літературі вже досить ґрунтовно досліджено поняття та особливості адміністративного правопорушення, зроблено спроби розмежувати поняття «правопорушення» та «проступку» [61]. Зауважимо лише, що така точка зору набуває дедалі більшої аргументованості [136]. Узагальнюючи сучасні погляди на це питання, можемо стверджувати таке: адміністративним правопорушенням слід вважати будь-яке порушення норм адміністративного права, тоді як адміністративний проступок це протиправне діяння, за вчинення якого законодавством передбачено накладення адміністративного стягнення. Дана позиція опосередковано підтверджується фактом розробки проекту Кодексу про адміністративні проступки [83].

Спробуємо виокремити поняття та особливості саме порушень митних правил у загальній сукупності митних правопорушень.

Загальним для всіх видів порушень митних правил є те, що всі вони тією чи іншою мірою посягають на врегульовані нормами митного права суспільні відносини митно-правові відносини (відносини, що виникають у зв'язку та з приводу переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон). Розрізняються вони за ступенем суспільної небезпеки, за спрямованістю на заподіяння шкоди тим чи іншим аспектам митної справи, за способом, місцем і часом їх вчинення (тобто за ознаками об'єктивної сторони), а в низці випадків за суб'єктами, які їх здійснюють, та за деякими іншими критеріями [90].

Зазначимо, що за радянських часів порушення митних правил жодним

чином не виокремлювалися в окрему групу адміністративних правопорушень. Вперше у Митному кодексі України, прийнятому у 1991 р., в окремому розділі законодавцем було сформульовано 18 складів порушення митних правил, а також у Главі 2 Розділу VIII визначено особливий порядок провадження щодо них. Слід зазначити, що в Митному кодексі України 1991 р. не вказувалось на втрату чинності норм Кодексу України про адміністративні правопорушення, які передбачали підстави відповідальності за порушення митних правил. До 17 травня 2001 р. ст. 208, 208-1, 209 Кодексу України про адміністративні правопорушення існували поряд зі статтями Митного кодексу України 1991 р., які встановлювали перелік та склад митних правопорушень, незважаючи на значні відмінності у кваліфікації цих діянь. Митний кодекс України 1991 р. значно розширив коло правопорушень у митній сфері, його процесуальна частина мала схематичний характер, тому багато аспектів регламентації провадження за цією категорією справ залишилось поза межами Митного кодексу України. Невизначеність у питаннях поняття контрабанди та порушення митних правил призвели до суттєвого послаблення боротьби з незаконним переміщенням предметів через митний кордон України. У Митному кодексі України 2002 р. цей інститут закріплено у розділі XVIII «Порушення митних правил і відповідальність за них. Відповідальність осіб, які беруть участь у провадженні в справах про порушення митних правил».

Прийнятий у 2012 р. МК України утворює правову основу для реалізації завдань, що продиктовані вимогами часу та поставлені перед органами державної фіскальної служби України у сфері реалізації державної митної політики, головним серед яких є реформування для виведення її на новий рівень якості надання послуг суспільству і бізнесу з одночасним неухильним гарантуванням митних інтересів держави. Зауважимо, що сьогодні порушення митних правил займають власне місце в загальноприйнятій структурі адміністративних правопорушень. Це пояснюється тим, що для всіх порушень митних правил спільним є об'єкт

посягань, а саме суспільні відносини, які виникають у галузі державної митної політики та державної митної справи. В свою чергу державна митна політика це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики [105]. А державна митна справа визначається як встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, становлять державну митну справу [105].

Також Митний кодекс України у ст. 458 чітко визначає поняття порушення митних правил як адміністративне правопорушення, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачено адміністративну відповідальність [105].

Дане визначення більшою мірою дублює законодавчо закріплене

поняття адміністративного правопорушення (ст. 9 КУпАП). Проте поряд з цим аналіз чинного законодавства та наукових поглядів дозволяє встановити та охарактеризувати ознаки та особливості, які притаманні порушенням митних правил поряд із загальними ознаками адміністративного правопорушення.

Перша ознака, яка є характерною для будь-якого адміністративного правопорушення, у тому числі і порушення митних правил, це дія чи бездіяльність. Тобто це свідомий акт поведінки людини, який завжди є наслідком пізнавальної діяльності, відображенням у свідомості людини об'єктивного світу. Саме діяння, а не думки, бажання чи інші подібні прояви психічної діяльності людей. Дія це активне невиконання законних вимог, а також порушення встановленої нормами права заборони (наприклад, порушення встановленого порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю, ст. 471 МК України). Бездіяльність це пасивна форма поведінки, яка проявляється у невиконанні передбачених законодавчими й нормативними актами обов'язків, які вона повинна і мала б виконувати внаслідок покладених на неї обов'язків (наприклад, неподання органу доходів і зборів звітності щодо товарів, які перебувають під митним контролем, ст. 475 МК України).

Ознака протиправності адміністративного правопорушення впливає з того, що воно заборонене законом, оскільки може завдати шкоди або загрожувати безпекою. Протиправність виділяє адміністративні правопорушення серед інших, хоч і неправомірних дій, на вчинення яких законом не встановлено будь-яких правових заборон. У такому випадку може йтися про порушення моральних або інших соціальних норм. Протиправність охоплює проступки, які завдають безпосередньої шкоди інтересам особи, матеріальним речам, а також ті, що не пов'язані із настанням шкідливих наслідків, а приховують у собі лише загрозу, небезпеку такої шкоди. У випадку порушень митних правил протиправність має на увазі те, що норма митного законодавства прямо накладає заборону на вчинення конкретного

діяння, наприклад порушувати порядок здійснення операцій з переробки товарів (ст. 480 МК України). Окрім цього про протиправний характер можливо говорити і у випадку пересилання через митний кордон України в міжнародних експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання (ст. 473 МК України).

Винність адміністративного правопорушення передбачає наявність у особи самостійного психічного ставлення до відповідного вчинку та його наслідків. Вчинення особою порушення митних правил виражається як свідомий прояв волі особи та має бути завжди винним, тобто вчиненим навмисно або через необережність. У випадку відсутності цієї ознаки діяння не може бути визнано як правопорушення.

Наступною ознакою є адміністративна караність, яка в даному випадку вказує на те, що дане протиправне, винне діяння визнається порушенням митних правил лише в тому випадку, якщо його вчинення тягне настання адміністративної санкції, яка прямо передбачена митним законодавством, що закріплено в ст. 468-485 МК України.

Ще одна ознака це антигромадська спрямованість, яку слід розглядати як діалектичне співвідношення суспільної шкідливості (апостеріорна ознака проступку) та суспільної небезпеки (апріорна ознака проступку) [9, с. 29-31]. Кожне порушення митних правил, посягаючи на закріплений правопорядок, спричиняє ту чи іншу шкоду, порушує упорядкованість, узгодженість, гармонічність суспільних відносин в галузі державної митної політики та державної митної справи. І необхідно зазначити, що в даному випадку результат даного порушення може виявлятися у вигляді реальної шкоди (наприклад, недонадходження коштів до державного бюджету внаслідок несплати митних платежів у строк, встановлений законом (ст. 485 МК України), так і у створенні необхідних умов з метою настання певної шкоди (наприклад, ввезення в Україну неякісних товарів або товарів, заборонених до ввезення в Україну (ст. 483 МК України). За ступенем соціальної значимості діяння, що заподіює шкоду законним інтересам суспільства та

держави, є антигромадським.

У контексті дослідження порушення митних правил та їх співвідношення з адміністративними правопорушеннями неможливо залишити поза увагою питання адміністративної відповідальності. Спробуємо охарактеризувати особливості адміністративної відповідальності за порушення митних правил.

Перш за все, необхідно зазначити, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил, на відміну від адміністративної відповідальності за будь-які інші адміністративні правопорушення, регулюється нормами спеціального кодифікованого нормативного акта Митного кодексу України, а не Кодексом України про адміністративні правопорушення. Зокрема, це розділ XVIII «Порушення митних правил та відповідальність за них» та розділ XIX «Провадження у справах про порушення митних правил» Митного кодексу України [105].

Щоб зняти будь-які питання щодо полеміки про застосування норм Кодексу України про адміністративні правопорушення чи норм Митного кодексу України в справах про правопорушення у сфері державної митної справи, законодавець у частині 1 статті 459 Митного кодексу України чітко зазначив, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил встановлюється саме Митним кодексом [37].

Дана особливість порушень митних правил була предметом наукових досліджень вчених-адміністративістів. Так, зокрема, в дисертаційному дослідженні на тему «Адміністративно-правова кваліфікація порушень митних правил» М.О. Кравець дотримується позиції про необхідність включення норм, що регулюють адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері державної митної справи, до єдиного нормативно-правового акта, покликаного передбачати адміністративну відповідальність за вчинення будь-яких адміністративних правопорушень (КУпАП) [83, с. 17].

Наступною особливістю адміністративної відповідальності за порушення митних правил є використання в Митному кодексі України

власного визначення поняття порушення митних правил як адміністративного правопорушення, що являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій із товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність [105].

В той же час Кодекс України про адміністративні правопорушення зазначає, що адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія або бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [59].

Також маємо зазначити, що визначення адміністративної відповідальності за порушення митних правил передбачає винність двоякого роду: по-перше, обов'язок винної особи дати звіт про свої неправомірні діяння у сфері відносин митної справи; по-друге, обов'язок понести покарання у вигляді адміністративного стягнення.

Перше означає, що адміністративна відповідальність пов'язана з поверненням до минулого, з обов'язком відзвітуватися за минулу поведінку й пояснити митному органу причини невиконання норм митного законодавства. Друге означає, що за порушення митних правил особа зобов'язана понести передбачене законом покарання у вигляді адміністративного стягнення, тобто підлягає певним обмеженням у межах санкцій митного законодавства [140].

Наступною особливістю адміністративної відповідальності за

порушення митних правил є відмінність у видах адміністративних стягнень, які застосовуються за порушення митних правил і які застосовуються за інші види правопорушень.

Адміністративні стягнення за порушення митних правил це заходи відповідальності за правопорушення, передбачені МКУ. Вони мають загальні характерні ознаки. По-перше, вони зумовлюють реакцію держави на правопорушення у вигляді негативної оцінки як вчиненого правопорушення, так і самого правопорушника. Ця оцінка безпосередньо перебуває в правовій нормі закону, а під час її застосування відображається в певному управлінському рішенні митного органу (посадової особи), який виступає від імені держави та наділений у необхідних випадках правом на державний примус [90]. По-друге, адміністративно-правові стягнення за порушення митних правил за соціальною сутністю та змістом являють собою заходи примусу, які обмежують винного в його правах [105]. По-третє, законодавцем окреслено вичерпний перелік стягнень за порушення митних правил. Посадові особи митних органів не мають права застосовувати інші стягнення, крім тих, що передбачені в Митному кодексі України [90].

Вітчизняні вчені Д.В. Приймаченко та В.В. Ченцов зазначають, що серед передбачених законодавцем заходів адміністративно-примусового характеру (таких як митний контроль, адміністративне затримання, вилучення товарів і документів) тільки адміністративні стягнення виконують функцію покарання, і лише за фактом їх застосування настає адміністративна відповідальність [102; 90].

Ще однією особливістю адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері державної митної справи є відмінність від Кодексу України про адміністративні правопорушення в строках накладення адміністративних стягнень, які застосовуються за порушення митних правил. Так, відповідно до ст. 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а в разі триваючого

правопорушення не пізніш як через два місяці з дня його виявлення. Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього Кодексу чи інших законів підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніш як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а в разі триваючого правопорушення не пізніш як через три місяці з дня його виявлення, крім справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією та передбачені ст. 164-14, 212-15, 212-21 цього Кодексу (адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше двох років із дня його вчинення) [37].

Аналіз викладеного дозволяє дійти висновку, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил являє собою специфічну форму діяльності спеціально уповноважених державних органів (органи ДФС або суд) на вчинення протиправних діянь у сфері митної діяльності, що передбачає настання відповідальності для осіб, які вчинили дані протиправні діяння, у формі та порядку, що встановлені митним законодавством України.

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил є одним із найдієвіших засобів забезпечення правопорядку в митній справі і митній політиці України, сприяє зміцненню законності та забезпеченню охорони прав і свобод громадян. Маємо зазначити, що порушення митних правил займають самостійне місце в загальній системі адміністративних правопорушень через те, що вони регламентовані власним нормативно-правим актом Митним кодексом України, мають власний об'єкт посягання суспільні відносини, що виникають у сфері державної митної політики та державної митної справи, і, найголовніше, що механізм притягнення до відповідальності за вчинення порушень митних правил регламентований виключно Митним кодексом України. Дослідження нормативно-правових актів у сфері адміністративної відповідальності за порушення митних правил та аналіз практичної сторони їх реалізації дозволяють констатувати певну недосконалість окремих норм права; адміністративно-юрисдикційну діяльність митних органів, що потребує подальшого удосконалення.

1.2. Генеза становлення системи запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні

Прагнення держави зберігати і підтримувати встановлений нею правовий порядок у сфері митного регулювання зумовлює необхідність правової охорони суспільних відносин, що виникають у процесі або з приводу переміщення предметів через митний кордон України. Для досягнення цієї мети держава запроваджує межу між дозволеним і недозволеним, вимагає від суб'єктів митних правовідносин утримання від дій, здатних порушити встановлені нею загальнообов'язкові правила заборонного типу у сфері державної митної справи. Це передбачає можливість і необхідність державного примусу, однією із форм якого є відповідальність за порушення митних правил. Для того, щоб охарактеризувати всю сутність інституту відповідальності за порушення митних правил, першочергово необхідно з'ясувати історичний процес формування даного правового явища у митній сфері України.

Фінансово-економічна криза в Україні, ускладнена необхідністю витратити значні кошти на проведення антитерористичної операції, зумовлює важливість забезпечення надходжень до державного бюджету, зокрема за рахунок митних платежів. Сьогодні сфера митних відносин характеризується наявністю корупційних ризиків, пов'язаних з ухиленням від сплати митних платежів, у тому числі з урахуванням прогалин і суперечностей митного законодавства в аспекті відповідальності за порушення митних правил. Завдання правової науки за таких умов полягає у виробленні теоретико-методологічного підґрунтя удосконалення норм митного законодавства з метою забезпечення високого рівня законності та прозорості притягнення до відповідальності за порушення митних правил та збереження основних цілей і завдань митної політики нашої держави.

Розвиток митної справи має багаторічну історію і на всіх етапах свого

становлення завжди був атрибутом держави. Сьогодні держава (як законодавчий суб'єкт) також залишається одним з основних учасників міжнародних економічних відносин. Проте слід зауважити, що митна справа є не лише атрибутом держави. У сучасних умовах розвитку інтеграційних процесів, що спостерігаються між економічно розвиненими країнами, вона перетворилась на одну зі сфер активного міжурядового співробітництва [82].

Основний Закон нашої держави у ст. 1 визначає Україну як суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову державу, а у ч. 3 ст. 2 проголошує її територію в межах існуючого кордону цілісною і недоторканою [76]. У ст. 8 Митного кодексу України виключну юрисдикцію України на її митній території віднесено до принципів здійснення державної митної справи [105].

Упродовж століть митниця була і залишається одним із чинників державності та незалежності країни, яскравим свідченням владного і фінансового суверенітету. Вже у найдавніші часи існували міждержавні стосунки, контроль за якими, між іншим, був одним з джерел поповнення державної скарбниці. Як відомо, одним із перших митників був Матвій, який збирав податки для імперського Риму [113, с. 12; 125].

Починаючи з стародавнього Вавилону, тобто з початку II тис. до н. е., в усіх державах впроваджувався огляд та збір мита з товарів, що ввозилися. На території сучасної України поняття мита як плата за провіз товарів територією держави з'явилося за часів Київської Русі. До речі, саме тоді і виникло в слов'янській мові слово «мити» і «митник» [79, с. 16]. Проте достеменно точних свідчень про час виникнення митної справи на території нашої держави нема. Так, Є. Осокін вважав, що система митних давньоруських правил була завезена грецькими священиками князю Володимирі для розповсюдження християнства, тобто у 988-989 рр. [115, с. 21]. Відомості про мито на території сучасної України зафіксовано ще в IX ст. Саме тоді на нинішніх землях України виникає і впродовж кількох століть аж до завоювання монголо-татарами розвивається могутня Київська Русь. У

фінансуванні своєї діяльності князі, насамперед, залежали від данини. До інших джерел княжих доходів належали: платня за судочинство, штрафи і мито [125].

Необхідно зазначити, що за часів Київської Русі з'явилися перші згадки щодо юридичної відповідальності у митній сфері. Так, збірка законів Київської Русі «Руська правда» містила правила торгівлі, порядок сплати мит, застосування санкцій за контрабанду [57, с. 3]. Прикладом може слугувати такий різновид штрафу, як «промит», який встановлював подвійну ставку мита за провезення або спробу провезення товару злочинним шляхом. У судебнику князя Володимира було зазначено, що за спробу таємного провезення товару, не сплативши мито, передбачається покарання у вигляді конфіскації товару та побиття батогами перевізника. У XII-XIII ст. зі збільшенням митних зборів у віддалених князівствах посилюється потяг людей до незаконного переміщення різного роду товарів через митний кордон. Саме у цей час формується система штрафів та інших покарань за порушення встановлених правил перевезення та продажу товарів. Поряд зі штрафом «промит» з'являється «заповідь» це свого роду пеня за несплату мита під час продажу (купівлі) коней, а також штраф за таємне перевезення товару без сплати мита.

Свій вплив на митну справу у XIII ст. здійснила і навала монголо-татар. Внаслідок цього було введено нове поняття «тамга», яке у тюркських народів означало знак, клеймо, тавро, печать, що проставлялось на майні та підтверджувало право власності роду. В подальшому «тамгою» почали називати мита, що стягувались під час торгівлі на ринках і ярмарках. Від слова «тамга» було утворене нове поняття «тамжитьь», тобто накладання тамги як доказу факту сплаченого податку поступово витіснило поняття «збирання мита», а місце збору, де товар «тамижили», отримало назву «таможня». Видача ханських ярликів з печаткою-тамгою супроводжувалася збором, який також називався тамгою, а незабаром тамгою стали називати збір, що стягувався при торгівлі на ринках та ярмарках. Від слова «тамга»

було утворене дієслово «тамжити», тобто стягувати мито і ставити печатку. Місце на ярмарку, де тамжили, стали називати митницею, а тих, хто тамжив, таможенниками [120, с. 11]. Щодо правової основи встановлення митних зборів і мит існували уставні грамоти, адресовані окремим містам, які встановлювали види та розміри зборів, порядок їх сплати, відповідальність за порушення митних правил [95, с. 28-31].

Період запорізького козацтва розпочався з XV ст. Козаки утримували у своїх руках усю торгівлю Польщі, Литви, України і Південної Росії XVI-XVIII ст. Козаки у 1649 р. уклали договір із султаном Туреччини, за яким Туреччина надавала купцям право вільно перетинати Чорне та Біле моря, користуючись усіма їх портами у будь-який час, без ускладнень спілкуватися з купцями материкових та річних міст, здійснювати продаж, купівлю й обмін товарів, а також будувати у портах склади (майже попередники магазинів безмитної торгівлі), а Україна зобов'язалась не давати можливості запорізьким та донським козакам нападати на Османську Імперію. Така ситуація спровокувала появу на Запорізькій Січі своїх митних порядків. Наприклад, якщо корабель, не доходячи версту до Січі, витримував 20 діб так званого «карантину», то міг увійти до бухти безмитно.

За Зборівською мирною угодою з Річчю Посполитою терени Української держави охоплювали площу до 200 тисяч квадратних кілометрів, з населенням більше одного мільйону. Сформувався полково-сотенний адміністративно-територіальний устрій України [39]. Приблизно з 1652 року оформлюється новий державний орган фінансова канцелярія, до компетенції якої належить і питання контролю за надходженням мита. Керівник цього органу генеральний підскарбій координував роботу спеціально уповноважених митних службовців дозорців, індукторів та екзоторів [14].

Поступово розпочалося нормативне закріплення правил переміщення товарів через державні кордони. Це є важливим фактором. Оскільки, з одного боку, в теорії юридичної відповідальності завжди підставою процесуального примусу чи будь-якого виду покарання вважається факт причинно-

наслідкового зв'язку між діями певної особи і порушенням цілком конкретної легальної заборони (правила, норми); з іншого боку, митні правила і унормовані митні процедури визначали предмет доказування і багато в чому зміст та форми проведення дізнання у справах про контрабанду, цілеспрямовували цю діяльність. Для стягування митних платежів запроваджуються спеціалізовані державні установи митниці. Відповідно, усілякі порушення встановленого порядку переміщення товарів через кордон або приховування їх від контролю митниці, сплати митних зборів почали кваліфікувати як контрабанду.

За часи правління Січчю Б. Хмельницьким відбулося врегулювання митних спорів між Україною та Росією. Він установив в Універсалі 1654 р. такси митних оплат, так званої «індукти», з привізного краму. Поборці державних прибутків називалися індукторами (або екзакторами). Їм дозволялося від уряду побирання митних та горілчаних поборів. У перший час після Переяславської ради 1654 р. Україна мала своєрідне (якого не мала жодна інша адміністративна одиниця Росії) козацько-старшинське самоврядування, військо, суд, податкову систему, митні кордони. Однак за умовами «Переяславських статей» 1659 р. при гетьманові Ю. Хмельницькому Україна позбавилась права на самостійні зовнішні відносини [44].

За часів козацької доби існувала жорстка система покарань за спробу реалізації іноземними купцями товарів за посередництва українських купців, які мали пільги. За таке порушення усі товари підлягали конфіскації митниками [32, с. 73]. Будь-яке порушення правил, встановлених правовими актами щодо перевезення товарів і цінностей через кордон, отримало назву «контрабанда», а винні у скоєнні зазначених дій підлягали покаранню. Система встановлених санкцій за невиконання митних правил була досить жорстка. За контрабандне ввезення тютюну жорстоко били та прилюдно соромили, за контрабандне перевезення алкогольних напоїв карали биттям батоном та відрубанням рук і ніг.

Пам'ятки історії свідчать, що першим митним порушенням було ухилення від сплати податків, і лише в кінці XVII століття було передбачено відповідальність за контрабанду як за самостійне правопорушення. В подальшому законодавство пішло шляхом зменшення кількості податків. Дане рішення державовладців можливо пояснити цілою низкою факторів. По-перше, до середини XVI ст. контрабанда не сприймалася суспільством як явище злочинного характеру та не створювала економічної загрози інститутам державності [160].

Як вважає В. Сlepченко, такому стану речей певною мірою сприяла недосконалість охорони кордонів Російської держави, нерідко контрабандні товари йшли через митниці, посадові особи яких, зловживаючи своїм положенням, за мзду, пропускали їх. Все це, як ми бачимо, сприяло підвищенню рівня контрабанди [142, с. 46].

З кінця XVII ст. Україна потрапляє під залежність від Росії та втрачає свою державність. У складі Російської імперії Росія починає процес встановлення тотального контролю над Україною, що передбачав, зокрема, і ліквідацію митної системи як самостійного елемента.

Аналіз архівних джерел дозволяє впевнено казати, що одним з головних факторів, які призвели до формування контрабандного промислу, стало створення мануфактурного виробництва у першій чверті XVIII ст. Застосування протекційних заходів з метою захисту внутрішнього виробництва автоматично створило умови для поширення неформальної економіки чи просто контрабанди. Охорона митних кордонів у 1720-х рр. була складним процесом: товари, що відправлялись з прибалтійських портів у внутрішні губернії, обкладалися додатковими митами. Різні митно-правові режими окремих територій імперії (у тому числі митна автономія Гетьманщини), що склались історично, зіграли фатальну роль для всієї справи протекційної політики. Територіальна система створила таку величезну лінію митної охорони з анклавом, де діяли інші митно-правові норми, при якій справа боротьби з контрабандою ставала безперспективною.

І цей фактор суттєво впливав на весь хід митної політики Росії першої половини XVIII ст. та підштовхував урядові кола форсувати процес уніфікації митної системи в межах всієї імперії. Таким чином, територія Лівобережної України, після втрати у 1754 р. митної автономії, стає ареною боротьби з контрабандою [124].

В основу протидії контрабанді була покладена щільна взаємодія цивільних службовців і військових підрозділів. Зокрема, був створений підрозділ з козаків, спеціально підготовлених до несення митної служби. Універсал спрямовував на рішучу протидію контрабанді, встановлював зацікавленість митників («дозорців», «військових екзакторів») у пильному припиненні порушень митних правил: вони отримували 50 % вилученої контрабанди, решта конфіскованого надходила до «скарбу військового». Більше того, полково-сотенна адміністрація зобов'язувалася надавати сприяння митникам, карати порушників митних правил (контрабандистів). На місцях полковники здійснювали загальне управління фінансово-економічними процесами громади. Саме у полкових містах відкривалися переважно митниці, або митні застави. Безпосередньо фінансово-економічними питаннями опікувалися за посадою полкові підскарбії. Вони контролювали, зокрема, процес стягнення мита, його своєчасне надходження до полкової скарбниці та дотримання митних правил. Полкова старшина ставала обов'язковою ланкою провадження дізнання по фактах контрабанди. І що дуже важливо провідну роль у вирішенні спірних питань митного регулювання відігравали полкові суди. Отже, саме через судові процеси у полкових судах починають формуватись уявлення про належні й допустимі докази винності контрабандистів, здобутих в ході дізнання. А це, у свою чергу, висуває вимоги до визначення і застосування належних процедур отримання вказаних доказів під час дізнання [52].

Зокрема, поруч із поширеними показаннями свідків, одним із доволі нових джерел доказової інформації про порушення митних правил були спеціальні письмові митні документи актові книги сплати індукти, обліку

податків на закордонні товари тощо [26]. Цікавими є згадки науковців про те, що саме у цей час зустрічаються відомості про новий спосіб контрабанди повідомлення митним органам завідомо неправдивої інформації щодо власника товару (що у певних випадках надавало преференції чи взагалі звільняло від сплати мита). Зокрема, суворі покарання передбачалися для українських купців, які під своїм іменем перевозили чужоземні товари [86].

Розвитку контрабанди у XVIII ст., безумовно, сприяли створення міжнародного ринку, пожвавлення торгівлі та технічний прогрес. Ще одним сприятливим фактором була традиція митних відкупів. Завдяки відкупам уряд не тільки позбавлявся клопотів з організацією митної мережі, але й отримував гроші наперед. Водночас уряд дистанціювався від проблеми боротьби з контрабандою, яку було перекладено на відкупників. Лише коли контрабанда набула таких масштабів, що навіть відкуп став збитковим (відкупники не змогли розрахуватися з державою), урядовці звернули увагу на цю проблему [124].

З включенням Гетьманської України до імперського митного простору об'єктами контрабанди ставали, як правило, товари, на які поширювались норми державної монополії, і відповідно їх вільний продаж обмежувався; товари, що підлягали акцизному обкладенню і це збільшувало їхню роздрібну ціну для населення; товари, ввезення або вивезення яких обмежувалось митними тарифами [165]. Для українського споживчого ринку з 1750-х рр. такими товарами були: шовк, тютюн, юхта, швацькі голки, горілка, гральні карти, срібні рублі та золоті «єфимки» (вільноконвертована валюта XVIII ст.) [124].

У період переворотів із 1725 по 1762 роки митна політика характеризувалася непослідовністю. У 1724 р. Катерина I видала наказ про «Покровительський митний тариф» (товари, які ввозилися іноземними купцями, обкладалися митом, руські купці могли вивозити свої товари без перешкод) [44]. Але в 1726 р. і в 1728 р. були підписані російсько-англійські та російсько-прусські договори, які встановлювали режим взаємного митного

добробуту. Митний тариф 1731 р. цілком відмінив «Покровительський митний тариф». Реформа 1753 р. внесла зміни у митні заклади, ліквідувалися внутрішні митниці. У зв'язку з ростом контрабанди у 1754 р. була створена прикордонна варта, набирались команди митних кінних об'їждчиків. Митним тарифом 1767 р. були встановлені мита на продукти, які виготовлялися в країні на низькому рівні або в незначній кількості та які ввозились і були конкурентоспроможними з російськими. Були застосовані нові митниці в Одесі, Севастополі, Ростові-на-Дону та інших містах. Посилювалась охорона митних кордонів [100].

З кінця XVIII ст. до початку XX ст. Україна перебувала у складі Російської імперії. Тому історія розвитку України тісно переплітається з історією розвитку Російської імперії. Це стосується як економічної, так і митної політики як її складеного елемента. У Російській імперії у 1729 році виходить перший указ, присвячений боротьбі з контрабандою: « О неявлениях в Таможнях и утаенных от пошлин товаров». Поняття «контрабанда» в Росії в той час не існувало, а використовувався термін «непорядки», який розуміли і як ввезення товарів «таємно», і як продаж ввезених товарів без мита. Також були запропоновані методи боротьби із зазначеними діями [15].

На початку XIX ст. контрабанда на території сучасної України набула загрозливих масштабів. Введення протекціоністського тарифу 1822 р. та перехід Росії на протекціоністську політику з 1877 р., а також будівництво залізничних доріг і розвиток зовнішньої торгівлі на півдні та сході країни призвели до поширення контрабанди не тільки на державному кордоні, а й у торгових та промислових центрах Росії. Боротьба з порушеннями митних правил та контрабандою набула загальнодержавного значення. Одним із важливих факторів успішної боротьби з порушеннями митних правил та контрабандою став розвиток законодавства щодо боротьби з незаконним перевезенням товарів. Правові основи боротьби з порушеннями митних правил та контрабандою, що зазначались у кримінальних уложеннях, митних

статутах та інших документах, свідчать про те, що держава посилювала міри покарання за порушення митних правил та контрабанду шляхом переходу від адміністративної до кримінальної відповідальності за дані протиправні діяння [9].

Після Жовтневої революції і встановлення радянської влади настав якісно новий етап розвитку законодавства про відповідальність за контрабанду і боротьби з нею. У роки громадянської війни і післявоєнного будівництва контрабанда набула небаченого раніше розмаху. Причому потік контрабанди у багато разів збільшився в обох напрямках бідами України прагнули скористатися не тільки окремі нечистоплотні ділки, контрабанда була організована багатьма ворожими країнами на державному рівні за допомогою секретних служб [15].

Декретом РНК від 22 квітня 1918 року в країні було введено монополію зовнішньої торгівлі. Якщо до революції контрабанда розцінювалася як порушення фіскальних інтересів країни, то за радянської влади як порушення монополії зовнішньої торгівлі [137, с. 27].

Після Жовтневої революції 1917 року радянським урядом Радою народних комісарів (РНК) було вжито рішучих заходів для припинення контрабанди. Так, зокрема, був виданий Декрет РНК від 03.01.21 «Про реквізиції і конфіскації». Митна установа була вправі конфісковувати «товари, визнані контрабандними». Водночас Декрет допускав можливість здійснення митними службами оперативних і слідчих дій. Для виявлення контрабандних товарів, таємно завезених через кордон чи призначених для таємного вивозу за кордон, митні службовці отримали право в межах 7-верстної прикордонної смуги робити обшуки і виїмки у всіх випадках, коли мається підозра в прихованні контрабанди. Поза межами прикордонної смуги митні службовці могли здійснювати ці дії за участю карної чи загальної міліції. Затримані в процесі обшуків, виїмок товари доставлялися в митницю, де їм робили огляд і опис з подальшою (за необхідності) конфіскацією.

Зауважимо, що відповідальність за правопорушення у сфері митних

правовідносин була встановлена Кримінальним кодексом Української РСР 1927 року. Так, зокрема, стаття 56-24 Кодексу зазначала, що «за кваліфіковану контрабанду застосовується, крім зробленої митним управлінням конфіскації товарів і накладення штрафів, позбавлення волі на строк не менш як один рік, з конфіскацією всього або частини майна...» [85, с. 22].

У подальшому норми щодо контрабанди були передбачені у Кримінальному кодексі Української РСР 1960 р. у ст. 70, якою передбачалося, що контрабанда це переміщення товарів, валюти, цінностей та інших предметів через митний кордон поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, або групою осіб, які організувалися для заняття контрабандою, а так само таке ж незаконне переміщення історичних і культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних, вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї) [144].

У 1964 році Митний кодекс визначив характеристику складу контрабанди та закріпив принципи оформлення справ про контрабанду та порушення митних правил. Так, зокрема, в даному нормативній акті зазначалося, що до повноважень Головного митного управління належить розробка та здійснення заходів щодо боротьби з порушеннями митних правил та контрабандою. А повноваження щодо накладення штрафів за дані протиправні діяння належали керівникам митниць.

Водночас, коли було прийнято Кодекс Української РСР про адміністративні правопорушення в редакції від 07.12.1984, у статті 209 вперше було визначено окремі склади «контрабанди», що стало першою спробою закріплення в адміністративному праві поняття контрабанди як порушення митних правил.

По-перше, під контрабандою розумілось незаконне переміщення через державний кордон вантажів (товарів, цінностей та інших предметів), тобто переміщення вантажів поза митними установами з порушенням вимог

Митного кодексу або з приховуванням від митного контролю, а також зберігання, переміщення, продаж і купівля таких вантажів на території держави (п. 1 ч. 1 ст. 209) [58]; інший склад правопорушення зберігання іноземних вантажів у кількості, що перевищує звичайну для власного вжитку норму, коли охоронці або власники цих вантажів не доведуть законне одержання їх (п. 2 ч. 1 ст. 209) [144].

Наступне ввезення або одержання з-за кордону вантажів, хоча б за наявності встановлених дозволів і зі сплатою мита, якщо ввезення або одержання цих вантажів пов'язані з незаконним вивезенням, переказом і пересиланням за кордон валюти, валютних цінностей, платіжних документів у карбованцях, які купуються за іноземну валюту без права обороту їх у таку валюту, ювелірних та інших побутових виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінних каменів та лому таких виробів, а так само і незаконні вивезення, ввезення, пересилання і переказ за кордон та з-за кордону валюти тощо (пункти 3 та 4 частини першої статті 209) [144].

Зменшення впливу партійних структур, нестабільність останніх років існування та недосконалість СРСР, його невідповідність тогочасним умовам сприяли закономірному етапу, на який стала Україна, здобуттю 24 серпня 1991 р. незалежності. З часу проголошення незалежності України було прийнято три Митні кодекси (1991 р., 2002 р. та 2012 р.), що було зумовлено вимогами часу та завданнями, які ставились перед ними. Кожний Митний кодекс містив норми щодо відповідальності за порушення митних правил, характеристики складів правопорушень, визначення специфіки стягнень за їх скоєння, порядку їх застосування.

У Митному кодексі України, прийнятому у 1991 р., в окремому розділі законодавцем було сформульовано 18 складів порушення митних правил, а також у Главі 2 Розділу VIII визначено особливий порядок провадження щодо них. Слід зазначити, що в Митному кодексі України 1991 р. не вказувалось на втрату чинності норм Кодексу України про адміністративні правопорушення, які передбачали підстави відповідальності за порушення

митних правил. До 17 травня 2001 р. ст. 208, 208-1, 209 Кодексу України про адміністративні правопорушення існували поряд зі статтями Митного кодексу України 1991 р., які встановлювали перелік та склад митних правопорушень, незважаючи на значні відмінності у кваліфікації цих діянь. Митний кодекс України 1991 р. значно розширив коло правопорушень у митній сфері, його процесуальна частина мала схематичний характер, тому багато аспектів регламентації провадження за цією категорією справ залишилось поза межами Митного кодексу України. Невизначеність у питаннях поняття контрабанди та порушення митних правил призвели до суттєвого послаблення боротьби з незаконним переміщенням предметів через митний кордон України. У Митному кодексі України 2002 р. цей інститут закріплено у розділі XVIII «Порушення митних правил і відповідальність за них. Відповідальність осіб, які беруть участь у провадженні в справах про порушення митних правил».

При розробці Митного кодексу України 2012 року у ст. 459 законодавець повернув поняття «порушення митних правил» в площину адміністративного права, залишивши настання відповідальності за їх вчинення в площині митного законодавства. Водночас, згідно з положеннями Митного кодексу України, порушення митних правил та відповідальність за них мають особливості, відмінні від інших правопорушень та відповідальності за них адміністративної, кримінальної, фінансової, цивільної, дисциплінарної тощо [144].

Прийнятий у 2012 р. МК України утворює правову основу для реалізації завдань, що продиктовані вимогами часу та поставлені перед органами державної фіскальної служби України у сфері реалізації державної митної політики, головним серед яких є реформування для виведення її на новий рівень якості надання послуг суспільству і бізнесу з одночасним неухильним гарантуванням митних інтересів держави. Однією із суттєвих змін у цьому Кодексі є те, що відбулась декриміналізація товарної контрабанди, тобто її переведено з категорії кримінальних злочинів до

адміністративних правопорушень. Також в Митному кодексі України 2012 р. було скорочено перелік видів порушень митних правил та переглянуто стягнення, які можуть застосовуватись [9].

Дослідження сучасного законодавства України в сфері митної діяльності дозволяє дійти висновку, що відповідальність за порушення митних правил являється міжгалузевим інститутом, що поєднує в собі правові норми різних галузей законодавства.

У свою чергу, при визначення місця порушень митних правил у загальній системі митних правопорушень доцільно керуватися нормативно-правовим поняттям «порушення митних правил». Так, згідно зі ст. 458 МК України порушенням митних правил є адміністративне правопорушення, що являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений Митним кодексом України та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів МК України чи іншими законами України, за які Митним кодексом передбачено адміністративну відповідальність [83].

Сучасна структура суспільно шкідливих діянь в галузі державної митної політики та державної митної справи свідчить про те, що порушення митних правил є одним з найбільш чисельних проявів протиправної поведінки митних правопорушень. Порушення митних правил за своєю юридичною природою належать до адміністративних правопорушень. Наукове дослідження історичного процесу становлення інституту порушення митних правил дозволяє дійти висновку, що одним із головних завдань, які мають бути окреслені в процесі реформування митної справи в Україні, є приведення у повну відповідність всієї нормативної бази, прийняття єдиного блоку законів, що має мінімізувати всі правові колізії, притаманні

сучасному митному, адміністративному та кримінальному законодавству. Порушення митних правил має глибоку історично-правову основу, і питання подолання даного протиправного діяння та чіткого закріплення в законодавстві основ протидії сприятиме розвитку державності в Україні [83].

Зазначимо, що у процесі становлення інституту запобігання та протидії порушенням митних правил на території сучасної України доцільно виокремити такі етапи: 1) XI-XVII ст. процес формування інституту відповідальності в сфері порушень законодавства за часів Київської Русі; 2) IX-XIII ст. процес розвитку інституту відповідальності за правопорушення у сфері митної діяльності, характерною ознакою якого є процес занепаду Київської Русі, пов'язаний із нападом монголо-татар; 3) XIV II пол. XVI ст. часи Литовсько-Польської доби; 4) поч. II пол. XVI ст. I пол. XVIII ст. формування інституту відповідальності та протидії порушенням митного законодавства у період запорізького козацтва; 5) кінець XVII ст. поч. XX ст. розвиток інституту відповідальності за порушення митного законодавства в період входження українських земель до Російської імперії; 6) поч. XX ст. 1991 р. розвиток інституту відповідальності за порушення митного законодавства у радянську добу; 7) 1991-2002 рр. становлення та розвиток інституту відповідальності за порушення митного законодавства у період прийняття першого Митного кодексу України; 8) 2002-2012 рр. прийняття другого Митного кодексу України; 9) 2012 р. дотепе прийняття третього Митного кодексу України, що доцільно розділити на кілька етапів: а) 2013 рік процес об'єднання податкових та митних органів; б) 2014 рік ліквідація Міністерства доходів і зборів та відновлення самостійності митних органів змінюється перетворенням Міністерства на Державну фіскальну службу; в) 2015 рік повна ліквідація митниць як юридичних осіб та передача окремих митниць на аутсорсинг іноземним компаніям; г) 2016 рік створення самостійної Національної митної служби України і Міжвідомчого цільового центру та мобільних груп для боротьби з корупцією на митниці.

1.3. Поняття та сутність механізму адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил

Необхідною умовою ефективного функціонування суверенної правової держави є забезпечення нею прав та свобод громадян, безпеки у всіх сферах зовнішньої та внутрішньої політики, запобігання будь-яким правопорушенням, а також виявлення та усунення причин, що їх породжують. Забезпечення митної безпеки це основне завдання митних органів кожної держави, у рамках якого вони повинні забезпечувати надходження мита й інших митних платежів до державного бюджету, захищати національного виробника, запобігати ввезенню в країну заборонених та небезпечних виробів, забезпечувати дотримання законів тощо.

У сучасному суспільстві виникає необхідність щодо посилення боротьби зі злочинністю та порушеннями встановлених правил у сфері митної діяльності, посилення значення і ролі адміністративної відповідальності в даній сфері. Все це зумовлює актуальність та важливість повного та ґрунтовного комплексного наукового дослідження значного обсягу проблемних питань в сфері практичної діяльності Державної фіскальної служби України, зокрема і щодо реалізації механізму запобігання та протидії порушенням митних правил в сучасних умовах.

Ефективне запобігання та протидія порушенням митних правил є об'єктивною необхідністю подальшого позитивного розвитку України як правової, демократичної та соціальної держави. Враховуючи вищевикладене, необхідно детально дослідити правовий інструментарій механізм адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил.

Перш за все, необхідно з'ясувати теоретичні особливості визначення поняття механізму правового регулювання. У науковій літературі під

механізмом правового регулювання розуміють сукупність юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини. При цьому важливо, що, по-перше, поняття механізму правового регулювання це категорія, яка повинна охопити всі правові засоби; по-друге, механізм правового регулювання дає можливість системно поділити суспільні явища за окремими ознаками, що в подальшому зводить їх у цілісний механізм, кожна частина якого, взаємодіючи з іншими, виконує свої специфічні функції; по-третє, механізм правового регулювання передбачає і характеристику стадій правового впливу, тобто динамічної сторони правового регулювання, що характеризує функцію часу параметра, без якого соціальні системи не працюють [8, с. 78].

Поняття механізму правового регулювання вперше було використано С.С. Алексєєвим. Він дотримувався позиції, що механізм правового регулювання це узятя в єдності система правових засобів, за допомогою якої забезпечується результативний правовий вплив на суспільні відносини. Основними стадіями механізму правового регулювання виступають: формування і загальна дія норм права; виникнення правовідносин, реалізація прав та обов'язків, а також стадія правозастосування. Відповідно до цих елементів виокремлюють такі елементи аналізованого механізму: норми права; правовідносини, акти реалізації прав та обов'язків; правозастосовні акти [7; 156]. На думку вченого, як динамічна категорія процес правового регулювання складається з трьох основних стадій: перша регламентація суспільних відносин, яка потребує правового опосередкування; друга дія юридичних норм, в результаті яких виникають або змінюються правовідносини; третя реалізація суб'єктивних юридичних прав та обов'язків. Цим стадіям відповідають три складові механізму правового регулювання: правовідносини; юридичні норми; акти реалізації суб'єктивних прав та обов'язків. Механізм правового регулювання це сукупність юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини [156, с. 78]. При цьому, по-перше, поняття механізму

правового регулювання це категорія, яка повинна охопити всі правові засоби; по-друге, механізм правового регулювання дає можливість системно поділити суспільні явища за окремими ознаками, що в подальшому зводить їх у цілісний механізм, кожна частина якого, взаємодіючи з іншими, виконує свої специфічні функції; по-третє, механізм правового регулювання передбачає і характеристику стадій правового впливу, тобто динамічної сторони правового регулювання, що характеризує функцію часу параметром, без якого соціальні системи не працюють [152].

Що стосується поняття «механізм адміністративно-правового регулювання», то необхідно зазначити, що його у доктрину адміністративного права ввів І.І. Веремєєнко. Саме він сформулював його визначення як «сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності держави» [21, с. 55].

В частині адміністративно-правових засобів протидії порушенням митних правил слід також погодитись із В. Комзюком у тому, що адміністративно-правові засоби це сукупність встановлених нормами адміністративного права прийомів і способів, за допомогою яких держава впливає на суспільні відносини в зазначеній сфері з метою забезпечення дотримання порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів митного регулювання, процедур митного контролю, попередження та припинення порушень митних правил, притягнення винних до відповідальності та ін. Також В. Комзюк запропонував диференціювати ці засоби на засоби організації управління митною справою та методи управлінської діяльності митних органів [72, с. 8].

У подальшому в процесі дослідження доцільно з'ясувати сутність змісту адміністративно-правового регулювання. В юридичній літературі зміст механізму адміністративно-правового регулювання розкривається, перш за все, як система (сукупність) адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюються правове регулювання суспільних відносин у

сфері дії норм адміністративного права, котрі впливають на суспільні відносини, організовуючи їх відповідно до вимог держави і суспільства [78, с. 42]. Деякі вчені, аналізуючи зміст механізму адміністративно-правового регулювання, розкривають його як сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких відбувається вплив на відносини, що виникають у процесі здійснення виконавчої влади, з допомогою яких здійснюється правове регулювання (упорядкування) суспільних відносин у сфері державного управління [112; 152].

Намагаючись подолати «технологізованість» термінології, Ю.Н. Старілов пропонує традиційний термін «механізм адміністративно-правового регулювання» замінити на термін «система адміністративно-правового регулювання», що дозволяє комплексно бачити матерію адміністративного права, дає можливість зрозуміти логіку адміністративно-правового впливу на суспільні відносини, виділити головні елементи організаційно-правового впливу і регулювання цих відносин. Він пропонує до цієї системи відносити такі елементи: 1) адміністративно-правові норми як первинні елементи адміністративного регулювання впливу на суспільні відносини; 2) застосування (трактування) норм адміністративного права суб'єктами права; 3) адміністративно-правові відносини, які утворюються в результаті дій і застосування норм адміністративного права й які завершують формування цієї системи, а встановлення законних адміністративних відносин є головною метою процесу адміністративно-правового регулювання [151, с. 397-398].

На думку І.П. Голосніченка, під механізмом адміністративно-правового регулювання необхідно розуміти сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких відбувається вплив на відносини, що виникають у процесі здійснення виконавчої влади [29, с. 20-21]. До елементів, що входять до структури механізму адміністративно-правового регулювання, він відносить: норми адміністративного права, адміністративно-правові відносини, акти тлумачення норм адміністративного права та акти реалізації

адміністративно-правових норм і відносин [98].

В той же час Гладун З.С. дотримується позиції, що механізм адміністративно-правового регулювання наповнює такими елементами: норми права загальнообов'язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин; акти реалізації норм права процес фактичного втілення в життя приписів правових норм через поведінку суб'єктів адміністративного права; правові відносини вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права. Функціональні складові частини механізму адміністративно-правового регулювання: юридичні факти; правова свідомість і правова культура; законність; акти тлумачення норм права; акти застосування норм права [28, с. 10].

У свою чергу, В.В. Галуцько обґрунтовує позицію, що механізм адміністративно-правового регулювання це засоби функціонування єдиної системи адміністративно-правового регулювання з метою забезпечення прав, свобод та публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства і держави [4, с. 87-90]. У свою чергу, він до складових елементів механізму адміністративно-правового регулювання відносить: 1) норми адміністративного права та їх зовнішнє вираження джерела права; 2) публічну адміністрацію; 3) принципи діяльності публічної адміністрації; 4) індивідуальні акти публічної адміністрації; 5) адміністративно-правові відносини; 6) форми адміністративного права; 7) тлумачення норм адміністративного права; 8) методи адміністративного права; 9) процедури реалізації адміністративно-правових норм; 10) принцип законності [98].

Аналіз окреслених наукових поглядів дозволяє дійти висновку, що найбільш точною і обґрунтованою є диференціація адміністративно-правового регулювання за напрямками здійснення державної митної справи: 1) функціональне, організаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності митних органів; 2) організація здійснення митних процедур, митного оформлення та декларування; 3) застосування механізмів тарифного

й нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; 4) митний аудит (контроль), справляння митних платежів; 5) ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, ведення митної статистики, обмін митною інформацією; 6) організація боротьби з порушеннями митних правил та застосування відповідальності за невиконання митних правил; 7) сертифікація, стандартизація, визначення митної вартості.

Поряд з цим неможливо не погодитися із думкою О.В. Константи, яка розглядає адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил як сукупність владних, правообмежувальних за змістом психологічних або фізичних дій, які застосовують посадові особи митних та інших юрисдикційних у галузі митної справи державних органів на основі адміністративно-правових за суттю норм митного законодавства. Такі дії вчиняються незалежно від волі й бажання суб'єктів митних операцій і передбачають спонукання відповідних осіб виконувати встановлені митні процедури переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, сплати митних податків та зборів, проходження митного контролю та оформлення. Ці заходи виступають правозастосовчою частиною адміністративно-правових засобів забезпечення митного правопорядку, є додатковим, порівняно з переконанням, способом практичного здійснення регулювання митної діяльності [74, с. 8].

Більшість науковців і теоретиків права зосереджують свою увагу на встановленні причин та умов що сприяють порушенням митних правил. Характерним є те, що умови, які сприяють вчиненню порушень митних правил, це комплекс явищ соціальної дійсності, які самі по собі не можуть породити порушення митних правил (слідство), але служать певними обставинами, що сприяють їх виникненню та існуванню.

Необхідно звернути увагу на те, що обставинами, які впливають на вчинення правопорушень у митній сфері, є: 1) безкарність за будь-які проступки; 2) недосконалість нормативно-правової бази у сфері регулювання

імпорту і боротьби з контрабандою; 3) неефективність профілактичних заходів; 4) корупційні прояви в митних органах, органах охорони державного кордону, інших правоохоронних і контролюючих органах тощо [138, с. 10].

Для з'ясування сутності адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил необхідно також зупинитися на трактування терміна “запобігання”. В наукових джерелах вже тривалий період часу точиться гостра дискусія, пов'язана із тлумаченням таких термінів, як “запобігання”, “протидія”, “боротьба”, “профілактика”, які в теорії адміністративного права доволі часто вживаються як терміни-синоніми. У контексті нашого дослідження слушною є думка К.Л. Бугайчука, який зазначає, що термін “запобігання” доцільно застосовувати до окремих адміністративних проступків та їх груп. Запобігати можна адміністративним проступкам, які ще не вчинені, але можуть бути вчинені. Тому про запобігання адміністративних проступків може йтися відповідно до всієї їх сукупності [17, с. 10]. Останнім часом у вітчизняній юридичній літературі почав широко вживатись закордонний термін “превенція” (prevention). Цей термін, на думку О.Н. Ведернікової, поєднує всі поняття, пов'язані з “попередженням правопорушень”, позначаючи діяльність щодо попередження, профілактики, запобігання правопорушенням [20, с. 272]. Введення цього універсального терміна дозволило закордонним вченим уникнути “боротьби” термінів “попередження”, “запобігання” та “профілактика” правопорушень, яка існує у вітчизняній юридичній літературі і дотепер. Водночас, на нашу думку, терміни “запобігання” та “профілактика” є за своїм змістом синонімами і тому їх варто вживати саме у такому розумінні як заходи, що спрямовані на нейтралізацію, локалізацію та усунення причин і умов, які спричиняють вчинення правопорушення у сфері економіки. Як і будь-яка діяльність, запобігання порушенням митних правил має певну, чітко визначену мету. Метою запобіжної діяльності насамперед є: обмеження дії негативних соціальних явищ та процесів; усунення або взагалі нейтралізація причин правопорушень та умов, що їм сприяють; нейтралізація

негативного впливу мікросередовища особи (сім'ї, школи, вищого навчального закладу, друзів, колег тощо), які формують антисоціальну установку особи та негативно впливають на мотивацію її поведінки; вплив на особу, яка за своїми морально психологічними якостями здатна вчинити адміністративний проступок чи продовжувати протиправну діяльність. Як і будь-яка превентивна діяльність, запобігання порушенням митних правил ґрунтується на певних принципах, з-поміж яких слід назвати такі: 1) законності дотримання вимог Конституції України та законів України усіма, без винятку, суб'єктами запобігання, здійснення тільки тих заходів, які передбачені законами або підзаконними нормативними актами; 2) гуманізму всебічний захист прав та свобод громадян під час запобіжної діяльності; 3) гласності систематичне висвітлення у статистиці та засобах масової інформації відомостей про запобігання правопорушенням; 4) демократизму участь у профілактиці правопорушень не тільки спеціалізованих суб'єктів, але й усіх інших державних органів та організацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, об'єднань громадян та окремих громадян; 5) науковості використання форм, методів та засобів діяльності щодо запобігання правопорушенням, які розроблені та схвалені наукою; 6) диференційованого підходу врахування і загальних, і спеціальних особливостей правопорушників та груп правопорушень; 7) плановості та прогнозування всебічне вивчення та аналіз стану правопорушень, складання та реалізація відповідних програм профілактики адміністративних проступків; 8) взаємодії та координації зусиль суб'єктів запобігання правопорушенням; 9) громадського засудження протиправної поведінки; 10) переважання методів переконання, тобто застосування примусових заходів лише після вичерпання всіх інших заходів впливу; 11) адекватності методів та засобів профілактики вчиненим правопорушенням.

У контексті нашого дослідження слід наголосити на тому, що стан економіки, рівень її розвитку, ефективність безпосередньо залежать від спроможності держави здійснювати управління виробництвом та обігом

виробленого у ньому матеріального продукту [92, с. 8-12].

Таким чином, стає зрозумілим, наскільки складним саме організаційно і водночас відповідальним є процес пізнання і формування конкретного адміністративно-правового механізму запобігання митним правопорушенням, який сприяв би забезпеченню ефективного розвитку економіки нашої країни. Однак достатньо проблемною виглядає можливість забезпечення цієї мети виключно правовими засобами (інструментами). З огляду на це зрозумілою є постійна увага і юристів, і економістів до питання про взаємозв'язок економіки й права. Як влучно сказав французький вчений-правник Жюльєн де ла Моранд'єр, даремною є праця юриста, якщо норми, які він установлює або застосовує, суперечать науковим даним політичної економії [36, с. 34].

У наукових працях, присвячених здійсненню державної митної справи, про право посадових осіб митних органів застосовувати заходи адміністративного примусу, в тому числі заходи адміністративного попередження, взагалі не йдеться. Заходи, які за своїм характером є запобіжними, в публікаціях відносяться до різних напрямків здійснення митної справи, найчастіше до митного контролю. Дійсно, до заходів адміністративного попередження, які застосовуються митними органами, необхідно віднести практично всі форми митного контролю. Стаття 336 МК України містить перелік форм митного контролю, до яких віднесені: 1) перевірка документів та відомостей, які надаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України; 2) митний огляд (огляд та переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляд та переогляд ручної поклажі та багажу, особистий огляд громадян); 3) облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України; 4) усне опитування громадян та посадових осіб підприємств; 5) огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі

та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою покладено на митні органи; б) перевірка обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем; 7) проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів; 8) направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих митному органу [115].

Аналіз змісту цієї статті дозволяє дійти висновку, що законодавець відтворив в ній виключний перелік цих форм. Але на митні органи також покладається обов'язок у проведенні попереднього документального контролю (п. 42 ст. 4, ст. 319 МК України), в деяких випадках проводять верифікацію сертифікатів про походження товару з України (ст. 47 МК України), мають право застосовувати засоби забезпечення ідентифікації (ст. 326 МК України), мають право здійснювати взяття проб (зразків) товарів для проведення митної експертизи (ст. 357-358 МК України). Всі ці перелічені дії є не чим іншим як формами митного контролю, які не знайшли відображення у ст. 336 МК України. У зв'язку з цим вважаємо необхідним внести зміни в ст. 336 МК України, доповнивши її п. 9 такого змісту: «використання інших форм митного контролю, передбачених МК України та іншими законами України з питань державної митної справи». Слід зазначити, що в теорії адміністративного права поділяють заходи адміністративного попередження на індивідуальні (персоніфіковані), наприклад правила адміністративного нагляду, та загальні, які не мають чітко визначеного конкретного адресату [63, с. 19]. Так, І.І. Веремеєнко класифікує ці заходи за характером упереджувального впливу на: а) попереджувальні заходи індивідуального характеру, що розповсюджуються на конкретних осіб; б) примусові заходи територіального характеру, що спрямовані на всіх

осіб, які знаходяться на певній території [22, с. 90]. Щодо заходів, які застосовуються митними органами, необхідно констатувати, що носять вони, за деякими винятками, загальний характер. Якщо покласти в основу класифікації об'єкт впливу, заходи попереджувального характеру необхідно поділити на ті, що застосовують: 1) до фізичних осіб; 2) до юридичних осіб; 3) до фізичних і юридичних осіб. Наприклад, щодо фізичних осіб митні органи мають право здійснювати перевірку документів (мається на увазі документ, який засвідчує особу, яка перетинає митний кордон), усне опитування громадян та посадових осіб підприємств. Тільки до юридичних осіб митні органи мають право здійснювати огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, проведення документальних перевірок. Інші заходи адміністративного попередження можуть застосовуватися як до фізичних, так і до юридичних осіб.

Розглянемо більш детально поняття профілактики порушень митних правил.

В сучасній науковій літературі виокремлено різні точки зору щодо поняття «профілактика порушень митних правил». Так, зокрема, І.М. Романенко дотримується позиції, що «профілактика порушень митних правил – це багаторівнева система заходів, які здійснюються державними, недержавними органами та підприємствами, установами й організаціями, окремими громадянами, що спрямовані на мінімізацію або нейтралізацію причин і умов, які сприяють їх вчиненню. Митні органи є центральною ланкою профілактики порушень митних правил, тому позитивним результатом профілактичної діяльності є використання різних її форм, оптимальне поєднання яких забезпечить належний рівень ефективності їх профілактичної діяльності». [134]. Більш широке трактування цього терміна надає В.А. Суворкін, який пропонує під профілактикою митних

правопорушень розуміти спеціальний вид взаємодії уповноважених органів законодавчої, виконавчої й судової влади, місцевого самоврядування, підприємств, громадських формувань та окремих осіб зі здійснення системи заходів із припинення порушень встановленого порядку переміщення товарів, транспортних засобів, а також предметів, вилучених або обмежених у легальному обігові, через митний кордон України, притягнення до відповідальності винних осіб, виявлення та усунення причин й умов, що сприяють вчиненню контрабанди та порушенню митних правил, і запобігання їх вчиненню у майбутньому [139].

Все це дозволяє дійти висновку, що під профілактикою порушень митних правил за загальним правилом необхідно розуміти комплекс превентивних заходів, що мають на меті виявлення і припинення причин та умов, які сприяють порушенням митних правил, унеможливають їх вчинення в майбутньому та застосовуються спеціально уповноваженими суб'єктами.

Загальноприйнятою є думка вчених про виокремлення двох рівнів профілактики порушень митних правил – загальносоціального і спеціального. Загальносоціальна профілактика порушень митних правил передбачає всебічний розвиток тих чинників суспільства, які безпосередньо не спрямовані на ліквідацію причин та умов порушень митних правил, але створюють позитивні умови, що виключають або знижують ступінь дії негативних чинників. Цей вид профілактики опосередковано впливає на нейтралізацію причин та умов вчинення порушень митних правил, має певну загальну профілактичну значущість і виступає базовою основою, на якій будуть здійснюватися всі інші профілактичні заходи. До загальносоціальної профілактики порушень митних правил належать заходи соціально-економічного, правового, ідеологічного, організаційного характеру, що забезпечують подальший розвиток суспільства [139].

Спеціальна профілактика порушень митних правил – це заходи, які безпосередньо спрямовані на усунення причин та умов вчинення порушень

митних правил. Спеціальні профілактичні заходи поділяються на загальні та індивідуальні. Загальна профілактика порушень митних правил стосується неперсоніфікованої групи осіб. До загальних заходів спеціальної профілактики порушень митних правил слід відносити такі заходи: дії, пов'язані з розробкою, впровадженням у практику технічних засобів митного контролю, упровадження новітніх технологій та досягнень науки й техніки в галузі комп'ютеризації; заходи, які пов'язані з удосконаленням діяльності всіх суб'єктів профілактики порушень митних правил; заходи, які спрямовані на підвищення професійної підготовки, правової та загальної культури працівників митниць, покращення їх соціального та фінансового забезпечення тощо; належне правове забезпечення профілактичної діяльності суб'єктів та ін. Під індивідуальною профілактикою правопорушень розуміють систематичні заходи цілеспрямованої дії на правосвідомість і дії конкретної особи з метою недопущення її протиправної поведінки в майбутньому. Даний вид профілактики порушень митних правил полягає у своєчасному виявленні осіб, від яких можна очікувати вчинення порушення митних правил, здійснення виховного впливу на таких осіб та оточуюче їх мікро- та макросередовище, вжиття інших заходів [139].

Все це дозволяє дійти висновку, що механізм адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил доцільно розглядати через теоретичний аналіз механізму адміністративно-правового регулювання і виключно як його складову частину.

Загалом, механізм адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил характеризується такими особливостями та рисами: він є певною сукупністю засобів (адміністративно-правових), застосування яких носить на меті врегулювання суспільних відносин у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил; запобігання порушенням митних правил це комплекс заходів, які здійснюють спеціально-уповноважені суб'єкти з метою превенції причин та умов, що сприяють порушенням митних правил та попередження їх проявів у майбутньому.

Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил містить у собі такі елементи: норми адміністративного права; адміністративно-правові відносини; адміністративно-правові методи; процедури реалізації норм адміністративного права.

Все це дозволяє дійти висновку про те що, що адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил є динамічною сукупністю взаємопов'язаних та взаємодіючих у певній послідовності адміністративно-правових заходів та засобів, за допомогою яких поведінка суб'єктів приводиться у відповідність з вимогами і дозволами правових норм, що складається з трьох стадій: видання правових норм, виникнення конкретних прав і обов'язків та реалізації прав і обов'язків суб'єктами цих відносин. Це цілий процес, сукупність операцій, спрямованих на організацію дії, впливу норм адміністративного права на волю, поведінку суб'єктів відносин з приводу запобігання правопорушенням, за допомогою якого виникають відповідні правовідносини. З урахуванням цього можна виділити такі елементи адміністративно-правового механізму запобігання порушенням митних правил, а саме: правові норми, які встановлюються законами і підзаконними правовими актами, правовідносини, що виникають у цій сфері та врегульовані нормами права, а також дії суб'єктів щодо реалізації прав і обов'язків, передбачених нормами права. Таким чином, враховуючи суспільну важливість розглянутих вище проблем, сьогодні виникає необхідність щодо нормативно-правового врегулювання форм, методів та видів профілактичної діяльності щодо запобігання та протидії порушенням митних правил, а також порядку здійснення превентивних заходів органами доходів і зборів на нормативному рівні.

Все це дозволяє дійти висновку щодо формування першочергових завдань з метою запобігання та протидії порушенням митних правил. Так, вважаємо за доцільне, першочергово розробити та прийняти «Положення про профілактику порушень митних правил». В даному положенні необхідно

визначити нормативно-правові основи, основні завдання, види, форми та механізм застосування основних заходів профілактики порушень митних правил. У процесі розробки даного положення доцільно детально визначити основні форми, методи та об'єкти індивідуальної профілактики; визначити статус та повноваження суб'єктів, уповноважених на здійснення індивідуальних профілактичних заходів; окреслити основні напрями здійснення профілактичної діяльності щодо запобігання та протидії порушенням митних правил та закріпити основні профілактичні заходи в Плані діяльності Державної фіскальної служби.

Висновки до розділу 1

Узагальнюючи теоретичні основи адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил, можна дійти таких висновків:

Загальною ознакою для всіх видів порушень митних правил є те, що основним предметом їх посягання виступають суспільні відносини, врегульовані нормами митного права, тобто митно-правові відносини, які виникають у зв'язку та з приводу переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон.

Порушення митних правил посідають самостійне місце в загальній системі адміністративних правопорушень через те, що вони регламентовані власним нормативно-правим актом – Митним кодексом України, мають власний об'єкт посягання – суспільні відносини, що виникають у сфері державної митної політики та державної митної справи, і, найголовніше, що механізм притягнення до відповідальності за вчинення порушень митних правил регламентований виключно Митним кодексом України.

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил становить специфічну форму діяльності спеціально уповноважених

державних органів (органи ДФС або суд) на вчинення протиправних діянь у сфері митної діяльності, що передбачає настання відповідальності для осіб, які вчинили дані протиправні діяння, у формі та порядку, встановлених митним законодавством України.

Прагнення держави зберігати і підтримувати встановлений нею правовий порядок у сфері митного регулювання зумовлює необхідність правової охорони суспільних відносин, що виникають у процесі або з приводу переміщення предметів через митний кордон України. Для досягнення цієї мети держава запроваджує межу між дозволеним і недозволеним, вимагає від суб'єктів митних правовідносин утримання від дій, здатних порушити встановлені нею загальнообов'язкові правила заборонного типу у сфері державної митної справи. Це передбачає можливість і необхідність державного примусу, однією із форм якого є відповідальність за порушення митних правил. Маючи тривалу історію, митна справа розвивалася поступово та залежала від багатьох чинників, які дали можливість виділити декілька умовних періодів з характерними їм рисами.

Сутність та особливості адміністративно-правового регулювання за напрямками здійснення державної митної справи полягають у такому:

- 1) функціональне, організаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності митних органів;
- 2) організація здійснення митних процедур, митного оформлення та декларування;
- 3) застосування механізмів тарифного й нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- 4) митний аудит (контроль), справляння митних платежів;
- 5) ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, ведення митної статистики, обмін митною інформацією;
- 6) організація боротьби з порушеннями митних правил та застосування відповідальності за невиконання митних правил;
- 7) сертифікація, стандартизація, визначення митної вартості.

Механізм адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил характеризується такими особливостями і

рисами: він є певною сукупністю засобів (адміністративно-правових), застосування яких має на меті врегулювання суспільних відносин у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил; запобігання порушенням митних правил – це комплекс заходів, які здійснюють спеціально уповноважені суб'єкти з метою превенції причин та умов, що сприяють порушенням митних правил, та попередження їх проявів у майбутньому

Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил – це система правових засобів, за допомогою яких поведінка суб'єктів приводиться у відповідність до вимог і дозволів правових норм, що, як і взагалі механізм правового регулювання, складається з трьох стадій: видання правових норм, виникнення конкретних прав і обов'язків та реалізація прав й обов'язків суб'єктами цих відносин.

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ

2.1. Суб'єкти запобігання та протидії порушенням митних правил

Митні органи України за своєю суттю та структурою є правоохоронними органами, оскільки їхня діяльність спрямована не тільки на контроль і регулювання митних кордонів, а й на здійснення протидії порушенням митного законодавства. Тобто митні органи, крім фіскальних, виконують правоохоронні функції, спрямовані на запобігання виникненню умов і причин можливих та вчинених суспільно небезпечних явищ у сфері переміщення предметів через митний кордон, припинення їх розвитку та ліквідації наслідків.

Можливо, більш широкий інструментарій ця сфера діяльності має в напрямку адміністративної юрисдикції, де шляхом застосування публічно встановлених процедур митниці впливають на поведінку суб'єктів правовідносин за допомогою використання дозволів, приписів, заборон, контрольних заходів щодо їх додержання та застосування юридичної відповідальності до порушників [181, с. 210].

Контроль за виконанням законів, які регулюють порядок здійснення зовнішньоекономічної діяльності, переміщенням транспортних засобів, товарів та інших предметів чи речовин через митний кордон України, провадження у справах про порушення митних правил, у тому числі участь у розгляді таких справ в судах, – це підстава офіційного віднесення органів доходів і зборів до правоохоронних органів разом із органами прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки та іншими органами, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції відповідно до Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів».

В умовах розвитку ринкової економіки та стрімкого зростання

зовнішньоекономічних зв'язків питання посилення запобігання та протидії порушенням митних правил, запобігання ввезенню і реалізації на внутрішньому ринку України незаконно ввезених товарів стали ключовими у напрямі захисту економічних інтересів України. Зростання ефективності правоохоронної діяльності посадових осіб органів доходів і зборів, насамперед, пов'язано з покращенням якості правового регулювання порядку притягнення до адміністративної відповідальності за порушення митних правил.

Разом з тим слід відзначити непоодинокі випадки помилок при кваліфікації митних правопорушень, які допускаються посадовими особами при здійсненні боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил. Державними програмами протидії митним правопорушенням, які запроваджено протягом останніх років Урядом України, передбачено створення системи запобігання та протидії, зокрема вжиття кардинальних заходів не тільки з підвищення ефективності боротьби з контрабандою та порушенням митних правил безпосередньо на кордоні, але й створення умов, що не дозволяють перевозити, зберігати й реалізувати незаконно ввезені товари на внутрішньому ринку України.

Завдяки підписанню та ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом активізувались процеси перебудови практично всіх державних органів. Через державоутворююче значення вітчизняної Фіскальної служби її реформування перебуває у зоні підвищеної уваги як уряду, так і суспільства. Надзвичайно важливим має стати створення організаційної моделі фіскальних органів, здатної ефективно виконувати покладені на неї завдання.

Підстави та порядок притягнення до юридичної відповідальності осіб за скоєння правопорушень у податковій та митній сферах регулюється Кримінальним, Кримінальним процесуальним, Податковим, Митним кодексами України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, іншими нормативно-правовими актами. Суб'єктами, які відповідно до

вказаних нормативно-правових актів забезпечують протидію цим правопорушенням, є значне коло осіб, серед яких варто виділити суб'єкта безпосередньої компетенції ДФС України, що відповідно до основних завдань [123] реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску [158]. Так, у 2017 році лише у межах протидії ДФС порушенням митних правил виявлено 23235 порушень із вартістю предметів правопорушень на суму понад 2 млрд. гривень [50]. Такі показники досить вагомі, разом із тим сьогодні як наукове завдання визначається проблема пошуку шляхів підвищення ефективності протидії правопорушенням у відповідних сферах, з урахуванням наведених інституційних змін та створенням єдиного суб'єкта реалізації відповідної політики та необхідності усвідомлення єдності вказаної мети. Ускладнюється ж розв'язання даного завдання вже тим, що сьогодні у чинних нормативно-правових актах, проектах нових нормативноправових актів, наукових публікаціях відсутня єдина термінологія з вказаної проблематики.

Згідно з чинним законодавством, порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачено адміністративну відповідальність [115]. Для виявлення та попередження

таких фактів важливо встановити причини учинення порушення митних правил, до яких, насамперед, як свідчить практика, можна віднести наявність різниці цін на внутрішніх ринках країни, з якої товар вивозиться та країни, до якої товар увозиться, різницю у ставках податків (особливо акцизів) у різних країнах, недосконалість законодавства, що дозволяє уникати відповідальності учасниками зовнішньоекономічних операцій.

Митний кодекс України як галузевий кодифікований акт нормативно закріплює порядок здійснення провадження у справах про порушення митних правил. У ньому насамперед законодавчо закріплено правові засади, тобто вихідні позиції, якими повинні керуватись відповідні правозастосовні органи (митні органи та їх посадові особи) при вирішенні питань, пов'язаних із застосуванням адміністративно-примусових засобів. Кодекс також містить низку статей, які визначають адміністративно-процесуальний статус учасників досліджуваного провадження. Відразу маємо зауважити, що, хоча основна частина відповідних правових норм відображена в статтях Митного кодексу України, є й такі, що в процесі кодифікації митного законодавства до нього включені не були або викладені неоднозначно. Ці фактори, а також високий рівень вимог до якості правового регулювання аналізованих суспільних відносин зумовлюють потребу глибокого та усебічного дослідження статусу суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил [110].

В Митному кодексі України, а саме в пункті першому ст. 458, зазначається, що оскільки порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, то у випадку, якщо при провадженні в справах про порушення митних правил виникають питання, що не врегульовані МК України, слід керуватися нормами КУпАП. Відповідно до пункту другого ст. 458 МК України адміністративна відповідальність за правопорушення настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до чинного законодавства кримінальної відповідальності. Також необхідно зазначити, що згідно з п. 34-1 ч. 1 ст. 4 МКУ органами доходів і

зборів є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, митниці та митні пости [115]. Досвід діяльності митних органів як України, так й інших країн свідчить, що переважна більшість фактів виявлення контрабанди та порушення митних правил відбуваються або безпосередньо на митному кордоні або при здійсненні митних формальностей у межах країни.

У процесі дослідження питання щодо діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил досить актуальним також є дослідження понять, які використовуються законодавцем для характеристики діяльності контролюючих органів за вказаним напрямом терміна «боротьба», який нині у наукових колах сприймається неоднозначно, оскільки застосовується для позначення діяльності, спрямованої на викорінення найбільш суспільно небезпечних діянь, таких, що сприймаються суспільством як негативні [159]. Згідно із положеннями вітчизняної правової доктрини пострадянського періоду до них доцільно відносити саме злочини, а не інші правопорушення. Разом із тим у Митному кодексі, зокрема у ст. 7, вказується, що органи доходів і зборів (а відповідно до змін, внесених до ПК України, – контролюючі органи) здійснюють «боротьбу з порушеннями митних правил» та «запобігання та протидію» контрабанді. Також про здійснення саме «протидії», «запобігання і протидії корупції у контролюючих органах та виявлення її фактів» йдеться у ст. 348 ПК України серед завдань податкової міліції. Слід зазначити, що сьогодні більшого поширення в законодавстві України набуває застосування поняття «протидія» для позначення напряму діяльності уповноважених суб'єктів в аспекті визначення впливу на правопорушення різних видів.

Слід зазначити, що навіть у назві Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» не застосовується термін «боротьба», відійшли від його застосування і при формулюванні засад антикорупційної політики. На нашу думку, такий підхід сьогодні є більш доцільним. На користь цього вказує навіть звернення до

етимологічного аналізу слів «боротьба» та «протидія», в результаті здійснення якого О.О. Чернишова робить висновок, що термін «протидія правопорушенням» має ширше значення, ніж «боротьба з правопорушеннями» й полягає не тільки в активних діях щодо подолання правопорушень, а й у перешкоджанні їх вчиненню. Отже, протидія правопорушенням є складним перманентним соціальним явищем. На сучасному етапі протидію правопорушенням можна охарактеризувати як складну діяльність, яка потребує вдосконалення й реалізації комплексу невідкладних заходів як з боку влади, так і з боку суспільства [150]. Відповідно, для конкретизації завдання контролюючих органів щодо впливу на правопорушення на рівні нормативно-правових актів та в теорії слід бути послідовним у визначеному підході та формулювати його як «протидію правопорушенням» [159].

Як зазначають спеціалісти, в успішній роботі митниці зацікавлені і міжнародні організації, і керівництво конкретної країни, й інші установи державної влади, і митні служби інших країн, й учасники зовнішньоекономічної діяльності, і фізичні та юридичні особи, і представники різних соціальних верств населення, і групи за різними інтересами [166, с. 126]. Успішність може визначатись як здатність певного державного органу швидко, просто, економічно раціонально та ефективно виконувати поставлені перед ним мету і завдання. Функціональні та структурні зміни в системі та організації діяльності вітчизняних митних органів носять перманентний характер [43]. При цьому спеціалісти вважають, що митна система України пройшла довгий еволюційний шлях і з кожним етапом реорганізаційних змін наближається до загальноприйнятих європейських стандартів [34].

Порядок здійснення провадження у справах про порушення митних правил унормовано Митним кодексом України, яким визначено правові підстави здійснення повноважень працівниками органів доходів і зборів, зокрема пов'язаних із застосуванням адміністративно-примусових засобів.

Крім цього, митним законодавством унормовано адміністративно-процесуальний статус й інших учасників провадження у справі про порушення митних правил. Незважаючи на кодифікацію норм щодо прав та обов'язків сторін провадження у справі про порушення митних правил, деякі норми Митного кодексу України викладені неоднозначно чи просто відсутні у ньому. Особливо важливим цей аспект постає у зв'язку з тим, що провадження у справах про порушення митних правил є складним процесом, який має декілька послідовних етапів, у кожному з яких присутні сторони, або суб'єкти процесу, що наділені певними правами і обов'язками, закріпленими у Митному кодексі України [144].

Якщо розглядати хронологію розвитку структури української митниці за останні 25 років, можна виділити період 1991-2012 років, в який зміни в структурі, підпорядкуванні та внутрішній організації діяльності проводились у цілком однозначно визначеному напрямі вдосконалення з урахуванням вимог щодо поступової адаптації до стандартів діяльності, рекомендованих ВМО. При цьому у 2008 році, на думку Є.В. Додіна та О.П. Федотова, тогочасні тенденції функціонування світового співтовариства поставили низку нових завдань перед митною службою України, які вимагали проведення докорінної та нарешті, як сподівались вчені, остаточної модернізації системної діяльності митної служби [41, с. 7]. Через сім років у 2015 році ситуація вже не здавалась такою оптимістичною, а реорганізація митниць ДФС тим же автором характеризувалась як цілком затягнута та заплутана, яка більше нагадує не їх реструктуризацію, а навпаки – оптимізацію, помножену на безкрайній ротаційний процес, що поволи спричиняє тотальну розгубленість та деморалізацію особового складу [162, с. 41]. Так, через проведення об'єднання податкової та митної систем у 2012 році (Указ Президента України «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 24 грудня 2012 року № 726) були принципово змінені структура та підпорядкування територіальних митних органів: із складу митниць були передані до Головних управлінь Міндоходів

в областях структурні підрозділи, безпосередньо задіяні в митному контролі та оформленні (інформаційних технологій, статистики, митних платежів, аудиту), на 80% були скорочені підрозділи правової роботи, повністю – з протидії корупції [33].

Досліджуючи статистичні результати діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил в різний час функціонування митних органів, можна дійти висновків, що функціональне підпорядкування досить суттєво впливає на ефективність їх діяльності.

Так Г.В. Соломенко у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Адміністративно-правові засади боротьби з порушеннями митних правил» здійснив порівняльний аналіз середньомісячних показники роботи суб'єктів боротьби з порушеннями митних правил, які були вираховані на підставі інформації Державної фіскальної служби України, у період їх різного підпорядкування з 2012 по 2014 роки і дійшов таких висновків [144]:

1) Департамент боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями Державної митної служби України: розглянуто справ про порушення митних правил – 1962; накладено штрафів 10,2 млн. гривень; застосовано конфіскацію 94,6 млн. гривень; стягнуто до бюджету 1,8 млн. гривень (за весь 2012 рік до бюджету надійшло 21 млн. грн.) [147];

2) Департамент митної справи Міністерства доходів і зборів України (після реорганізації Державної податкової служби України та Державної митної служби України в Міністерство доходів і зборів України підрозділи боротьби з порушеннями митних правил перебували у його складі): розглянуто справ про порушення митних правил – 1906; накладено штрафів 17,1 млн. гривень; застосовано конфіскацію 18 млн. гривень; стягнуто до бюджету 3,4 млн. гривень (за 10 місяців 2013 року до бюджету надійшло 31,3 млн. грн.) [147];

3) Управління боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями Головного оперативного управління Міністерства доходів і зборів України (в цей період мав статус оперативного підрозділу

податкової міліції): розглянуто справ про порушення митних правил – 1453; накладено штрафів 17,4 млн. гривень; застосовано конфіскацію 14,9 млн. гривень; стягнуто до бюджету 2,4 млн. гривень (за листопад 2013 року серпень 2014 до бюджету надійшло 22,3 млн. грн.) [144];

4) Департамент аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням ДФС України (після реорганізації Міністерства доходів і зборів України в Державну фіскальну службу України у вересні 2014 року суб'єкти боротьби порушеннями митних правил було підпорядковано йому): розглянуто справ про порушення митних правил – 1258; накладено штрафів 17,4 млн. гривень; застосовано конфіскацію 16,1 млн. гривень; стягнуто до бюджету 2,2 млн. гривень (за вересень-жовтень 2014 року до бюджету надійшло 4,6 млн. грн.) [144].

Після реорганізації Міністерства доходів і зборів України в Державну фіскальну службу України суб'єкти боротьби з порушеннями митних правил у вересні 2014 р. були підпорядковані Департаменту аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням Державної фіскальної служби України. За два місяці існування вони забезпечили надходження до бюджету 4,6 млн. грн., або в середньому 2,2 млн. грн. на місяць [147].

Від проголошеної в березні 2014 року ліквідації Міністерства доходів і зборів України очікували відновлення втраченої самостійності митних органів, прогнозувалось роз'єднання силоміць «схрещеної» структури. Постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2014 року № 67 було не лише ліквідовано Міндоходів, але й припинено здійснення незавершених до того часу заходів щодо реорганізації Державної податкової служби і Державної митної служби, відновлено діяльність вказаних служб та визначено, що Державній митній службі повертається статус центрального органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи [128].

Проте досить неочікувано 21 травня 2014 року Урядом було прийнято

рішення про утворення Державної фіскальної служби як центрального органу виконавчої влади після реорганізації Міністерства доходів і зборів шляхом перетворення із одночасним визнанням таким, що втратило чинність, раніше ухваленого рішення про його ліквідацію. 8 липня 2014 року було оприлюднено та введено в дію Положення про Державну фіскальну службу, затверджене Постановою Уряду від 21 травня 2014 року № 236 [127], зміст якого мало чим відрізнявся від Положення про Міністерство доходів і зборів та яке закріплювало подальше функціонування в складі ДФС податкових та митних органів. Державна фіскальна служба України була включена до системи центральних органів виконавчої влади, чия діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, а оскільки повноваження на формування політики у визначеній сфері віднесено до повноважень міністерств, ДФС лише реалізовує державну політику в сфері державної митної справи, а формує її Міністерство фінансів України.

У межах вказаних повноважень Міністерство фінансів України активізувало запровадження інституційних змін Державної фіскальної служби, які, на думку його керівництва, дадуть змогу значно підвищити якість надання державних послуг громадянам та бізнесу, зосереджуючи увагу насамперед на фіскальній складовій діяльності митниць. Для цього з червня 2015 року Міністерство фінансів здійснює розраховану на 2 роки та узгоджену з МВФ реформу ДФС, яка має сприяти поглибленню інтеграції податкових та митних органів в структурі ДФС, при цьому аж до повної ліквідації митниць як територіальних органів і юридичних осіб та включення їх до структури регіональних підрозділів ДФС [43].

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності в об'єднанні двох контролюючих органів побачили не позитивні зміни і економічну вигоду, а створення «фіскального монстра» з високим рівнем корупції з неефективними і непрозорими функціями та компетенцією. Тому наголошують на тому, що митниця має стати окремою інституцією [171].

Проте в частині діяльності підрозділів щодо боротьби з митними

правопорушеннями у 2015 році, які діяли у складі департаменту Державної фіскальної служби України, що відповідав за здійснення державної митної справи, забезпечили надходження до бюджету майже 39 млн. грн. [147].

У процесі реформування та з метою оптимізації штатної структури органів та підрозділів доходів та зборів наказом Державної фіскальної служби України від 30.12.2015 № 1022 було затверджено оновлену штатно-організаційну структуру центрального апарату Державної фіскальної служби [109].

При цьому підрозділи по боротьбі з контрабандою та митними правопорушенням, які діяли у складі Департаменту аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням, виокремили в самостійний структурний підрозділ – Департамент боротьби з митними правопорушеннями, штатною чисельністю 34 штатні одиниці. З метою підвищення ефективності роботи структурних підрозділів Державної фіскальної служби України у 2016-2017 роках проведено організаційно-штатні зміни, і на початку 2018 року головний суб'єкт боротьби з порушеннями митних правил – Департамент організації протидії митним правопорушенням та міжнародної взаємодії Державної фіскальної служби України штатною чисельністю 35 одиниць, який має свої представництва у кожній митниці [109]. Його структура складається з Управління оперативного реагування (15 шт. од.): відділ інформаційно-аналітичної роботи (6 шт. од.); відділ оперативного реагування та протидії контрабанді наркотиків і зброї (8 шт. од.) та Управління митних розслідувань та міжнародної взаємодії (19 шт. од.): відділ взаємодії з митними органами іноземних держав (9 шт. од.); відділ провадження у справах про порушення митних правил (6 шт. од.); сектор Національний контактний центр (3 шт. од.) [147].

Відповідно до Положення про Департамент організації протидії митним правопорушенням та міжнародної взаємодії Державної фіскальної служби України, основними завдання діяльності даного департаменту є: запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних

правил на всій митній території України; здійснення міжнародного співробітництва, забезпечення виконання зобов'язань, узятих за міжнародними договорами України, з питань, що належать до її компетенції, у тому числі шляхом надання взаємної адміністративної допомоги у запобіганні, виявленні та розслідуванні порушень законодавства з питань державної митної справи, на підставі міжнародних угод; аналіз та управління ризиками з метою визначення форм та обсягів митного контролю [108, с. 1; 114].

В той же час з метою запобігання та протидії порушенням митних правил на департамент організації протидії митним правопорушенням покладено такі функції:

1) проведення заходів із запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил на митній території України:

– здійснення аналітично-пошукової роботи, спрямованої на виявлення способів і механізмів переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України з порушенням законодавства України з питань державної митної справи, а також попередження таких порушень;

– організація, проведення та участь у проведенні спеціальних заходів та операцій із запобігання, виявлення та припинення незаконного переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, культурних цінностей, зброї та боєприпасів, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, спеціальних засобів негласного отримання інформації, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, фальсифікованих лікарських засобів та інших предметів правопорушень;

– координація та контроль дій митниць ДФС, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення незаконного переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, культурних цінностей, зброї та боєприпасів, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, спеціальних засобів негласного отримання інформації, наркотичних

засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, фальсифікованих лікарських засобів та інших предметів правопорушень [114];

2) здійснення у випадках, передбачених законом, провадження у справах про порушення митних правил;

3) вирішення відповідно до Митного кодексу України питання реалізації компромісу;

4) взаємодія та здійснення обміну інформацією з державними органами іноземних держав згідно з міжнародними договорами України.

5) здійснення аналізу та управління ризиками з метою визначення форм та обсягів митного контролю;

6) розробка і реалізація практичних заходів з управління ризиками;

7) координація застосування та розвиток системи управління ризиками;

8) підготовка пропозицій щодо удосконалення нормативно-правових актів міністерств, розробка проектів наказів Мінфіну щодо затвердження порядків, інструкцій, положень, форм розрахунків, звітів, декларацій, інших документів з питань, що належать до компетенції ДФС, та проектів наказів ДФС з питань боротьби з митними правопорушеннями [114];

9) забезпечення розгляду запитів та звернень народних депутатів України, органів державної влади, підприємств, громадян та інших заявників в межах компетенції Департаменту;

10) інші функції та процедури [114].

За період діяльності Департаментом організації протидії митним правопорушенням та міжнародної взаємодії Державної фіскальної служби України забезпечено надходження до бюджету у 2016 році 50 млн. грн. (в середньому 4,1 млн. грн. щомісяця), у 2017 році 82 млн. грн. (в середньому 6,8 млн. грн. щомісяця).

Вищезгадані результати роботи за 2012-2017 роки свідчать про позитивну динаміку наповнення дохідної частини державного бюджету суб'єктами боротьби з порушеннями митних правил, починаючи з 2015 року вони збільшувались приблизно у півтора рази щороку [147].

Все це дозволяє дійти висновку, що у процесі становлення та розвитку Державної фіскальної служби України з метою підвищення ефективності щодо запобігання та протидії порушенням митних правил та створення умов для наповнення Державного бюджету України функціонували різні моделі даного підрозділу.

Загалом, враховуючи вищезазначене, можна наголосити, що суб'єкти боротьби з порушеннями митних правил у складі Департаменту організації протидії митним правопорушенням та міжнародної взаємодії Державної фіскальної служби України, з часом, при здійсненні вдалої нормотворчої політики та врегулюванні своїх внутрішніх проблем, можуть стати для України могутньою рушійною силою, яка дозволить віднайти резерви наповнення її бюджету, найприбутковішим підрозділом митних органів за всю історію незалежності нашої держави [147].

Враховуючи вищевикладене, необхідно наголосити на недосконалості сучасного нормативно-правового регулювання діяльності Державної фіскальної служби в частині протидії тіньовому сектору економіки. Серед основних проблем можна виокремити відсутність в Митному кодексі України норми щодо врегулювання митної вартості товару, що значно знижує процес наповнення бюджету. Це сприяє тому, що недобросовісні суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності зазначають на порядок нижчу митну вартість товару і через це на законних підставах зменшують виплати до бюджету, а застосувати до них штрафні санкції неможливо.

Ще однією проблемою в діяльності Державної фіскальної служби є недовготривалий, «молодий» період її діяльності, відсутність висококваліфікованих кадрів та нестабільність державного управління в країні. Також вважаємо за доцільне у процесі організаційно-штатних змін з назви підрозділу, який займається протидією порушенням митних правил, виключити нормативно не закріплене поняття митних правопорушень та змінити його на назву «Департамент організації протидії правопорушенням у митній сфері та міжнародної взаємодії».

Надалі спробуємо розглянути та охарактеризувати суб'єкти запобігання та протидії порушенням митних правил за певними ознаками. Відповідно до наданих повноважень їх умовно можна поділити на: суб'єкти, уповноважені складати протоколи про порушення митних правил; суб'єкти, які здійснюють провадження у справах про порушення митних правил; суб'єкти, уповноважені розглядати справи про порушення митних правил.

Так, у статті 490 МК України наведено вичерпний перелік посадових осіб, уповноважених на складання протоколів про порушення митних правил. До них належать: посадові особи, які відповідно до посадових інструкцій уповноважені здійснювати митний контроль, митне оформлення і пропуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України і які безпосередньо виявили порушення митних правил; посадові особи органів доходів і зборів, які згідно з посадовими обов'язками мають таке право; інші посадові особи, уповноважені керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, або керівником митниці [115]. Дослідження правових норм Митного кодексу України дозволяє дійти висновку, що передбачений ст. 490 МК України перелік посадових осіб, що уповноважені на складання протоколу про порушення митних правил, не у всіх випадках є ідентичним переліку осіб, яким надано повноваження щодо здійснення провадження у справах про порушення митних правил. І в даному випадку процедура розгляду справ про порушення митних правил віднесена до компетенції третіх осіб керівництва митниць, працівників центрального апарату Державної фіскальної служби, судів. В даному випадку надання повноважень щодо розгляду справи про порушення митних правил від посадової особи, яка склала протокол, до іншої посадової особи сприяє збільшенню терміну її розгляду, певній втраті деяких необхідних елементів та підвищує ризик виникнення корупційних проявів при здійсненні повноважень посадових осіб.

Щодо суб'єктів, уповноважених на здійснення провадження у справі

про порушення митних правил, то відповідно до ст. 493 МК України до них віднесено посадових осіб митниці, в зоні діяльності якої було вчинено або виявлено таке порушення. Окремі процесуальні дії у справі про порушення митних правил можуть вчинятися посадовими особами, уповноваженими складати протоколи про порушення митних правил відповідно до ст. 490 цього Кодексу, а у випадку, передбаченому ст. 518 цього Кодексу, – також посадовими особами іншого органу доходів і зборів. Також керівник центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, або особа, яка виконує його обов'язки, має право передавати справу про порушення митних правил для здійснення провадження з однієї митниці до іншої, а посадові особи центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, можуть здійснювати провадження у будь-якій справі про порушення митних правил, порушеній будь-яким органом доходів і зборів України [115].

Окрім цього, необхідно зазначити, що новелою Митного кодексу України 2012 року стало доповнення процесуальних дій опитуванням осіб, що значною мірою сприяє більш повному та чіткому виявленню всіх обставин справи про порушення митних правил та значно спрощує процес доказування у справі.

Також законодавчо закріплено можливість отримання копій документів замість оригіналів, відсутність яких може спричинити порушення господарської діяльності або неможливості підготовки та подання установленної законодавством звітності. Дані новели сприяють наближенню України до спрощення митних відносин та сприяють налагодженню співробітництва між уповноваженими особами органів доходів і зборів та громадянами та суб'єктами господарювання.

Окремо необхідно зупинитися на положеннях ст. 496 МК України, яка передбачає, що у разі закриття кримінального провадження про контрабанду за наявності в діях особи ознак порушення митних правил матеріали про таке

порушення передаються до органу доходів і зборів або до суду для притягнення зазначеної особи до адміністративної відповідальності. В даному випадку особа має бути притягнута до адміністративної відповідальності у тримісячний строк з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження, але не пізніше ніж через два роки з дня вчинення правопорушення.

На нашу думку, положення даної статті дещо звужені в частині виокремлення лише випадку закриття кримінального провадження про контрабанду. Вважаємо за доцільне передбачити в даній статті можливість передачі до органу доходів та зборів матеріалів щодо виявлених фактів порушень митного законодавства, що отримані відповідно до встановленого законом порядку правоохоронними органами, зокрема Державною прикордонною службою, Національною поліцією, Службою безпеки України та іншими.

Необхідно зазначити, що найбільш дієвими щодо забезпечення надходжень коштів до бюджету країни були саме суб'єкти боротьби з порушеннями митних правил у складі митного департаменту Міндоходів. Варто зауважити, що сьогодні ці підрозділи у складі ДФС є аналогічно підпорядкованими. Менший показник стягнутих ними коштів насамперед зумовлений проведенням бойових дій у зоні проведення Антитерористичної операції, відсутністю контролю за кордонами в Донецькій і Луганській областях на територіях, не підконтрольних Україні, та анексією Криму [158]. Тому найбільш дієвим і доцільним є підпорядкування суб'єктів боротьби з порушеннями митних правил саме структурному підрозділу, відповідальному за здійснення повноважень у сфері державної митної справи [147].

Порушення митних правил є вкрай негативним явищем, оскільки вони створюють загрозу для економічної безпеки держави та зменшують обсяги надходжень митних платежів до бюджету. Особи, що вчинюють контрабанду та порушують митні правила, посягають на встановлений законодавством

України порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, внаслідок чого завдають шкоди економіці держави, її культурній спадщині, здоров'ю населення та громадській безпеці, сприяють розширенню тіньового сектору економіки.

В ході проведеного дослідження проблемних аспектів діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил можливо дійти висновків про те, що митні органи постійно працюють у напрямку збільшення ефективності своєї роботи та підвищення результативності діяльності щодо виявлення випадків контрабанди і порушення митних правил це сприяє позитивній динаміці у діяльності суб'єктів щодо запобігання та протидії порушенням митних правил за усіма як відносними, так і абсолютними результативними показниками. У процесі подальшого діяльності щодо запобігання та протидії порушенням митних правил доцільно удосконалити процес взаємодії митних органів з іншими державними та правоохоронними органами у сфері боротьби та запобігання порушенням митних правил в частині обміну інформацією; ввести в дію ефективну інтегровану інформаційну систему щодо запобігання та протидії порушенням митних правил, для обміну даними з митними службами інших країн.

Також, враховуючи наведені вище статистичні дані щодо діяльності різних органів та підрозділів у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил, можливо дійти висновку, що Департамент аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням ДФС України з часом за здійснення вдалої нормотворчої політики та врегулювання своїх внутрішніх проблем може стати для України потужним джерелом поповнення її бюджету, найприбутковішим підрозділом митних органів за всю історію незалежності нашої держави. Практична реалізація зазначених заходів вимагатиме певних матеріальних і фінансових затрат, проте вони є виправданими з огляду на можливу небезпеку та завдані збитки від контрабанди і порушення митних правил.

Механізм запобігання та протидії порушенням митних правил є одним із найважливіших та одночасно найбільш корупційних напрямів роботи уповноважених осіб органів доходів і зборів. Підрозділи протидії порушенням митних правил є складовою частиною Державної фіскальної служби України, а тому комплектуються висококваліфікованими, дисциплінованими та добросовісними працівниками з метою виконання завдань, пов'язаних з підвищеною небезпекою, в екстремальних умовах та ненормованим робочим часом.

Останнім часом органи доходів і зборів за допомогою комп'ютерних програм посилили контроль за товарами і транспортними засобами, що перебувають під митним контролем і переміщуються з однієї митниці до іншої та вимагають чіткої фіксації часу їхньої доставки [147]. Маємо зауважити, що на сучасному етапі розвитку науково-технологічного прогресу одними з найбільш дієвих засобів запобігання та протидії порушенням митних правил є забезпечення ефективного розробка та застосування програмного забезпечення з метою оптимізації в діяльності автоматизованих інформаційно-аналітичних систем.

Також, враховуючи окреслені проблеми, можна дійти висновку про необхідність нормативно-правового врегулювання процесу запобігання та протидії порушенням митних правил, що має здійснюватися шляхом державної підтримки суспільних відносин, які виникають при реалізації державної митної справи. До першочергових заходів необхідно віднести такі:

- 1) визначення процесу здійснення заходів щодо вилучення та конфіскації доходів, які отримані в процесі порушення митних правил;
- 2) підвищення ефективності міжнародного співробітництва з метою координації щодо протидії правопорушенням у митній сфері;
- 3) забезпечення процесу організації, функціонування та прийняття рішень у сфері державного управління шляхом забезпечення прозорості для досягнення ефективності боротьби з порушеннями митних правил;
- 4) запобігання та протидія виникненню зв'язків скоєння порушень

митних правил з організованою злочинністю, ухиленням від оподаткування, відмиванням (легалізацією) коштів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму;

5) проведення заходів з метою унеможливлення використання фіктивних юридичних осіб для прикриття порушень митних правил;

6) ефективне інформування представників громадськості щодо дієвості заходів запобігання та протидії порушенням митних правил;

7) створення умов для осіб, що виконують функції щодо виявлення, попередження, розгляду та винесення рішень щодо випадків вчинення порушень митних правил, які б відповідали їх функціям, забезпечували їх незалежність та неупередженість, свободою від неналежного впливу та збереження конфіденційної інформації;

8) створення умов для засобів масової інформації щодо отримання та передачі інформації у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил на умовах застосування обмежень та застережень, визначених у законодавстві;

9) проведення наукових досліджень з метою визначення заходів запобігання та протидії порушенням митних правил.

На нашу думку, нормативно-правове закріплення даних заходів є необхідним з метою оптимізації адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил. Їх використання є важливим у національному законодавстві та діяльності Державної фіскальної служби з метою підвищення ефективності протидії митним правопорушенням. Крім того, їх застосування необхідне для досягнення позитивної динаміки щодо запобігання та протидії порушенням митних правил та загалом протидії правопорушенням у митній сфері.

В той же час актуальним також залишається процес формування пропозиції для створення дієвого й ефективного механізму для моніторингу дотримання принципів запобігання та протидії порушенням митних правил і введення в дію міжнародних правових інструментів.

2.2. Адміністративно-правові заходи запобігання та протидії порушенням митних правил

Великого значення з боку держави і суспільства надається підвищенню ефективності діяльності митних органів України. На ці органи покладається широке коло завдань щодо встановлення порядку і умов переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил, притягнення правопорушників до відповідальності тощо [115].

Переважну більшість зазначених завдань митні органи виконують під час здійснення правоохоронної діяльності в митній системі. Все частіше виявляються випадки добре організованого та ґрунтовно підготовленого незаконного переміщення через митний кордон великих партій товарів, в першу чергу підакцизних, сировини, матеріалів, наркотичних засобів. Це свідчить про те, що боротьба з митними правопорушеннями вийшла на якісно новий рівень, який потребує від працівників митних органів підвищення професіоналізму та організованості. А це, на нашу думку, неможливо без жорстокої централізації, своєчасного та точного виконання поставлених завдань. Українське суспільство вступило у відповідальний період своєї історії, який має корінне значення для долі нашого народу. В усіх сферах – економічній, соціально-політичній, духовній – відбуваються глибинні зміни. Іде крута ломка старого і одночасне ствердження сучасних демократичних форм громадського життя [35].

У сучасних умовах утвердження пріоритету конституційних прав і

свобод людини та громадянина в діяльності органів державної влади переконання має провідне, базове значення для цілей боротьби митними органами з порушеннями митних правил. Службовці митних органів, виконуючи правоохоронні функції, проводять роз'яснювальну, консультативну роботу з громадянами, посадовими особами підприємств учасників зовнішньоекономічної діяльності з тим, щоб переконати їх у необхідності комплексного дотримання положень чинних митно-правових норм, правильності і соціальної обґрунтованості митної політики держави. Разом з тим через різноманітні об'єктивні та суб'єктивні чинники періоду становлення ринкової економіки в Україні заходи переконання не в усіх випадках забезпечують досягнення поставленої мети. Свідомому виконанню приписів митного законодавства фізичними та юридичними особами і досі заважає правовий нігілізм, поверхове ставлення до законів, низький рівень добробуту значної частини населення, особливо у віддалених від центру, прикордонних районах. Зазначене обумовлює застосування митними органами, як суб'єктами державного управління митною справою, владних, примусових заходів правової охорони і на теперішньому етапі розвитку митної справи в Україні [60, с. 30-33]. Можливість запровадження примусу з боку носіїв влади є невід'ємним показником існування права, держави, не виключаючи й демократичної, правової. Але примус сьогодні в Україні застосовується тільки тоді, коли вичерпано всі можливі заходи переконання, іншим чином не вдається запобігти протиправній поведінці.

Отже, примусові заходи, які використовуються митними органами для боротьби з порушеннями митних правил, мають бути обов'язково законодавчо унормовані. Без відповідного визначення на рівні закону, яке, з огляду на державно-управлінську природу цієї діяльності митних органів, має характер адміністративно-правового регулювання, вони не можуть застосовуватися. Правообмежувальні владні заходи, запроваджувані митними органами для боротьби з порушеннями митних правил, являють конкретний прояв адміністративного примусу в митній сфері. Вони

виступають додатковим до переконання способом державного управління митною справою [68, с. 135-137].

Дієвий процес запобігання та протидії митним правопорушенням неможливий без посилення адміністративно-правових заходів, що невід'ємно пов'язані з адміністративною відповідальністю за дані протиправні діяння, без підвищення ефективності роботи митних органів зі своєчасного виявлення порушень митних правил та покарання за них.

Поряд з цим дослідження юридичної літератури дозволяє дійти висновку, що науковці для виокремлення способів та прийомів адміністративно-правової боротьби з певними видами протиправних діянь використовують в одних випадках поняття „адміністративно-правові засоби” [25, с. 24], а в інших – „адміністративно-правові заходи” [25, с. 4]. З етимологічних позицій слова „засіб” та „захід” є достатньо близькими за значенням. Зокрема, категорія „засіб” в сучасній українській мові пояснюється прийомом, спеціальною дією, що уможливорює здійснення, досягнення чого-небудь; знаряддям у якій-небудь справі, а „захід” – абстрагованою опредмеченою дією; сукупністю дій, що мають на меті здійснення чого-небудь. А отже, щоб установити сутність, характеристики системи і конкретні адміністративно-правові заходи, які можуть застосовуватися для боротьби з порушеннями митних правил, дослідимо зміст зазначених правових категорій [73].

Враховуючи позиції науковців, можна дійти висновку, що в юридичній науці під поняттям „правові засоби” розуміється певна сукупність різних правових елементів адміністративного характеру, способів правового впливу, нормативно-правового регулювання окремої сукупності суспільних відносин, виконання правових функцій. Правовими засобами є норми права, суб'єктивні права й обов'язки, акти здійснення суб'єктивних прав і обов'язків, інші акти правозастосування, угоди тощо [155, с. 363].

Таким чином, на основі вивчення та аналізу юридичної літератури можемо зазначити, що адміністративно-правовими засобами боротьби з

порушеннями митних правил є адміністративно-правовий механізм забезпечення правовідносин у сфері митної діяльності, сукупність правових норм адміністративного характеру в митній сфері та певних юрисдикційних дій, як вчиняються на їх основі, основною метою яких є запобігання, протидія та унеможливлення порушень митних правил. Сукупність правових норм даного адміністративно-правового механізму виступає в ролі заходів боротьби з порушеннями митних правил. Це означає, що адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил виступають діяльною, активною частиною названих адміністративно-правових засобів. Вони є нормативно передбаченими способами, прийомами практичного виконання відповідними суб'єктами правової охорони завдань протидії даного виду митним правопорушенням, охоплюються змістом більш широкої юридичної категорії „адміністративно-правові засоби боротьби з порушеннями митних правил”.

Адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил полягають в психологічному та/або фізичному впливі з боку представників митних органів на посадових осіб суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, громадян, які переміщують товари і транспортні засоби через митний кордон України та свідомо, навмисно чи з необережності, не виконують або не намагаються виконувати діючі митні правила та процедури. У першу чергу застосуванню підлягають заходи психологічного плану, що не допускають обмеження свободи дій, пересування, розпорядження майном, особистої недоторканості об'єкта управління. Але якщо учасник митних операцій не вживає самостійно зусиль для повернення до стану правового порядку після законної вимоги посадової особи митного органу не порушувати митний правопорядок, виправданим виступає застосування до нього більш жорстких, інтенсивних владних заходів фізичного примусу як реакції на продовжувану протиправну поведінку [74].

На безпосередніх виконавців державної митної справи покладено

виконання широкого кола завдань та функцій щодо забезпечення захисту прав і свобод громадян, попередження і припинення порушень митних правил, тому від наявності належного рівня правового забезпечення правоохоронного напрямку діяльності зазначених органів значною мірою залежить зміцнення законності та правопорядку під час переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. Здійснюючи правоохоронну діяльність, митні органи використовують різноманітні за своїм змістом і призначенням заходи боротьби з митними правопорушеннями. Найважливішими серед останніх є заходи адміністративно-примусового характеру, використання яких забезпечує безпосереднє попередження і припинення порушень митно-правових норм, притягнення винних до адміністративної відповідальності, усунення суспільно-шкідливих наслідків правопорушень тощо. Тому в умовах сьогодення на особливу увагу заслуговують питання заходів адміністративного примусу, що застосовують митні органи [11].

Примусові заходи митних органів є спеціальним проявом у митній сфері адміністративного примусу. Зазначене обумовлюється тим, що для них властивими є основні риси адміністративно-примусової діяльності, зокрема такі, як: 1) допоміжна, порівняно з переконанням, роль у справі забезпечення організованого функціонування відповідної сфери суспільних відносин; 2) реалізація виключно на основі і в порядку, визначених правом, зокрема нормами, які регламентують сферу державного управління; 3) можливість застосування як при наявності, так і при відсутності правопорушення; 4) множинність самих цих заходів і суб'єктів їх реалізації; 5) застосування, як правило, органами виконавчої влади; в окремих випадках запроваджуються судом в межах спеціального адміністративного судового провадження; 6) допустимість використання також з метою профілактики злочинів у певній сфері державного управління; 7) відсутність службового підпорядкування між суб'єктом влади, який застосовує такі заходи, і особою, до якої вони застосовуються [27, с. 23-25].

Для боротьби з порушеннями митних правил митні органи повноважні застосовувати різноманітні адміністративні примусові заходи, перелік яких визначається Митним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами (ч. 3 ст. 333 МКУ).

Традиційним в адміністративно-правовій доктрині був і залишається поділ адміністративно-примусових заходів на заходи фізичного і психічного (психологічного) впливу, який зустрічається як у роботах вчених-юристів ХІХ століття, так і в сучасних наукових джерелах. Однак слід зазначити, що такий поділ заходів адміністративного примусу не можна вважати досконалим, оскільки він має обмежений характер, залишаючи за межами класифікації значну кількість заходів (наприклад, ті, що наділені впливом організаційного характеру). Взагалі у правовій літературі виділяються декілька варіантів класифікації заходів адміністративного примусу залежно від обраного критерію. Досі у літературі немає однозначного рішення, який критерій є основним, базовим. Кожен науковець обирає свій критерій й обґрунтовує доцільність його використання. Традиційно виділяються такі критерії для розподілу заходів адміністративного примусу: наявність адміністративно-правової санкції, спосіб охорони правопорядку, безпосередня мета застосування, суб'єкт застосування, термін дії, територія дії, специфіка процедури застосування тощо [91].

Водночас найбільше визнання одержала класифікація заходів адміністративного примусу, запропонована М. Єропкіним, а пізніше запозичена Ю. Битяком, В. Зуй, А. Комзюком та В. Колпаковим, в основу якої покладено використання безпосередньої мети застосування заходів та способу охорони правопорядку.

Відповідно, прийнято виділяти такі групи заходів адміністративного примусу:

- 1) заходи адміністративного запобігання;
- 2) заходи адміністративного припинення;
- 3) адміністративні стягнення (заходи відповідальності за порушення

адміністративно-правових норм) [91].

Обравши таку методологію щодо поділу заходів адміністративного примусу, можна практично, логічно-послідовно, враховуючи характер протиправної поведінки, здійснювати різні за ступенем правового обмеження владно-зобов'язуючі дії. Це дозволяє при проведенні боротьби з порушеннями митних правил зберігати державні ресурси і не допускати необґрунтованого звуження прав й свобод громадян. Сформувавши за такою класифікацією відповідні групи примусових заходів, спочатку можна використовувати профілактичні, попереджувальні прийоми, які найменше обмежують особисту і матеріальну сфери об'єкта управління, потім заходи припинення, що хоча й спричиняють для нього негативні правові наслідки, але лише тимчасово і не в такій мірі як заходи відповідальності, і лише на останній стадії, коли особа свідомо доводить свій протиправний вчинок до логічного завершення, найбільш суворі заходи примусу адміністративні стягнення [73].

Заходи адміністративного попередження (запобігання) мають на меті не дати здійснитися протиправному вчинку, вони застосовуються, якщо правопорушення тільки передбачається, тобто не пов'язані зі здійсненням правопорушень. Вони їм запобігають і, у цьому контексті, передують застосуванню інших примусових заходів, спрямованих проти винних у здійсненні адміністративних правопорушень. Ці заходи часто називають адміністративно-запобіжними, адміністративно-попереджувальними і застосовуються з метою попередження правопорушення. Такі заходи доволі різноманітні, застосовуються в різних сферах громадського життя і різними суб'єктами з компетенцією контрольно-наглядового характеру. В основному вони носять галузевий (відомчий) профіль, але можуть здійснюватися й органами з загальною управлінською компетенцією. Сутність попередження (запобігання, профілактики) правопорушень полягає, по-перше, в тому, щоб не допустити протиправної поведінки з боку конкретних осіб, які до такої поведінки схильні; по-друге, в усуненні причин, що сприяють вчиненню

правопорушень і створення умов, що виключають протиправну поведінку [132].

Адміністративно-правові запобіжні заходи на практиці виступають однією з ланок складного механізму боротьби з порушеннями митних правил. Єдина правоохоронна мета застосування пов'язує їх тісними зв'язками із визначеними митним законодавством заходами припинення і відповідальності. Разом з тим, заходи адміністративного запобігання у митній сфері в системі примусових заходів виконують власні, самостійні функції, спрямовані на забезпечення встановлених правил переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, сплати митних податків і зборів. Вони передбачають реалізацію завдань профілактики митних правопорушень [30, с. 6-14].

У наукових працях, присвячених здійсненню державної митної справи, про право посадових осіб митних органів застосовувати заходи адміністративного примусу, в тому числі заходи адміністративного попередження, взагалі не йдеться. Заходи, які за своїм характером є запобіжними, в публікаціях відносяться до різних напрямків здійснення митної справи, найчастіше до митного контролю.

Дійсно, до заходів адміністративного попередження, які застосовуються митними органами, необхідно віднести практично всі форми митного контролю. Стаття 336 МК України містить перелік форм митного контролю, до яких віднесені:

1) перевірки документів та відомостей, які відповідно до статті 335 цього Кодексу надаються органам доходів і зборів під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України;

2) митного огляду (огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляду та переогляду ручної поклажі та багажу, особистого огляду громадян);

3) обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що

переміщуються через митний кордон України;

4) усного опитування громадян та посадових осіб підприємств;

5) огляду територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою відповідно до цього Кодексу та інших законів України покладено на органи доходів і зборів;

6) перевірки обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем;

7) проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів;

8) направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих органу доходів і зборів [115].

Протиправна поведінка громадян може виявлятися у скоєнні адміністративного правопорушення або в неодноразових, систематичних протиправних діях, антигромадській поведінці окремих осіб. Це зумовлює необхідність застосування державними органами або посадовими особами до певних суб'єктів різноманітних засобів припинення антигромадських діянь, а також адміністративних проступків. Серед засобів адміністративного примусу заходи адміністративного припинення, що використовуються в адміністративному порядку, є найчисленнішими. Їх застосування зумовлене потребою швидкого та ефективного припинення посягань на інтереси окремих громадян, держави і громадських об'єднань [3, с. 163].

Аналіз змісту цієї статті дозволяє дійти висновку, що законодавець відтворив в ній виключний перелік цих форм. Але на митні органи також покладається обов'язок у проведенні попереднього документального

контролю (п. 42 ст. 4, ст. 319 МК України), в деяких випадках проводять верифікацію сертифікатів про походження товару з України (ст. 47 МК України), мають право застосовувати засоби забезпечення ідентифікації (ст. 326 МК України), мають право здійснювати взяття проб (зразків) товарів для проведення митної експертизи (ст. 357-358 МК України). Всі ці перелічені дії є не чим іншим як формами митного контролю, які не знайшли відображення у ст. 336 МК України. У зв'язку з цим вважаємо необхідним внести зміни в ст. 336 МК України, доповнивши її п. 9 такого змісту: «використання інших форм митного контролю, передбачених МК України та іншими законами України з питань державної митної справи».

Сутність заходів адміністративного запобігання порушенням митних правил полягає в односторонньому владному усуненні митним органом можливостей, умов для поводження суб'єктом митних операцій поза встановленим митним законодавством відповідним обов'язковим порядком діяльності в митній сфері. В цьому і проявляється характер цих заходів, обмежуючий певні його права та елементи свободи дій.

Таким чином, ознаками виокремлення заходів адміністративного попередження, які застосовуються митними органами в своїй діяльності, є такі: 1) мета забезпечення законності порядку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначенні, осіб через митний кордон України; 2) можуть застосовуватися до переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України, в момент такого переміщення, або після переміщення через митний кордон держави; 3) фактичні підстави для застосування заходів визначені нормами митного законодавства; 4) супроводжуються обмеженням прав і свобод фізичних і юридичних осіб; 5) застосування цих заходів, як правило, потребує документального оформлення; 6) ці заходи не передбачають правових наслідків, які настають у випадку виявлення порушень митних правил та застосування інших заходів примусу; 7) застосовуються у випадку відсутності порушень митних правил або інших шкідливих наслідків, які вони можуть виникнути, якщо їх

настання не попередити; 8) їх застосування законодавством віднесено до компетенції ДМС України.

Заходами адміністративного запобігання порушенням митних правил є дії, що застосовуються митними органами на основі положень митного законодавства за обставин відсутності порушень митного правопорядку, в цілях їх недопущення, а також виявлення. Вони виступають однією з ланок складного механізму боротьби митних органів з порушеннями митних правил, передують більш вагомим за ступенем правового обмеження матеріальної та особистісної сфери особи правопорушника заходам адміністративного припинення і відповідальності. Головною відмінною рисою зазначених заходів від заходів адміністративного припинення у митній сфері є те, що вони безпосередньо не переривають очевидні порушення митних правил та інші об'єктивно протиправні діяння, відвертають їх вчинення. Від адміністративних стягнень заходи адміністративного запобігання відрізняються відсутністю у них мети покарання особи, до якої застосовуються, можливістю реалізації без потреби встановлення вини відповідного об'єкта управління.

Заходи адміністративного припинення порушень митних правил виконують власні правоохоронні функції в галузі забезпечення митного правопорядку, відрізняються від інших адміністративно-правових заходів. Їх характерною рисою є оперативне забезпечення організованого функціонування митних правовідносин шляхом виключення подальшого вчинення порушення митних правил, а також формування умов для своєчасного і повного вирішення справи щодо такого адміністративно-карного діяння в межах процесуального законодавства [73].

Застосування заходів адміністративного припинення має своєю метою вчасно виявляти і припиняти протиправні дії (бездіяльність) у сфері митної справи, не допускати настання їх шкідливих наслідків, а також створювати необхідні умови для притягнення винних у вчиненні правопорушень осіб до відповідальності.

Заходи адміністративного припинення порушень митних правил – це засноване на законі примусове переривання (припинення) діянь, які мають ознаки адміністративного правопорушення, а в окремих випадках і кримінально-правовий характер, спрямоване на недопущення шкідливих наслідків порушень митних правил, забезпечення провадження в справах про ці порушення і притягнення винних у їх вчиненні до адміністративної, а у виняткових випадках до кримінальної відповідальності [70].

Сама назва «заходи адміністративного припинення», як зазначає В.К. Колпаков, вказує на їх цільове призначення припинення неправомірної поведінки. Їх призначення полягає в такому: а) припиненні протиправної поведінки; б) усуненні шкідливих наслідків протиправної поведінки; в) створенні необхідних умов для можливого в майбутньому притягнення винної особи до адміністративної відповідальності [62, с. 281].

На думку А.П. Коренева, заходи адміністративно-процесуального припинення полягають у примусовому обмеженні свободи пересування особи, що скоїла правопорушення, з метою припинення порушення та забезпечення виконання нею процесуальних обов'язків [1, с. 250].

Точки зору про потрібну правоохоронну суть заходів адміністративного припинення дотримується в юридичній науці й М.Г. Шульга [172, с. 166]. Найбільш повно ефект, що досягається застосуванням цих заходів, розкрив А.Т. Комзюк. Він виділив також такі рольові риси адміністративно-припинювальних заходів, як запобігання вчиненню нових правопорушень та відновлення попереднього, правомірного стану [69, с. 126]. Вказані функції в цілому виконують і заходи припинення порушень митних правил, що застосовуються посадовими особами митних органів в межах чинного митного законодавства.

Таким чином, заходи адміністративного припинення в галузі митної справи застосовуються з метою, по-перше, спеціально примусового зупинення порушень митних правил та митних злочинів; по-друге, забезпечення можливості прийняття об'єктивного і адекватного вчиненому

порушенню митних правил рішення уповноваженим органом державної влади (начальником митного органу, суддею); по-третє, унеможливлення настання шкідливих наслідків від відповідної протиправної поведінки для митної системи держави, прав і законних інтересів інших громадян України, що може бути викликано неправомірним провадженням зовнішньоекономічної діяльності; по-четверте, створення умов для відшкодування матеріальної та іншої шкоди, що спричинюється митним правопорушенням; по-п'яте, відновлення, нормалізації організованого стану суспільних митних відносин.

До заходів адміністративного припинення належать:

1) загальні заходи адміністративного припинення (застосовуються як до фізичних, так і до юридичних осіб): а) призупинення дії сертифікату, дозволу; б) усунення порушень ліцензійних умов; в) призупинення митного оформлення товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності; г) проведення спільно з митними органами суміжних держав спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення й припинення контрабанди та порушень митних правил;

2) спеціальні заходи адміністративного припинення, які застосовуються виключно до фізичних осіб: а) застосування фізичної сили; б) застосування спеціальних засобів; в) застосування вогнепальної зброї;

3) процесуальні заходи адміністративного припинення: а) адміністративне затримання; б) особистий огляд; в) огляд та переогляд товарів; г) тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів і документів; д) митне обстеження; е) доставлення правопорушника до службового приміщення митного органу.

Підсумовуючи, зазначимо, що заходами адміністративного припинення порушень митних правил є дії, які застосовуються спеціально уповноваженими посадовими особами митних органів відповідно до вимог нормативно-правових актів з метою зупинення порушень митного правопорядку, унеможливлення настання їх негативних наслідків,

забезпечення провадження у справах про порушення митних правил, притягнення винних осіб до відповідальності, відновлення і запобігання порушень митних правил у майбутньому.

2.3. Адміністративна відповідальність в механізмі запобігання та протидії порушенням митних правил

В сучасних умовах економічна стабільність є не тільки одним з головних чинників забезпечення стабільного функціонування державної влади, але і гарантією її легітимності. Саме тому першочерговим завданням держави є радикальне зниження вчинення правопорушень в економічній сфері. Адже, будучи зацікавленою в економічній стабільності, державна влада з урахуванням вимог економічних законів, сучасного етапу розвитку економіки забезпечує своєчасне прийняття необхідних рішень з найважливіших питань, які спрямовані на розвиток і розширення економічної діяльності в інтересах окремих господарюючих суб'єктів і всього суспільства, а також прийняття конкретних заходів щодо забезпечення їх захисту від протиправних посягань. У зв'язку з цим особливу тривогу викликають правопорушення економічної спрямованості, які негативно впливають на економіку, гальмують розвиток у країні ринкових відносин, породжують інфляцію, деформують суспільну свідомість, порушують принципи соціальної справедливості, підривають силу і авторитет закону, державних інститутів, призводять до обмеження прав і законних інтересів господарюючих суб'єктів і громадян.

Відповідно до п. 10 ч. 2 ст. 544 Митного кодексу України одним з основних завдань органів доходів і зборів є запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил на всій митній території України [115].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21.05.2014

№ 160 “Про утворення Державної фіскальної служби” утворено Державну фіскальну службу як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України, реорганізувавши Міністерство доходів і зборів шляхом перетворення [130]. Крім того, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 311 “Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України” як юридичні особи публічного права утворено територіальні органи Державної фіскальної служби [131].

Пункт 24 ч. 4 Положення про Державну фіскальну службу України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236 “Про Державну фіскальну службу України”, встановлює, що ДФС відповідно до покладених на неї завдань здійснює у випадках, передбачених законом, провадження у справах про порушення митних правил та у справах про адміністративні правопорушення, а відповідно до п. 43 запобігає і протидіє контрабанді та порушенням митних правил на митній території України [127].

Враховуючи самостійний характер митного права як комплексної правової галузі, можна говорити і про самостійний інститут митно-правової відповідальності як внутрішню взаємопов’язану сукупність юридичних норм. Оскільки митне право має комплексний характер, воно вимагає застосування різних видів відповідальності, які передбачені нормами різних галузей права (адміністративного, трудового, кримінального, фінансового, податкового, банківського тощо). Ці норми регламентують відносини, пов’язані зі скоєнням правопорушень у галузі митної справи, тому відповідальність за них одночасно входить до відповідних блоків митного права [103, с. 67; 51].

Такі правові норми, що входять у митне право як комплексне утворення, можуть бути певною мірою визначені як інститут митно-правової відповідальності. Але при цьому залишається очевидним вплив інститутів кримінальної та адміністративної відповідальності, які різною мірою

регламентуються нормами митного законодавства. У митному праві передбачено кримінальну, цивільну, дисциплінарну й адміністративну відповідальність [104, с. 110; 51].

У системі адміністративно-правових заходів запобігання та протидії порушенням митних правил особливе місце належить адміністративній відповідальності. На відміну від заходів адміністративного запобігання та припинення порушень митних правил, її застосування може мати місце тільки по завершенню відповідної протиправної поведінки, після проведення всебічного і повного розслідування обставин вчинення конкретного митного правопорушення, а також виключно до винних у ньому дієздатних осіб. Вона є реакцією держави на факт адміністративно-правового делікту в галузі митної справи, негативного відношення правопорушника до митних правових регуляторів.

Норми, що встановлюють відповідальність за порушення митних правил, містяться в Митному кодексі України, а саме в розділі XVIII “Порушення митних правил і відповідальність за них. Відповідальність осіб, які беруть участь у провадженні в справах про порушення митних правил” та розділі XIX “Провадження у справах про порушення митних правил”.

Чинне законодавство України не дає визначення поняття адміністративної відповідальності, і тому в теорії адміністративного права існує численна кількість точок зору стосовно цього соціально-правового явища [87, с. 332]. У той же час адміністративна відповідальність за порушення митних правил розглядається як галузевий вид адміністративної відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів (митних та судових) на певну категорію протиправних проявів (порушень митних правил), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь за свої неправомірні дії та понести за це адміністративні стягнення [2, с. 18].

Також у теорії адміністративного права виділяють такі підстави адміністративної відповідальності, які нерозривно пов’язані між собою і

наявність яких є обов'язковою умовою для притягнення особи до адміністративної відповідальності:

- фактичні (вчинення особою особливого виду правопорушення – адміністративного (тобто наявність ознак такого правопорушення);
- юридичні (наявність в діях особи юридичного складу правопорушення – суб'єкта, суб'єктивної сторони, об'єкта, об'єктивної сторони);
- процесуальні (наявність процесуальних норм, які забезпечують притягнення винної особи до адміністративної відповідальності) [61, с. 334].

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил має свої ознаки:

- 1) адміністративно карані порушення митних правил, на відміну від інших адміністративних правопорушень, передбачені лише МК України;
- 2) має більш конкретні цілі – вона спрямована на відносини у сфері державної митної справи України, охорону митних правил, а також виховання поваги до цих правил і правовідносин, що регулюються ними у сфері митної справи України з боку всіх учасників митних відносин;
- 3) може наставати тоді, коли правопорушник виявлений на території іншої держави і за наявності державних угод чи договорів між митними органами суміжних держав про сумісний контроль;
- 4) внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили або протиправних дій третіх осіб, що підтверджується відповідними документами, відповідальність не настає за вчинення лише деяких правопорушень, передбачених Митним кодексом України, якщо такі факти підтверджуються відповідними документами;
- 5) суб'єктами застосування адміністративної відповідальності виступають: система органів доходів і зборів, серед яких повноваження з накладання стягнень чітко розмежовані, та суди;
- б) за порушення митних правил застосовується лише три види адміністративних стягнень: попередження, штраф, конфіскація [115, с. 215];

7) предмети порушення митних правил підлягають конфіскації незалежно від того, чи є ці товари, транспортні засоби власністю особи, яка вчинила правопорушення [51].

Адміністративну відповідальність за порушення митних правил можна одночасно розглядати не лише як найбільш обтяжливу за наслідками для правопорушника форму адміністративного примусу в галузі митної справи, а і як спеціальний галузевий прояв правового правоохоронного інституту адміністративної відповідальності [88, с. 66-68]. В площині останнього особливістю цього виду адміністративно-правових заходів є спеціальні фактичні та формальні підстави їх застосування (відповідно, це спеціальний вид адміністративних правопорушень порушення митних правил та Митний кодекс України), коло суб'єктів юрисдикційних повноважень, а також переважно матеріальний за характером перелік адміністративних стягнень, що у зв'язку з цим накладаються [75, с. 120-122].

Згідно зі ст. 458 Митного кодексу України порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність [115]. Механізм адміністративно-правового забезпечення охорони митного правопорядку, що реалізується через інститут адміністративної відповідальності, проявляє себе самостійно, індивідуально, поряд з іншими засобами його правового захисту. При цьому необхідно зазначити, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил це визначений митним законом правовий обов'язок громадянина або

конкретної посадової особи усвідомлювати свої винні, неправомірні діяння у сфері охорони митного правопорядку і, за наявності достатніх для цього підстав, понести кару у вигляді адміністративного стягнення, накладеного митним органом або судом. З цього визначення випливає, що об'єкт адміністративно-правового захисту в даному випадку індивідуалізований, специфічний і замкнений в особливі рамки суспільно-економічних відносин [104, с. 112].

У радянський період (1970-1980 рр.) в науці переважала точка зору, згідно з якою призначенням адміністративної відповідальності є покарання особи правопорушника за вчинення адміністративного правопорушення. „Наказовим” підходом до розгляду питань поняття адміністративної відповідальності позначені роботи Г.П. Бондаренко, І.А. Тимченко. Зокрема, О.М. Якуба пояснювала адміністративну відповідальність виключно як застосовувані від імені держави визначені відповідними адміністративно-правовими нормами санкції за вчинення адміністративних правопорушень [75].

Не відбулося принципових змін в позиціях науковців до розуміння адміністративної відповідальності й в перше десятиріччя після проголошення Україною незалежності. Так, С.Т. Гончарук в 1995 році визначав адміністративну відповідальність як різновид правової відповідальності, специфічну форму негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (адміністративних проступків), згідно з якою особи, які скоїли такі правопорушення, повинні дати відповідь за свої неправомірні дії і зазнати за це адміністративних стягнень в установленому законом порядку [31, с. 19]. Як кару з боку митного органу або суду узагальнив поняття адміністративної відповідальності за порушення митних правил в своєму дисертаційному дослідженні в 2000 році й А.І. Педешко [122, с. 9].

Поєднуючи об'єктивний та суб'єктивний підходи до поняття адміністративної відповідальності, С.Т. Гончарук визначає її як різновид правової відповідальності, специфічну форму негативного реагування з боку

держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважним державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку [31].

Натомість В.К. Колпаков вважає, що “адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративні правопорушення, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб’єкта правопорушення” [64, с. 289].

На думку Р.С. Павловського, під адміністративною відповідальністю необхідно розуміти накладення на порушників загальнообов’язкових правил, що діють в управлінні та інших сферах, адміністративних стягнень, які тягнуть за собою наслідки майнового або морального характеру. Тим самим правопорушник (громадянин, посадова особа) тримає відповідь перед державою за неправомірну поведінку [119].

На наш погляд, розуміння адміністративної відповідальності за вчинення порушення митних правил як заходу покарання особи правопорушника не відповідає всім змістовним та функціональним характеристикам цього правового явища. По-перше, не можна не зазначити того, що передбачені митним законодавством адміністративні стягнення за вчинення порушень митних правил взагалі не допускають можливості обмеження особистої свободи особи правопорушника, як це має місце при застосуванні заходів кримінальної і окремих визначених Кодексом України про адміністративні правопорушення, що застосовуються в інших галузях державного управління адміністративної відповідальності. Саме останнє у свідомості громадян, як правило, ототожнюється з категорією „кари”. По-друге, застосовуючи за порушення митних правил визначені Митним кодексом України адміністративні стягнення суто морального і матеріального характеру, компетентні органи державної влади (їх посадові особи) одночасно досягають також мети, про що вже йшлося вище в роботі,

попередження, запобігання вчинення нових митних правопорушень і не лише особою, яка притягується до відповідальності, а й іншими суб'єктами переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

Спробуємо виокремити особливості адміністративної відповідальності в механізмі запобігання та протидії порушенням митних правил.

До особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері державної митної справи належить також відмінність у видах адміністративних стягнень, які застосовуються за порушення митних правил і які застосовуються за інші види правопорушень. Зокрема, відповідно до частини 1 статті 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення за вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватися такі адміністративні стягнення: попередження; штраф; штрафні бали; оплатне вилучення предмета, який став зняряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація: предмета, який став зняряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; позбавлення спеціального права, наданого даному громадянинуві (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; адміністративний арешт; арешт з утриманням на гауптвахті.

У статті 461 Митного кодексу України цей перелік адміністративних стягнень значно звужено. Так, за порушення митних правил можуть бути накладені лише такі адміністративні стягнення: попередження; штраф; конфіскація товарів, транспортних засобів комерційного призначення безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів, транспортних засобів із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування товарів безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю (крім транспортних засобів комерційного призначення, які використовуються виключно для перевезення

пасажирів і товарів через митний кордон України за визначеними маршрутами та рейсами, що здійснюються відповідно до розкладу руху на підставі міжнародних договорів, укладених відповідно до закону), а також транспортних засобів, що використовувалися для переміщення товарів безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України поза місцем розташування митного органу [37; 5].

На думку І.О. Галагана, адміністративні стягнення відрізняються від інших заходів адміністративного примусу (попередження та припинення) способом забезпечення правопорядку, нормативними розбіжностями регламентації, цілями, фактичними підставами, правовими наслідками та процесуальними особливостями їх застосування [24, с. 230]. Адміністративні стягнення характеризуються стабільністю змісту і призначення. Вони застосовуються лише до винних у вчиненні адміністративних проступків. Тому загальною особливістю їх є репресивний, каральний характер [5].

Серед численних заходів адміністративно-примусового характеру (митний контроль, адміністративне затримання, вилучення товарів і документів) тільки адміністративні стягнення виконують функцію покарання і тільки їх застосування тягне настання адміністративної відповідальності [2, с. 242].

Таким чином, адміністративне стягнення, яке застосовується за порушення митних правил, – це міра відповідальності, зафіксована в санкції порушеної митно-правової норми, що застосовується в адміністративному порядку органами доходів і зборів або судом до особи, яка вчинила порушення митних правил [5].

Спробуємо більш детально зупинитися на характеристиці заходів адміністративної відповідальності, передбачених за вчинення порушень митних правил, які чітко визначено у ст. 461 Митного кодексу України.

Попередження як адміністративне стягнення за порушення митних правил є офіційним попередженням правопорушника стосовно недопустимості таких діянь у майбутньому. Воно є заходом морального,

виховного плану, не передбачає обмеження будь-яких прав винної особи і, у зв'язку з цим, є найбільш м'яким видом адміністративного стягнення, що застосовується за вчинення порушень митних правил.

Попередження як захід адміністративної відповідальності, на відміну від попередження як заходу адміністративного запобігання, вноситься в письмовій формі шляхом прийняття відповідної постанови. Рішення про попередження приймається керівником митного органу або його заступником у формі постанови про накладення адміністративного стягнення відповідно до ст. 391 цього Кодексу. Постанова оголошується правопорушникові [115].

У МК України попередження застосовуються щодо незначної кількості порушень митних правил, а саме в санкціях статей ст. 468 «Порушення режиму зони митного контролю», ч. 1 ст. 469 «Неправомірні операції з товарами, митне оформлення яких не закінчено, або з товарами, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем», ч. 1 ст. 470 «Недоставлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів до митного органу призначення, видача їх без дозволу митного органу або втрата», ч. 1 ст. 481 «Перевищення строку тимчасового ввезення або тимчасового вивезення товарів», розгляд зазначених справ, винесення та виконання постанови відноситься до компетенції органу доходів та зборів, який виніс постанову [5].

Відповідно до ст. 523 МК України, від імені митниць справи про порушення митних правил розглядаються керівником або заступником керівника митниці. Крім того, глава 73 МК України «Виконання постанов органів доходів та зборів про накладення адміністративних стягнень за порушення митних правил», зокрема ст. 538, передбачає порядок виконання постанови саме органу доходів та зборів про винесення попередження, однак не поширює свою дію в тих випадках, коли про накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил може винести постанову суд. Хоча відповідно до ст. 522 МК України усі справи про

порушення митних правил, вчинені особами, які не досягли 18-річного віку, розглядаються місцевими судами (суддями) [5].

Все це дозволяє дійти висновку, що: 1) попередження за порушення митних правил є адміністративним стягненням, що носить найменш суворий характер; 2) повноваження щодо можливості накладення попередження мають органи ДФС України; 3) застосування попередження не є поширеним, оскільки регламентоване лише санкціями чотирьох статей Митного кодексу, які не є поширеними в правозастосовчій діяльності ДФС.

Штраф є майновим стягненням. Штраф як адміністративне стягнення за порушення митних правил полягає у покладенні на особу, яка притягується до адміністративної відповідальності за таке правопорушення, обов'язку сплатити до державного бюджету грошові кошти у сумі, яка визначається Митним кодексом України залежно від виду та характеру вчиненого правопорушення. Сплата штрафу, якщо при цьому не застосовується адміністративне стягнення у вигляді конфіскації предметів порушення митних правил, не звільняє правопорушника від сплати митних платежів, за винятком випадків, передбачених Митного кодексу України. Штраф – найбільш поширений вид адміністративного стягнення майнового характеру. Він накладається на правопорушників в адміністративному порядку у випадках і межах, передбачених МК України. Штраф в адміністративно-юрисдикційній практиці органів доходів і зборів – домінуюча форма адміністративної відповідальності, оскільки він передбачений як альтернативний захід стягнення за більшість порушень митних правил [2, с. 67].

Розмір штрафу визначається:

– у кратному відношенні від офіційно встановленого розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян;

– у відсотках від вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України поза митним контролем, з приховуванням від митного контролю або шляхом недекларування;

– у відсотках від несплаченої суми митних платежів.

За порушення митних правил, передбачені ст. 468-471, 474-481 Митного кодексу України, штрафи нараховуються у фіксованих розмірах, а ст. 472, 482-485 Митного кодексу України – у відсотковому еквіваленті [5].

На відміну від попередньої редакції Митного кодексу чинним МК України передбачено посилення відповідальності у зв'язку із повторністю вчинення правопорушення, залежно від строків доставки товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України тощо, що беззаперечно є прогресивним моментом чинного законодавчого акта. Проте, на наш погляд, законодавець, встановлюючи чітко фіксований розмір штрафу (у кількості неоподаткованих мінімумів доходів громадян або у відсотках), дещо обмежив юрисдикційні повноваження органів доходів і зборів під час винесення постанови, оскільки не визначив межі штрафних санкцій – не встановив нижню та верхню межу або тільки верхню [5].

Таким чином, створюються умови, коли на розмір штрафу не впливають такі чинники, як вид правопорушення, особа порушника, ступінь вини, обставини, що пом'якшують та обтяжують відповідальність, які є обов'язковими, оскільки передбачені ч. 2 ст. 33 КУпАП. Крім цього, на розмір штрафу не впливає вид суб'єкта правопорушення – громадяни або посадові особи підприємств [5].

Конфіскація як вид стягнення за порушення митних правил полягає у примусовому вилученні товарів, транспортних засобів та безоплатній передачі їх у власність держави. При цьому необхідно враховувати, що конфіскація застосовується незалежно від того, чи є ці товари, транспортні засоби власністю особи, яка вчинила правопорушення [115].

Відповідно до п. 3 ст. 461 МК України конфіскація товарів, транспортних засобів комерційного призначення поширюється на:

- безпосередні предмети порушення митних правил;
- товари, транспортні засоби із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування товарів –

безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю (крім транспортних засобів комерційного призначення, які використовуються виключно для перевезення пасажирів та товарів через митний кордон України за визначеними маршрутами та рейсами, що здійснюються відповідно до розкладу руху на підставі міжнародних договорів, укладених відповідно до закону);

– транспортні засоби, що використовувалися для переміщення товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України поза місцем розташування митного органу.

У частині 2 ст. 61 Конституції України вказано, що юридична відповідальність особи має індивідуальний характер [76]. Таким чином вбачається, що за порушення митних правил не можуть бути конфісковані товари і транспортні засоби комерційного призначення, що є приватною власністю іншої особи, яка не вчиняла правопорушення, оскільки це прямо суперечить Основному Закону.

Крім того, статтею 321 Цивільного кодексу України встановлено непорушність права власності, тобто ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. Таке позбавлення чи обмеження допускається лише у випадках, передбачених законом і тільки за рішенням суду як санкція за вчинення правопорушення.

Отже, у Цивільному кодексі України, як і в Конституції, йдеться про те, що конфіскацію як вид адміністративного стягнення може бути застосовано лише до особи, що визнана судом винною у вчиненні правопорушення. А отже, законодавчі підстави того, що за порушення митних правил конфіскуються товари і транспортні засоби, незалежно від того, чи належать вони правопорушнику на праві власності, відсутні.

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил має свої ознаки:

1) адміністративно карані порушення митних правил, на відміну від інших адміністративних правопорушень, передбачені лише МК України;

2) має більш конкретні цілі – вона спрямована на відносини у сфері державної митної справи України, охорону митних правил, а також виховання поваги до цих правил і правовідносин, що регулюються ними у сфері митної справи України з боку всіх учасників митних відносин;

3) може наставати тоді, коли правопорушник виявлений на території іншої держави, і за наявності державних угод чи договорів між митними органами суміжних держав про сумісний контроль;

4) внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили або протиправних дій третіх осіб, що підтверджується відповідними документами, відповідальність не настає за вчинення лише деяких правопорушень, передбачених Митним кодексом України, якщо такі факти підтверджуються відповідними документами;

5) суб'єктами застосування адміністративної відповідальності виступає система органів доходів і зборів, серед яких повноваження по накладанню стягнень чітко розмежовані, та суди;

6) за порушення митних правил застосовується лише три види адміністративних стягнень попередження, штраф, конфіскація;

7) предмети порушення митних правил підлягають конфіскації незалежно від того, чи є ці товари, транспортні засоби власністю особи, яка вчинила правопорушення [104, с. 215].

Розкриваючи визначення адміністративної відповідальності за порушення митних правил, слід сказати, що вона передбачає винність двоякого роду. По-перше, обов'язок винної особи дати звіт про свої неправомірні діяння у сфері відносин митної справи; по-друге, обов'язок понести покарання у вигляді адміністративного стягнення [104]. В першому випадку це ґрунтується на тому, що адміністративна відповідальність має на меті обов'язок винної особи пояснити уповноваженій особі митного органу причини невиконання норм митного законодавства. В другому випадку мається на увазі, що за протиправні діяння у вигляді порушення митних правил винна особа повинна понести визначене Митним кодексом покарання

у вигляді адміністративного стягнення, тобто на особу накладаються певні обмеження, що передбачені митним законодавством.

Аналіз вищевикладеного дозволяє дійти висновку, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил являє собою специфічну форму діяльності спеціально уповноважених державних органів (митні органи або суд) на вчинення протиправних діянь у сфері митної діяльності, що передбачає настання відповідальності для осіб, які вчинили дані протиправні діяння, у формі та порядку, що встановлені митним законодавством України.

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил є одним із найдієвіших засобів забезпечення правопорядку в митній справі і митній політиці України, сприяє зміцненню законності та забезпеченню охорони прав і свобод громадян. Маємо зазначити, що порушення митних правил займають самостійне місце в загальній системі адміністративних правопорушень через те, що вони регламентовані власним нормативно-правим актом – Митним кодексом України, мають власний об'єкт посягання суспільні відносини, що виникають у сфері державної митної політики та державної митної справи, і найголовніше – що механізм притягнення до відповідальності за вчинення порушень митних правил регламентований виключно Митним кодексом України. Дослідження нормативно-правових актів у сфері адміністративної відповідальності за порушення митних правил та аналіз практичної сторони їх реалізації дозволяють констатувати певну недосконалість окремих норм права; адміністративно-юрисдикційну діяльність митних органів, що потребує подальшого удосконалення.

Окремо в механізмі запобігання та протидії порушенням митних правил хотілося б виокремити провадження у справах про порушення митних правил.

Перші спроби визначення поняття «провадження у справах про порушення митних правил» здебільшого зводились до ототожнення його з проведенням процесуальних дій та складення за їх результатами відповідних процесуальних документів [101, с. 207]. Подальші дослідження дозволили

розглядати вказане поняття у більш широкому розумінні. На думку авторів навчального посібника під редакцією В.М. Прусс та Л.В. Ярової, провадження у справах про порушення митних правил являє собою складну систему необхідних процесуальних заходів, що запроваджують посадові особи митних органів з метою своєчасного виявлення, припинення правопорушення, надання об'єктивної правової оцінки дій кожного учасника справи про порушення митних правил та притягнення винних до адміністративної відповідальності [133, с. 77].

Чинний МК України не дає визначення поняття «провадження у справах про порушення митних правил», а визначає у ч. 2 ст. 486 його зміст, що «включає в себе виконання процесуальних дій, зазначених у ст. 508 МК України, розгляд справи, винесення постанови та її перегляд у зв'язку з оскарженням (внесенням подання прокурора)» [5]. При цьому статтею 508 визначено такий перелік процесуальних дій у справі про порушення митних правил: 1) складення протоколу про порушення митних правил; 2) опитування осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, свідків, інших осіб; 3) витребування документів, необхідних для провадження у справі про порушення митних правил, або належним чином засвідчених їх копій чи витягів з них; 4) тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів та документів на них; 5) митне обстеження; 6) пред'явлення товарів, транспортних засобів і документів для впізнання; 7) експертиза; 8) взяття проб та зразків для проведення дослідження (аналізу, експертизи) [144].

Питання провадження у справах про порушення митних правил можуть досліджуватися у двох площинах. В одній площині таке провадження визначене як окремий вид проваджень у справах про адміністративні правопорушення та аналізується через призму системи процесуальних норм, які становлять його правову основу. В іншій площині провадження про порушення митних правил розглядаються у спектрі результативності їх впливу на суспільно-економічні відносини та є специфічною формою

діяльності суб'єктів боротьби з порушеннями митних правил та їх правовідносин з іншими учасниками даних проваджень [144].

Провадження у справах про порушення митних правил доцільно розглядати в декількох аспектах. Якщо досліджувати значення та місце такого провадження в системі адміністративних проваджень, то його слід розглядати як різновид провадження у справах про адміністративні правопорушення, що поряд з його загальними рисами має власні специфічні ознаки. У дослідженні організаційної структури провадження у справах про порушення митних правил воно виступає як сукупність процесуальних стадій, що полягають у вчиненні уповноваженими органами конкретних, законодавчо визначених, необхідних і послідовних процесуальних дій, достатніх для досягнення його завдань [45].

На думку Д.В. Приймаченка, адміністративно-юрисдикційна діяльність митниць порівняно з подібною діяльністю, що здійснюють інші органи, має ряд особливостей, а це дає можливість розглядати провадження в справах про порушення митних правил як самостійний різновид провадження у справах про адміністративні правопорушення. Науковець називає такі особливості [126]:

– по-перше, у реалізації державної митної політики діяльність митниць, спрямована на боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, є другорядною відносно інших видів діяльності;

– по-друге, митниці здійснюють провадження лише з певної специфічної категорії справ про порушення митних правил;

– по-третє, здійснення адміністративно-юрисдикційних повноважень митницями прямо впливає з їх діяльності, пов'язаної з функціями митного контролю та митного оформлення;

– по-четверте, митниці виступають не лише як основний адміністративно-юрисдикційний орган у справах про порушення митних правил, а й сприяють забезпеченню розгляду таких справ органами, що мають статус правоохоронних, а також судами;

– по-п'яте, існують спеціальні поняття, такі як «пред'явлення предметів та документів для впізнання», «вилучення предметів для забезпечення стягнення за порушення митних правил», які підтверджують існування специфічного адміністративно-процесуального утворення, яким є провадження у справі про порушення митних правил, в межах якого здійснюється комплекс особливих процесуальних дій, що спрямовані на встановлення фактичних даних у справі [144].

В той же час в статті 486 чітко визначено перелік завдань провадження у справах про порушення митних правил.

Своєчасність передбачає дотримання процесуальних строків, зокрема:

– строків накладення адміністративних стягнень (6 місяців із моменту вчинення порушення митних правил, а під час скоєння триваючого правопорушення з моменту його виявлення зазначений строк може бути зменшений до 3 місяців у разі закриття кримінального провадження, проте за наявності в діях правопорушника ознак порушення митних правил);

– строків розгляду справи (справа про порушення митних правил розглядається у 15-денний строк із дня отримання посадовою особою органу доходів і зборів або судом (суддею) матеріалів, необхідних для вирішення справи);

– строків розгляду скарги або подання прокурора.

Усебічність зобов'язує орган або посадову особу дослідити всі факти й обставини скоєння порушення митних правил, які мають значення для вирішення справи.

Повнота з'ясування обставин кожної справи досягається за рахунок використання всіх процесуальних дій, які містяться у ст. 508 МК України, а саме:

- 1) складення протоколу про порушення митних правил;
- 2) опитування осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, свідків, інших осіб;
- 3) витребування документів, необхідних для провадження у справі про

порушення митних правил, або належним чином завірених їх копій чи витягів із них;

4) тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів, зазначених у п. 3 ст. 461 МК України, та документів на них;

5) митне обстеження;

6) пред'явлення товарів, транспортних засобів і документів для впізнання;

7) експертиза;

8) взяття проб і зразків для проведення дослідження (аналізу, експертизи) [115].

Об'єктивність досягається за рахунок неупередженого ставлення до фактів та обставин, що з'ясовані під час провадження, та неупередженого ставлення до особи, що притягується до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, тобто перш за все гуманного ставлення до правопорушника, оскільки Конституція України проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [76]. Зазначене конституційне положення виражає систему поглядів, які визнають цінність людини як особистості, її права на повноцінний розвиток, що є нормою відносин між людьми в цивілізованому суспільстві.

Друге завдання провадження у справах про порушення митних правил – вирішення його з дотриманням вимог закону – свідчить про те, що дотримання законності повинне відбуватися не лише під час розслідування справи, а й на стадії розгляду справи по суті та винесення постанови.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюється на засадах суворого додержання законності і принципів презумпції невинуватості, згідно з якою особа, що притягується до адміністративної відповідальності, вважається невинуватою до тих пір, доки протилежне не буде доведено й зафіксовано в установленому законом порядку [3, с. 219].

Зазначена стадія провадження, як правило, поділяється на три етапи:

підготовка справи до слухання, слухання справи та винесення постанови.

На етапі підготовки до слухання слід враховувати положення ст. 278 КУпАП: орган (посадова особа) під час підготовки до розгляду справи про адміністративне правопорушення вирішує такі питання:

- 1) чи належить до його компетенції розгляд даної справи;
- 2) чи правильно складено протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;
- 3) чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду;
- 4) чи витребувано необхідні додаткові матеріали;
- 5) чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників та адвоката [58].

На другому етапі необхідно керуватися ст. 489 МК України, згідно з якою посадова особа під час розгляду справи про порушення митних правил зобов'язана з'ясувати таке: чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна дана особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують та/або обтяжують відповідальність, чи є підстави для звільнення особи, що вчинила правопорушення, від адміністративної відповідальності, а також з'ясувати інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [115].

Третій етап визначає види постанов у справі: про накладення адміністративного стягнення, про проведення додаткової перевірки та про закриття справи.

Наступне завдання – забезпечення виконання винесеної постанови. Митні органи (органи доходів і зборів) України беруть участь у виконанні винесеної постанови не лише у випадках, коли вона винесена цим органом (у випадках винесення попередження й добровільної сплати штрафу), а й на стадії митного розслідування, коли посадові особи митниць мають право тимчасово вилучати товари, транспортні засоби комерційного призначення й

документи, тим самим створюючи доказову базу у справі. При цьому відповідно до ч. 3 ст. 511 МК України в разі вчинення порушення митних правил особою, яка не має в Україні постійного місця проживання або адреси, допускається вилучення товарів, транспортних засобів у кількості, необхідній для забезпечення стягнення штрафу або вартості товарів, транспортних засобів.

Четверте завдання – виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню порушень митних правил. Виконання цього завдання полягає у дотриманні положень, що містяться у ст. 282 КУпАП, де передбачено, що орган (посадова особа), який розглядає справу, встановивши причини й умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, вносить у відповідний державний орган чи орган місцевого самоврядування, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Про вжиті заходів протягом місяця з дня надходження пропозиції повинно бути повідомлено орган (посадову особу), який вніс пропозицію [59].

Внесення пропозицій щодо усунення причин та умов переважно нехтується не лише юрисдикційними органами під час розгляду справи, а й тими, хто зобов'язаний усунути причини й умови, що сприяли вчиненню порушень митних правил. Здебільшого названа інформація готується поверхнево, без відповідної системи звітності, або не готується взагалі. Така ситуація обумовлена також тим, що в чинних законодавчих актах відсутня відповідальність за несвоєчасне або взагалі невиконання пропозицій про усунення причин та умов, що сприяли вчиненню порушень митних правил. Таким чином, органи адміністративної юрисдикції не мають дієвого механізму юридичного впливу на тих осіб, які зобов'язані слідкувати за дотриманням вимог митного законодавства.

Останнє завдання полягає в запобіганні таким правопорушенням, тобто йдеться про профілактичний напрям роботи митних органів (органів доходів і зборів). Відповідно до ст. 6 КУпАП органи виконавчої влади та органи

місцевого самоврядування, громадські організації, трудові колективи розробляють і здійснюють заходи, спрямовані на запобігання адміністративним правопорушенням, виявлення й усунення причин та умов, які сприяють їх учиненню, на виховання громадян у дусі високої свідомості й дисципліни, суворого додержання законності. Частина 2 ст. 6 уповноважує органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації забезпечувати, відповідно до Конституції України, додержання законів, охорону державного і громадського порядку, прав громадян координувати на своїй території роботу всіх державних і громадських органів щодо запобігання адміністративним правопорушенням, керувати діяльністю адміністративних комісій та інших підзвітних їм органів, покликаних вести боротьбу з адміністративними правопорушеннями. Таким чином, митниці є центральною ланкою профілактики порушень митних правил, тому позитивним результатом профілактичної діяльності є використання різних її форм, оптимальне поєднання яких забезпечить належний рівень ефективності цього виду діяльності.

Механізм адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил, який реалізується через інститут адміністративної відповідальності, є самостійно-індивідуальним, наряду з іншими засобами його правового захисту. При цьому необхідно зазначити, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил це чітко регламентований нормами митного права обов'язок спеціально-уповноваженої посадової особи або громадянина, який полягає в усвідомленні винності, неправомірності діянь в сфері митного правопорядку і у випадку достатніх для цього підстав понести відповідальність у вигляді адміністративного стягнення, яке накладається митним органом або судом. Все це дозволяє дійти висновку, що об'єкт адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил є специфічним, індивідуалізованим і перебуває в сфері суспільно-економічних відносин.

Адміністративно карні замаху на митні правила належать до розряду

найбільш шкідливих антисупільних проявів та, на нашу думку, можуть розглядатися у вигляді таких блоків правопорушень: а) правопорушення в місцях переміщення предметів через митний кордон (ст. 468, 469, 471); б) правопорушення, що виникають у зв'язку з оформленням документів і здійсненням митного забезпечення (ст. 472, 474); в) порушення строків доставлення в митницю призначення предметів та документів для переміщення через кордон (ст. 470, 473, 475); г) порушення щодо митних режимів (ст. 477-481); д) правопорушення, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів (ст. 483-485). Слід зазначити, що хоча розподіл порушень митних правил на такі блоки є умовним, це може сприяти утворенню бази для наукової класифікації даної категорії адміністративно карних проступків [111].

Розкриваючи визначення адміністративної відповідальності за порушення митних правил, слід сказати, що вона передбачає винність двоякого роду. По-перше, обов'язок винної особи дати звіт про свої неправомірні діяння у сфері відносин митної справи; по-друге, обов'язок понести покарання у вигляді адміністративного стягнення. В першому випадку це ґрунтується на тому, що адміністративна відповідальність має на меті обов'язок винної особи пояснити уповноваженій особі митного органу причини невиконання норм митного законодавства. В другому випадку мається на увазі, що за протиправні діяння у вигляді порушення митних правил винна особа повинна понести визначене Митним кодексом покарання у вигляді адміністративного стягнення, тобто на особу накладаються певні обмеження, передбачені митним законодавством.

Висновки до розділу 2

Вивчення особливостей механізму адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил дозволило сформулювати такі висновки:

Встановлено, що митні органи України за своєю суттю та структурою є

правоохоронними органами, оскільки їхня діяльність спрямована не тільки на контроль і регулювання митних кордонів, а й на здійснення протидії порушенням митного законодавства. Тобто митні органи, крім фіскальних, виконують правоохоронні функції, спрямовані на запобігання виникненню умов і причин можливих та вчинених суспільно небезпечних явищ у сфері переміщення предметів через митний кордон, припинення їх розвитку та ліквідації наслідків.

Суб'єкти запобігання та протидії порушенням митних правил систематизовано за функціональним критерієм: суб'єкти, уповноважені складати протоколи про порушення митних правил; суб'єкти, які здійснюють провадження у справах про порушення митних правил; суб'єкти, уповноважені розглядати справи про порушення митних правил.

Наголошено на недосконалості сучасного нормативно-правового регулювання діяльності Державної фіскальної служби в частині протидії тіньовому сектору економіки. Серед основних проблем можна виокремити відсутність в Митному кодексі України норми щодо врегулювання митної вартості товару, що значно знижує процес наповнення бюджету. Це сприяє тому, що недобросовісні суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності зазначають на порядок нижчу митну вартість товару, через що на законних підставах зменшують виплати до бюджету, а застосувати до них штрафні санкції неможливо.

Наголошено, що сутність заходів адміністративного запобігання порушенням митних правил полягає в односторонньому владному усуненні митним органом можливостей, умов для провадження суб'єктом митних операцій поза встановленим митним законодавством відповідним обов'язковим порядком діяльності в митній сфері. В цьому і проявляється характер цих заходів, який обмежує певні права та елементи свободи дій суб'єкта.

З'ясовано, що заходами адміністративного запобігання порушень митних правил є діяльність митних органів, що здійснюється відповідно до вимог нормативно-правових актів у випадках відсутності порушень митного

правопорядку та має на меті їх виявлення і недопущення в майбутньому. Вони виступають однією з ланок складного механізму боротьби митних органів з порушеннями митних правил, передують більш вагогим за ступенем правового обмеження матеріальної та особистісної сфери особи правопорушника заходам адміністративного припинення і відповідальності.

Визначено, що заходами адміністративного припинення порушень митних правил є дії, які застосовуються спеціально уповноваженими посадовими особами митних органів відповідно до вимог нормативно-правових актів з метою зупинення порушень митного правопорядку, унеможливлення настання їх негативних наслідків, забезпечення провадження у справах про порушення митних правил, притягнення винних осіб до відповідальності, відновлення і запобігання порушенням митних правил у майбутньому.

Встановлено, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил являє собою специфічну форму діяльності спеціально уповноважених державних органів (митні органи або суд) на вчинення протиправних діянь у сфері митної діяльності, що передбачає настання відповідальності для осіб, які вчинили дані протиправні діяння, у формі та порядку, встановлених митним законодавством України. Визначено, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил – це чітко регламентований нормами митного права обов'язок спеціально уповноваженої посадової особи або громадянина, який полягає в усвідомленні винності, неправомірності діянь у сфері митного правопорядку і у випадку достатніх для цього підстав – понесення відповідальності у вигляді адміністративного стягнення, яке накладається митним органом або судом

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ

3.1. Зарубіжний досвід діяльності митних органів у процесі запобігання та протидії порушенням митних правил та можливості його використання в Україні

В умовах глобалізації світової економіки і посилення взаємозалежності країн різко зросло значення митної складової їх економічної політики. Ефективна митна політика і раціонально організовані митні служби сприяють використуванню переваг глобалізації (стимулюють зростання зовнішньої торгівлі країни, поліпшення структури її товарообігу і підвищення конкурентоспроможності експортної продукції). Як слушно зазначає польський вчений-економіст Г. Мосей, митна служба є одним з найважливіших елементів інституційного оточення підприємства, що існує за умов ринкової економіки і глобальної торгівлі [107]. В цих умовах ефективно і дієве функціонування митних органів зводить до мінімуму негативні наслідки процесу глобалізації, включаючи розширення поля для різного роду шахрайства і криміналізації на світових товарних і фінансових ринках.

Паралельно з динамічним розвитком технологій митного контролю ускладнюються і схеми вчинення митних правопорушень як, втім, і навпаки, оскільки ці процеси є взаємопов'язаними. Колись дієві механізми протидії митним правопорушенням та контрабанді вже не здатні забезпечувати митні органи ефективними і надійними засобами митного контролю та гарантування митної безпеки держави.

Неприпустимість ігнорування таких викликів і загроз сьогодення обумовлює необхідність модернізації механізмів митного регулювання та впровадження сучасних технологій митного контролю. Відповідно, державна митна політика має бути реактивною відносно тих динамічних змін у сфері зовнішньоекономічної діяльності та міжнародної торгівлі задля забезпечення

національних митних інтересів і безпеки держави [65].

Еволюційно сталося так, що розвиток людства окреслив розвиток злочинності. Будь-яке відкриття супроводжувалося не тільки прогресом, але і давало значний поштовх розвитку злочинності. Найбільше прослідковується це в останні роки.

У сучасній економіці України зберігається тенденція щодо зростання рівня порушення митних правил та ввезення контрабандних товарів, що створює реальну загрозу економічній безпеці держави. Особливу небезпеку представляє контрабандне ввезення та вивезення таких предметів, як наркотичні засоби, зброя, сигарети, культурні цінності, тому що виникли високоорганізовані транснаціональні ринки, пов'язані з контрабандою цих товарів [38]. Суспільна небезпека полягає в тому, що при протиправному переміщенні через митний кордон України товарів та предметів порушується порядок державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який включає в себе загальний, а щодо окремих товарів – спеціальний порядок переміщення їх через кордон. Одночасно за умов сучасної політичної ситуації в країні механізми централізованого управління втрачають можливість контролювати ці процеси, з цим пов'язана необхідність ужиття заходів щодо вдосконалення системи протидії митній злочинності в контексті забезпечення економічної безпеки держави.

Митна служба – це багатофункціональна і багатоцільова державна структура: це виконання фіскальних, регулятивних функцій, міжнародного співробітництва тощо. Залежно від місця митної системи в структурі держави, а воно не є стабільним, визначення її призначення та інших факторів, перелік функцій цієї системи, їх зміст, засоби, методи, заходи їх реалізації можуть зазнавати значних змін [40].

Сучасний процес реформування діяльності митних органів України, який проходить останніми роками, певною мірою не приносить очікуваних результатів. За відсутності довгострокової концепції модернізації митної служби, як і ґрунтовного аналізу проведених перетворень, механічна

передача функцій, зміна підпорядкування чи назви центрального органу або його структурних підрозділів не приводять до якісних змін у роботі митної системи, на які очікують громадяни та бізнес. У ході модернізації українських митних органів досить велика увага має приділятися вивченню досвіду інших країн, його критичному аналізу та адаптованому використанню, а вибір європейського вектору розвитку нашої країни змушує приділити посилену увагу дослідженню моделей організації та адміністрування митних органів у зарубіжних країнах саме в контексті запобігання та протидії порушенням митних правил [42].

Як зазначають спеціалісти, в успішній роботі митниці зацікавлені і міжнародні організації, і керівництво конкретної країни, й інші установи державної влади, і митні служби інших країн, й учасники зовнішньоекономічної діяльності, і фізичні та юридичні особи, і представники різних соціальних верств населення, і групи за різними інтересами [166, с. 126]. Успішність може визначатись як здатність певного державного органу швидко, просто, економічно раціонально та ефективно виконувати поставлені перед ним мету і завдання. Функціональні та структурні зміни в системі та організації діяльності вітчизняних митних органів носять перманентний характер. При цьому спеціалісти вважають, що митна система України пройшла довгий еволюційний шлях і з кожним етапом реорганізаційних змін наближається до загальноприйнятих європейських стандартів [170].

Необхідно звернути увагу, що трансформація податкової та митної служб в єдиний центральний орган виконавчої влади є суто новим явищем для нашої держави, тому при створенні єдиного державного органу з питань фіскальної та митної політики Україна ретельно дослідила відповідні положення міжнародного законодавства і використала найвдаліший досвід деяких передових країн світу, в державній структурі яких вже існує та успішно діє подібний орган. Так, характеризуючи основні риси сучасних податкових систем розвинених країн, А.П. Гаврилишин влучно зазначив, що

вдосконалювати податкову систему України потрібно з урахуванням позитивного досвіду розвинених зарубіжних країн, податкові системи яких мають багатолітню історію, але при цьому необхідно виходити з конкретних історичних та економічних особливостей України [23, с. 152]. З такою думкою неможливо не погодитися, бо дійсно, кожна без винятку країна має свої визначені історичні, економічні закономірності, причини виникнення та еволюцію податкової та митної систем, які необхідно враховувати в процесі подальшого розвитку та функціонування останніх. Тому можна стверджувати, що адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу у галузі адміністрування податків та зборів повинна проводитися з урахуванням певних особливостей української національної правової системи, економічних, соціальних та політичних умов українського суспільства.

Порушення митних правил і контрабанда завдають збитків економічним, податковим і громадським інтересам України та інших держав, тому дотримання законів і митних правил та боротьба із зазначеними вище злочинами можуть більш успішно здійснюватися за умови взаємодії і співробітництва митних служб України та інших держав. Загальною правовою основою для цього є Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства 1977 р. (Україна приєдналася до цієї конвенції у 2000 р.). На базі даної Конвенції та відповідних рекомендацій Всесвітньої митної організації укладені міжурядові Угоди України з Польщею, Фінляндією, усіма країнами Балтії, СНД ще на початку нашої державності, що свідчить про неймовірну значимість такого роду угод. Наприклад, між Урядом України та Урядом Естонської Республіки про співробітництво в боротьбі з порушеннями митного законодавства ще від 6 липня 1993 р., Угода між Державним комітетом України і ДМК Азербайджанської Республіки про співробітництво в боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил від 1 травня 1993 р., (у 2004 р.

ДМСУ підписала з ДМК Азербайджанської Республіки Угоду про співробітництво в боротьбі з контрабандою і порушеннями митних правил, а також незаконним обігом зброї, боєприпасів, вибухових речовин, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів) були підписані Угоди з Митним комітетом Республіки Грузія, Урядом Російської Федерації про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах тощо [67].

У даних угодах визначаються такі спільні заходи, що спрямовані на запобігання, виявлення і припинення контрабанди й порушень митних правил: обмін інформацією між митними адміністраціями як за власного ініціативою, так і за запитом; проведення розслідування однією стороною за запитом іншої з метою отримання свідчень щодо порушення митного законодавства; сповіщення осіб митною адміністрацією однієї Договірної Сторони за письмовим запитом іншої про будь-які дії щодо них із боку запитуючої Сторони; участь представників митних адміністрацій під час розгляду справ у суді або трибуналі іншої Сторони тощо [67].

Митні правопорушення, а особливо порушення митних правил, створюють несприятливе середовище для внутрішнього ринку України. Вектор їх діяльності спрямований на гальмування розвитку національної економіки її стратегічних галузей, що значно шкодить відносинам України з іншими розвиненими державами [164].

Дослідження досвіду країн ЄС в регулюванні відповідальності за митні порушення дозволило дійти висновку, що вони застосовують декілька підходів до забезпечення митного режиму та відповідальності за митні правопорушення. Деякі з них використовують більш ліберальні підходи і в частині організації митного режиму, і у сфері диференціації кримінальної відповідальності за його порушення; максимальна межа покарання, як правило, не перевищує 10 років позбавлення волі. В одних країнах законодавець криміналізував більш широке коло діянь, а в інших включив в кримінальний кодекс тільки найбільш небезпечні для держави діяння [164].

В контексті всього виникає необхідність дослідження позитивного

зарубіжного досвіду діяльності митних органів в процесі запобігання та протидії порушенням митних правил. На важливість використання світового досвіду в процесі реформування і вдосконалення діяльності митних органів України вказували багато науковців, досліджуючи правовий статус цих органів. Так, у свою чергу, В.В. Качан В.В. акцентував, що, реформуючи митні органи України, потрібно звернути увагу на позитивний досвід розвинених країн в цьому питанні. Проведення реформ має бути направлене, зокрема, на покращення керованості та контрольованості митних органів та їх діяльності [55, с. 55-56]. В той же час І.Г. Бережнюк зазначає, що бажання України вступити до єдиного економічного простору ЄС неминуче призведе до реорганізації митних органів. У зв'язку з цим виникає необхідність імплементації досвіду митних органів держав-членів ЄС в систему органів державної влади України. Тому вивчення правового статусу митних органів країн ЄС на сучасному етапі викликає не тільки теоретичний, але й практичний інтерес [12, с. 38; 71].

Як правило, управління митними службами в усіх країнах світу має трирівневу вертикальну організаційну структуру, яка містить: вищий рівень – центральне управління, на яке покладена загальна відповідальність за управління митними органами на території всієї країни; середній рівень – регіональні управління, які здійснюють керівництво митницями у певному регіоні; нижчий рівень – місцеві підрозділи (митниці), які безпосередньо здійснюють митний контроль та оформлення товарів, транспортних засобів та фізичних осіб. Розподіл повноважень, прав та обов'язків між цими рівнями здійснюється на основі чіткого розмежування функцій центрального управління та оперативної роботи на місцях [167].

На нашу думку значний науковий та практичний інтерес становлять митна практика і особливості її правового регулювання у Сполучених Штатах Америки.

Митно-прикордонна служба США (U.S. Customs&Border protection, далі – СВР) – одне з агентств, що входить до складу Міністерства

внутрішньої безпеки США U.S. Department of Homeland Security (DHS), яке включає в себе ще 21 відомство.

Основні функції СВР: правоохоронна, що передбачає боротьбу з тероризмом та незаконною міграцією, захист національної економіки, захист довкілля і здоров'я громадян, збереження культурної спадщини, охорона державного кордону, а також підтримка законної зовнішньої торгівлі та туризму. СВР є найбільшим серед правоохоронних органів у Сполучених Штатах за кількістю працівників – понад 62450. Це митні офіцери та прикордонні агенти, фахівці із сільського господарства, пілоти літаків, торгові спеціалісти, працівники місії підтримки та працівники-кінологи [161].

Структурно служба складається з 5 підрозділів: митниця (Field operations), яка здійснює функції митного та паспортного контролю в пунктах пропуску й зонах митного контролю; прикордонний патруль (Border patrol), який виконує свої функції поза пунктами пропуску; підрозділи повітряно-морських сил (Air and marine operations); а також підрозділи розслідувань (Operations support); торгівлі (Trade) та служба забезпечення (enterprise service) аналог нашого організаційно-розпорядчого підрозділу. Бюджет відомства складає 13,6 млрд. дол. на рік, при цьому митні органи США забезпечують надходжень до федерального бюджету на суму близько 30 млрд. дол. (що становить менше 1% загальної дохідної частини, яка дорівнює майже 4 трлн. дол.). Регіональна структура митного напрямку складається з 20 митниць (Field Operations offices), 328 пунктів контролю (ports of entry) і 15 станцій попереднього контролю в Канаді, Ірландії та країнах Карибського басейну [161].

Бюро з митних питань та охорони кордонів США, як агенція, що забезпечує захист національних кордонів США, має багатогранну та комплексну місію захисту США проти великої кількості порушень при перетині кордону. Першим пріоритетом Бюро з митних питань та охорони кордонів США є запобігання проникненню в США терористів та

терористичної зброї. Усі зусилля для захисту кордону, включаючи свої завдання з охорони імміграційного, митного, торгового, сільськогосподарського та іншого законодавства, сприяють запобіганню тероризму. Бюро з митних питань та охорони кордонів США докладає багато зусиль для розширення та забезпечення ефективного контролю всіх повітряних, сухопутних та морських кордонів шляхом застосування багатогранного підходу. Забезпечення безпеки вздовж кордонів США вимагає ефективної координації та інтеграції всіх оперативних підрозділів Бюро з митних питань та охорони кордонів США, а також керівництва та підтримки персоналу. Для виконання своїх подвійних цілей безпеки та спрощення Бюро з митних питань та охорони кордонів США розвиває та впроваджує програми, які прискорюють обробку осіб та товарів в сухопутних пунктах пропуску, аеропортах та морських портах, водночас забезпечуючи глобальну торгівлю та підсилюючи безпеку ланцюгів постачання. Як один з важливих підрозділів Департаменту національної безпеки Бюро з митних питань та охорони кордонів США відіграє ключову роль в імплементації Програми безпеки кордонів, усеосяжного багаторічного плану захисту кордонів США та зменшення незаконної імміграції; Електронної системи авторизації подорожей; програми клієнтського обслуговування та безпеки «Глобальний в'їзд», розробленої для прискорення попередньої перевірки та обробки громадян США з малим ризиком та законних резидентів США, які постійно подорожують за кордон; «Програми туризму західної півкулі»; «Системи електронних заяв», нову он-лайнову систему доповідання щодо порушень у сфері торгівлі, яка надає її користувачам засоби конфіденційного доповідання щодо підозрілих порушень у сфері торгівлі; програму «Автоматизоване комерційне середовище», систему електронного декларування вантажів, що обробляє щоденно 30 тис. вантажівок, причому 42 % мита та податків збираються через цю систему завдяки більш ніж 11 тис. Інтернет-портальних рахунків. Бюро з митних питань та охорони кордонів США фокусує свої ресурси на визначенні та реагуванні на

пасажирів та транспортні засоби високого ризику. Бюро з митних питань та охорони кордонів США застосовує заснований на управлінні ризиками багатогранний правоохоронний підхід завдяки використанню точної інформації, найпрогресивнішої інспекції, доступних технологій сканування, модернізованих систем обробки вантажів та міжнародних партнерських програм. Сучасна торгова практика робить суттєвим для Бюро з митних питань та охорони кордонів США забезпечення виконання заснованих на управлінні ризиками прогнозованих, прозорих процедур для митного оформлення товарів [154].

За час існування Митної служби США накопичено значний досвід її діяльності, у тому числі у сфері протидії порушенням митного законодавства. Основним завданням Митної служби США є митний захист кордонів США та створення надійних умов для дотримання законів під час завезення товарів до Сполучених Штатів і вивезення їх із країни. Крім того, митні органи наділені повноваженнями стежити за дотриманням не тільки митних законів і контролювати стягнення мит [53]. У зону їх відповідальності входить так само контроль над виконанням усіх федеральних законів на лінії кордону США. У цілому всю сферу діяльності Митної служби США можна розділити за такими основними напрямками: реалізація митного законодавства; виконання вимог законів про наркотичні засоби; виконання законів про контроль над експортом; виконання законодавства щодо боротьби з «відмиванням» грошей. Необхідно підкреслити, що основними у цій діяльності є завдання, пов'язані із дотриманням саме митного законодавства. Через це Митну службу США можна назвати основним відомством, яке здійснює розслідування порушень митного законодавства.

Всеохоплююча комп'ютеризація митної діяльності під час обробки всього масиву інформації є ключовим елементом попередження і виявлення митних правопорушень. Комп'ютерна техніка використовуються співробітниками митної служби США для отримання практично будь-якої інформації, у тому числі і про пасажирів, включаючи питання про те, чи

немає щодо них невиконаних ордерів (чи немає заборгованості), чи не притягувалися вони раніше до відповідальності за порушення митного або іншого законодавства й про те, як вони в'їжджали в країну або виїжджали з неї в минулому. У комп'ютерних базах даних аналогічна допоміжна інформація міститься й щодо вантажовідправників, імпортерів та експортерів вантажів. Подібна інформація використовується митними інспекторами для визначення доцільності проведення додаткових оглядів, опитувань або вивчення документації. Зрештою, основним способом виявлення порушень митного законодавства є перевірки документів і вантажів, що проводяться з використанням комп'ютерної техніки або консультаціями фахівця з імпорту. Поряд із цим є й інші способи викриття митних правопорушень: повідомлення службовців або конкурентів, відомості від платних інформаторів, які знайомі з незаконною діяльністю, або ж таємні операції, що проводяться Митною службою США стосовно якоїсь конкретної галузі діяльності [53]. Проведений структурно-функціональний аналіз дозволяє дійти висновку, що митна служба США є добре організованим та розвинутим державним інститутом, заснованим на узгоджених процедурах і законодавстві, сучасних інформаційних технологіях, програмах контролю та безпеки й професіоналізмі працівників. Таким чином, основна мета діяльності Бюро з митних питань та охорони кордонів США успішно реалізується в повсякденній роботі його працівників. Цілком доречною можна вважати необхідність запозичення передового досвіду Митної служби США [154].

Розглянемо далі основні принципи організації діяльності митної служби в Великій Британії. У 2003-2005 роках у цій передовій європейській державі внаслідок повного злиття податкових і митних функцій утворилося Управління з податкових та митних зборів Її Величності (Her Majesty's Revenue and Customs), або, як ще по-іншому перекладається у деяких джерелах, Королівська податкова та митна служба Великої Британії, яка орієнтована, зокрема, на платника податків [99].

Служба доходів і митниць Великої Британії (Her Majesty's Revenue & Customs, далі – HMRC) є органом державної влади «без міністерського портфеля», створена Актом парламенту в 2005 році як новий орган, що замінив Службу внутрішніх доходів і Митно-акцизну службу.

Казначейство (Міністерство фінансів) спрямовує і розробляє стратегію податкової політики, HMRC відповідає за її реалізацію.

Основні завдання HMRC:

- забезпечення надходження коштів до бюджету;
- сприяння законній міжнародної торгівлі, захист фіскальної, економічної, соціальної та фізичної безпеки Великої Британії;
- адміністрування податкової системи в найбільш простий, орієнтований на клієнта й ефективний спосіб;
- адміністрування соціальних виплат.

У структурі HMRC серед 72 департаментів власне «митних» лише 2: Митний департамент; Департамент трансформації митниці [106].

Сучасна державна фіскальна служба в Україні частково відтворює британську модель побудови митних органів.

На особливу увагу заслуговує досвід Агентства прикордонного контролю Великобританії (UK Border Agency) з виявлення, попередження митних правопорушень та розроблення напрямів модернізації служби. Існування інституту проведення незалежних перевірок, що гарантує дієвість подальших модернізацій служби, є одним із показників успіху в боротьбі з митними правопорушеннями. Результати перевірок викладаються у вигляді звітів із зазначенням висновків у вигляді рекомендацій щодо подальших дій. Звіти є загальнодоступними і викладені на сайті www.independent.gov.uk. Розвідувальні дані є важливим засобом попередження і виявлення митних правопорушень у Великобританії. Можливість застосування превентивних заходів щодо зриву планів осіб чи груп щодо реалізації незаконних дій є головним елементом схеми в напрямі боротьби з митними правопорушеннями [153].

Проаналізувавши процес податково-митної трансформації Великої Британії та структуру податково-митної системи, якою вона є на цей час, можна чітко стверджувати, що в цілому це є досить вдалий досвід у світовій практиці, який певною мірою може бути використаний і в нашій державі, адже підґрунтям окресленого досвіду є індивідуально визначений підхід британської влади до системи справляння і обліку податків, зборів та платежів, що полягає у співпраці та взаєморозумінні між адміністрацією та платником податків цієї європейської країни.

Далі розглянемо організацію діяльності митних органів у Франції. В даній країні підпорядкована Міністерству економіки і фінансів Генеральна дирекція митниць і непрямих податків (*Direction generale des douanes et droits indirects*, далі – DGDDI) виконує три основні завдання: боротьба з шахрайством, підтримка економічної діяльності та сприяння оподаткуванню [182].

У сфері боротьби з шахрайством та боротьби міжнародним обігом заборонених предметів DGDDI забезпечує захист території і громадян, національних та загальноєвропейських економічних і фінансових інтересів (проти дія незаконному обігу наркотиків, контрафактної продукції, тютюнових виробів, зброї, боротьба з тероризмом і фінансуванням злочинної діяльності, боротьба з екологічними загрозами; безпека здоров'я і захист прав споживачів, природної і культурної спадщини).

В частині захисту економічної діяльності DGDDI підтримує національну економіку та французькі компанії. На підставі правил, встановлених для міжнародної торгівлі, вона контролює торгові потоки за трьома напрямками: швидкість; безпека; якість за допомогою процедур, адаптованих до потреб бізнесу.

Фіскальна місія. В частині сприяння оподаткуванню DGDDI забезпечує щороку близько 13% суми державних доходів і робить свій внесок, як і її європейські колеги, у фінансування бюджету ЄС [161].

Митна система Франції складається з таких елементів, а саме:

- Генеральна дирекція митниць і непрямих податків;
- 12 міжрегіональних дирекцій;
- 42 регіональних дирекцій [161].

Таким чином, як функціональна, так і структурна композиція митної служби Франції відповідає світовим стандартам. Генеральне управління митниць і непрямих податків Міністерства економіки і фінансів Франції має секретаріат і мережу різних технічних бюро, розділених на шість функціональних відділів: кадрів і бюджету, організаційно адміністративний, статистики й інформації, зовнішньоторговельних операцій, юридичний, оподаткування нафтопродуктів і транспорту. У межах юридичного відділу діє чотири підрозділи: правовий, консультативний, заборон публічного характеру, боротьби з правопорушеннями. Серед основних підрозділів відділу зовнішньоторговельних операцій – служби регулювання процедури митного очищення, зовнішньоторговельного обігу сільськогосподарських і промислових товарів, координації європейської й міжнародної співпраці тощо [169].

На окрему увагу заслуговує досвід діяльності митних органів Литовської республіки у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил. У Литві центральним митним органом є митним підрозділ (Центральна митна служба) у структурі Міністерства фінансів Литовської Республіки, головою якого є виконуючий обов'язки Генерального директора Йонас Міскініс. Як бачимо, за типом митної адміністрації Центральна митна служба є відокремленим самостійним підрозділом Міністерства. За даними 2018 р. литовська митниця налічувала близько 2110 осіб. Організаційно митна система Литви охоплює Центральну митну службу, Митну кримінальну службу, Центр підготовки митних працівників, Митну лабораторію, Центр митно-інформаційної системи, три територіальні митні служби (у м. Вільнюсі, Каунасі та Клайпеді) та 44 митних пости [118].

Робота митних органів Литви реалізовується відповідно до Стратегії розвитку литовської митниці на 2016-2020 рр. Місія литовської митниці

полягає у забезпеченні законної, безпечної, чесної та безперервної міжнародної торгівлі у державі. Метою роботи митних органів Литви є забезпечення надійного захисту суспільства, ринку, навколишнього середовища та фінансових інтересів Литовської Республіки та ЄС у сфері міжнародної торгівлі, імплементації митної політики ЄС, спільної торгівлі та інших спільних політик Союзу, пов'язаних із міжнародною торгівлею. У своїй роботі митні органи Литви орієнтуються на такі цінності, як: повага до кожної особи (фізичної та юридичної) і держави; професіоналізм; партнерство. При цьому довгострокові стратегічні цілі литовської митниці пов'язані із забезпеченням належної та оптимальної для клієнтів реалізації митних процедур, посиленням боротьби із нечесною та незаконною міжнародною торгівлею, злочинністю та загрозами національній і міжнародній безпеці, розширенням інституційних компетенцій митних органів. Слід зауважити, що кожна довгострокова ціль конкретизується у переліки конкретних завдань [97].

Ретельно проаналізувавши роботу митних органів Литви та оперуючи отриманими вищевикладеними результатами дослідження, можна виокремити такі ключові особливості функціонування литовської митної системи, що визначають її успішність, гармонізованість із європейськими митними принципами та можуть бути враховані під час реформування митних органів в Україні:

– ефективна організаційна побудова митних органів Литви, що репрезентована виокремленням незалежного самостійного митного органу влади у структурі Міністерства фінансів і таким чином забезпечує чітку й логічно обґрунтоване розмежування фіскальної та митної сфер, дає змогу зосередитись на реалізації ключових митних функцій, їхньому розвитку та удосконаленні. За даними Всесвітньої митної організації [179], така практика побудови митних органів є домінуючою у світі;

– чітка митно орієнтована стратегія розвитку литовської митної системи, ключові елементи якої стосуються властивого митниці

функціонального призначення, пов'язаного, насамперед, із всебічним сприянням законній та чесній міжнародній торгівлі, боротьбою із нелегальними зовнішньоекономічними операціями, забезпеченням національної та міжнародної безпеки;

– перманентний динамічний розвиток митної системи Литви, що ґрунтується на впровадженні прогресивних митних технологій та інструментів задля підвищення рівня автоматизованості митних процесів, удосконалення митної інфраструктури, розвитку мотиваційних та навчальних механізмів тощо;

– активний розвиток Інституту уповноваженого економічного оператора на засадах об'єктивного удосконалення системи спрощень для суб'єктів господарювання, заохочення підприємницьких структур до одержання цього статусу та його пропагування у бізнес-середовищі;

– перманентне вдосконалення системи управління митними ризиками, інформаційно-аналітичної складової у контексті співпраці з іншими національними та міжнародними контролюючими органами з метою оперативної реалізації заходів протидії митним порушенням;

– поєднання принципів комплексності та вибіркості митного контролю на усіх етапах ланцюга постачання, що дозволяє підвищити рівень виявлення митних правопорушень та водночас пришвидшити реалізацію митних процедур;

– удосконалення механізмів оперативно-розшукової діяльності митних працівників, що знижує ймовірність потрапляння на ринок країни та ЄС небезпечних, шкідливих чи якісних товарів;

– жорсткий контроль та чітке й об'єктивне звітування митних працівників щодо цільового використання залучених фінансових ресурсів під час реалізації різноманітних митних програм та проектів, що формує позитивний імідж митних органів Литви як надійного сумлінного партнера в очах європейських донорів та створює передумови для подальшої ефективної співпраці;

– активна міжнародна діяльність митних органів Литви, що, насамперед, забезпечує репрезентацію та врахування митних інтересів Литовської Республіки у європейському законодавстві, здобуття нового успішного досвіду щодо впровадження прогресивних митних інструментів, одержання цільової фінансової допомоги ЄС для реалізації внутрішніх митних проектів, налагодження взаємовигідної співпраці із новими партнерами тощо [97].

У питаннях боротьби з незаконним переміщенням через митний кордон контрафактної продукції в рамках даного дослідження доцільно звернутися до прикладу Індії. У 2009 р. Митна служба Індії розробила спеціальну систему (базується на використанні штрих-коду) в партнерстві з міжнародною некомерційною організацією Gs1, що займається проектуванням і впровадженням світових стандартів для визначення контрафактної продукції. Нині розробляються технології, що дають змогу ефективно виявляти підробки, включаючи онлайн-інструменти для зв'язку митних служб із власниками брендів. На прикладі Індії працівники митних служб інших країн можуть використовувати мобільні пристрої для сканування партій товарів і посилок. Ідея полягає у тому, щоб синхронізувати пристрій із безліччю баз даних, що містять деталізовані дані про товари. Лише відсканувавши штрих-код на товарі, митна служба може виявити контрафактний продукт. Свого часу Всесвітня митна організація підписала угоду з організацією Gs1 для співпраці в боротьбі з торгівлею підробленою продукцією. Пізніше ВМО запустила проект IPM (Interface Public Members), у рамках якого встановлюється взаємодія між митними службами і компаніями під час визначення достовірності партій товарів. Митна служба Індії розробила систему Інтернет-трекінгу ARTS (Automatic Recordation and Targeting for IPR Protection) для виявлення підробленої продукції. З упровадженням цього інструменту компанії можуть відправляти через Інтернет свої скарги про порушення прав інтелектуальної власності, завантажувати зображення справжніх товарів і торговельних марок [153; 53].

Маємо зазначити, що організаційна структура митних органів України, яка існувала в 1990-х рр., певною мірою була схожою на французьку.

Досить цікавим для України є досвід діяльності митних органів Румунії – країни, економіка якої у недавньому минулому базувалася переважно на державній формі власності та мала планову економіку. На початку 1990-х рр. у країні відбувся бурхливий розвиток ринкових відносин. Через недосконале законодавство, корупцію, низький рівень обладнання технічними засобами митного контролю, відсутність кваліфікованих кадрів митні правопорушення стали тотальним явищем. Проте нині приклад Румунії свідчить, що цілеспрямована та кропітка робота над усіма аспектами згаданої проблеми дає свій позитивний результат. Боротьба з митними правопорушеннями в країні є багаторівневою і системною, відповідає високим стандартам Європейського Союзу, а саме щодо належного правового регулювання, вдосконалення механізмів та форм співробітництва у даній сфері, високого рівня взаємодії тощо. Різними установами здійснюється аналіз діяльності митних органів Румунії, у тому числі у сфері запобігання та боротьби з митними правопорушеннями. Успішно працює моніторинг Митної служби Румунії (DGV), що дає підґрунтя для вдосконалення законодавства. Позитивним є використання даних Румунського національного інституту статистики для проведення прогнозування та виявлення певних тенденцій у скоєнні правопорушень. Аналіз статистичних даних допомагає митним органам виділяти стратегічні напрями роботи, планувати та вправно здійснювати роботу з профілактики та запобігання митним правопорушенням [53].

Система управління ризиками постійно оновлюється шляхом модернізації процедур із прийняття рішень щодо ризиків митної системи. Наприклад, учені США, Швеції та Німеччини активно займаються розробленням теорії управління митними ризиками, що передбачає диференціацію учасників зовнішньоекономічної діяльності за ступенем дотримання чинного законодавства. Метою даної теорії є зниження

навантаження на митні служби, профілактика порушень митних правил, підвищення надійності митного контролю. Практика аналізу ризиків у митній справі показує, що в управлінні ризиками високої значущості набуває інформаційне забезпечення. Цей показник потребує автоматизованого підходу до виконання оперативної митної роботи в реальному часі. Так, Митне та прикордонне відомство США (U.S. CBP) будує свою діяльність на використанні високотехнологічних автоматизованих інформаційних систем. Ці системи базуються на реалізації принципів управління ризиками, приміром Автоматизованої цільової системи (Automated Targeting System ATS), що забезпечує автоматичний аналіз та оцінку ризиків поставок та переміщень. U.S. CBP, концентруючи увагу та акумулюючи свої потужності саме на гарантуванні транскордонної безпеки з використанням новітніх інформаційних технологій, робить США однією з передових країн світу у сфері впровадження ризик-менеджменту в практику діяльності митних органів [66]. Отже, підвищенню продуктивності виконання завдань митними органами, зокрема щодо захисту національних митних інтересів і безпеки, має сприяти вдосконалення системи запобігання та протидії митним порушенням, що спирається на фундаментальний принцип ризик-менеджменту, відповідає положенням Кіотської конвенції стосовно прийняття стратегії для підтримки системи управління ризиками і ґрунтується на системі засобів оцінки ймовірності правопорушень [53].

Маємо зазначити, що в умовах сьогодення першочергово необхідно вести мову про реформування системи адміністрування в сфері діяльності митної служби в Україні. Розглянуті вище моделі організації діяльності митних органів зарубіжних країн вказують на необхідність процесу реформування структури на виокремлення митного напрямку в структурі Державної фіскальної служби.

Зауважимо, що будь-які організаційно-штатні або адміністративні зміни в організації діяльності митних органів не будуть дієвими без запровадження дієвих заходів недискримінаційного характеру до споживачів

митних послуг. Формування нових підрозділів на основі застарілого пострадянського підходу до процесу адміністрування не дасть дієвого результату. Функціонування оновленої системи митних органів повинно базуватися на засадах автоматизації процесів і уникнення суб'єктивного фактору; створення ефективної системи аналізу корупційних ризиків; функціонування єдиної системи електронного документообігу між державними органами з метою пришвидшення процесу обміну інформацією; взаємодії з митними органами зарубіжних країн.

На сучасному етапі митна система України перебуває на етапі стагнації, характеризується існуванням чималої кількості об'єктивних та суб'єктивних проблем, що мають бути вирішені спільними зусиллями представників органів влади у різних сферах шляхом масштабного ефективного реформування роботи митних органів. В умовах європейської інтеграції України вирішення цього комплексного завдання вбачається через вивчення успішного досвіду репрезентативних європейських держав щодо побудови та функціонування митних систем, які ґрунтуються на використанні європейських митних принципів та ефективно функціонують на європейському та міжнародному рівнях.

Напрацьований досвід розвинутих країн зі стабільною економікою свідчить про надзвичайну важливість глибокого та детального аналізу статистичних даних митних правопорушень. Це дає змогу виявляти тенденції, динаміку, визначати детермінанти протиправних дій у сфері митної справи, що, своєю чергою, допомагає законодавчим органам удосконалювати нормативно-правову базу в цій галузі. Крім статистичної інформації, чільне місце у запобіганні порушенням митного законодавства займає такий елемент митного контролю, як ризик-менеджмент. Він дає змогу максимально враховувати попередні порушення митного законодавства, а також особливості зовнішньої торгівлі.

Підсумовуючи проведені нами дослідження організаційно-штатної структури, порядку управління та функціонування митних органів

зарубіжних країн, необхідно зауважити на відсутності єдиної моделі організації їх діяльності. Незважаючи на однотипність завдань та уніфікацію функцій митних органів, діяльність даних структур в кожній країні має свої особливості. Діяльність митних органів кожної країни залежить від порядку державного управління, оскільки є складовою частиною державного механізму. Для більшості сучасних країн характерним є те, що митні органи діють у структурі міністерства фінансів. Це підвищує ефективність діяльності митних органів та зменшує вплив на них з боку центральних органів державної влади. Даний досвід необхідно використовувати в процесі подальшого реформування Державної фіскальної служби України з метою створення дієвих механізмів адміністрування митних органів в Україні.

3.2. Шляхи оптимізації механізму адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил

Необхідним є формування державної структури, що ефективно виконуватиме правоохоронну, правозахисну та аналітичну функції, спрямовані на вирішення завдання забезпечення фінансово-економічних інтересів держави в умовах стратегічних євроінтеграційних процесів. Тобто йдеться про необхідність інституційної реорганізації системи органів кримінальної юстиції та запровадження нових форм і методів їхньої діяльності щодо боротьби зі злочинами в сферах фінансової та господарської діяльності. Наступним чинником, наявність якого обумовлює створення зазначеного суб'єкта, наділеного необхідними державно-владними повноваженнями, є необхідність оптимізації розподілу компетенції, усунення її дублювання з питань, пов'язаних із забезпеченням фінансової безпеки держави. Хоча коло таких питань є надзвичайно широким і до нього входять не тільки питання правоохоронної діяльності у фінансово-економічній сфері, але й проблеми організаційного характеру, проте вирішення проблеми

оптимізації управлінських взаємозв'язків між уповноваженими суб'єктами у сфері забезпечення фінансової безпеки держави сприятиме досягненню стратегічного завдання зменшення тіньового сектору економіки, «блокування» процесів «тінізації». Одними із найбільш поширених у системі тіньових економічних відносин є порушення у сфері митно-тарифних та податкових відносин [135].

У загальному розумінні забезпечення фінансової безпеки – це правоохоронний стандарт, який потребує ретельного адаптування до реалій і можливостей конкретної країни. Результати вивчення європейського досвіду демонструють, що сьогодні у 13 країнах ЄС служби, що забезпечують фінансову безпеку, входять до складу фіскальних органів, у 14 – до складу правоохоронних органів. У складі фіскальних органів, таких як податкова, митна служба, міністерство фінансів, орган з фінансової безпеки діє в Австрії, Великій Британії, Греції, Естонії, Ірландії, Іспанії, Кіпрі, Латвії, Нідерландах, Німеччині, Португалії, Польщі, Швеції. У складі правоохоронних органів поліції, прокуратури або як окремий правоохоронний орган діє у таких країнах Євросоюзу, як Бельгія, Болгарія, Данія, Литва, Люксембург, Італія, Мальта, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія. Існуюча в Україні модель, за якою компетенцією щодо забезпечення фінансової безпеки наділені органи державної податкової (фіскальної) служби, діє у таких країнах ЄС, як Австрія, Велика Британія, Греція, Ірландія, Іспанія, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Швейцарія, Швеція; інших країнах – Австралії, Індії, Канаді, Новій Зеландії, Південній Кореї, Південно-Африканській Республіці, США, Чилі [135].

В сучасних умовах інституційної реформи державних інститутів влади, проведення широкомасштабних заходів із дерегуляції економіки з метою зменшення тиску на бізнес та протидії реальній організованій економічній злочинності в Україні назріла нагальна потреба консолідації функцій з протидії злочинам у сфері публічних фінансів та створення єдиного органу із

забезпечення фінансової безпеки на заміну існуючим суб'єктам протидії економічній злочинності, злочинності у фінансовій сфері. Вказане також зумовлене різким зростанням обсягів тіньової економіки, посиленням невдоволеності громадськості існуючою правоохоронною системою, фактичним дублюванням функцій і повноважень різними правоохоронними органами та здійснення ними одних і тих же заходів щодо суб'єкта господарювання [135].

Порушення митних правил і контрабанда завдають збитків економічним, податковим і громадським інтересам України та інших держав, тому дотримання законів і митних правил та боротьба із зазначеними вище злочинами можуть більш успішно здійснюватися за умови взаємодії і співробітництва митних служб України та інших держав. Загальною правовою основою для цього є Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства 1977 р. (Україна приєдналася до цієї конвенції у 2000 р.). На базі даної Конвенції та відповідних рекомендацій Всесвітньої митної організації укладено міжурядові Угоди України з Польщею, Фінляндією, усіма країнами Балтії, СНД ще на початку нашої державності, що свідчить про неймовірну значимість такого роду угод. Наприклад, Угода між Урядом України та Урядом Естонської Республіки про співробітництво в боротьбі з порушеннями митного законодавства – ще від 6 липня 1993 р., Угода між Державним комітетом України і ДМК Азербайджанської Республіки про співробітництво в боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил – від 1 травня 1993 р. (у 2004 р. ДМСУ підписала з ДМК Азербайджанської Республіки Угоду про співробітництво в боротьбі з контрабандою і порушеннями митних правил, а також незаконним обігом зброї, боєприпасів, вибухових речовин, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів), були підписані угоди з Митним комітетом Республіки Грузія, урядом Російської Федерації про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах тощо.

Співпраця Державної митної служби України з митними службами іноземних держав відбувається в рамках багатосторонніх міжнародних митних угод, зокрема Конвенції про надання взаємної адміністративної допомоги у відверненні, розслідуванні та припиненні митних порушень, а також двосторонніх міжурядових угод про співробітництво в митних справах. На їх підставі забезпечується направлення та опрацювання запитів на отримання інформації, необхідної для проведення розслідувань.

Однак, за експертними оцінками, міжнародне співробітництво митних та правоохоронних органів на практиці виявляє себе досить слабо, оскільки інформація щодо боротьби зі злочинністю, як правило, приховується від представників правоохоронних структур іноземних держав. Проте слід пам'ятати, що інформація про культурну спадщину окремої країни – це частина інформації про світове культурне надбання. Ці відомості потрібно зробити загальнодоступними у рамках співробітництва правоохоронних органів різних країн, оскільки підвищення ефективності боротьби з незаконним вивезенням КЦ прямо залежить від взаємного обміну інформацією щодо наявності торговельних об'єктів із їх продажу, власників предметів мистецтва та культури, каналів надходження антикваріату. Значна частина інформації передається з урахуванням взаємної довіри між керівниками правоохоронних структур суміжних країн. Однак організація боротьби з контрабандою не повинна ґрунтуватися тільки на добрих робочих контактах керівників відповідних органів. Має бути створена ефективно функціонуюча система обміну інформацією, яка дозволила б створити постійно діючі перешкоди для незаконної діяльності контрабандистів. Є пропозиція створити окрему інформаційно-пошукову систему, що дозволяє координувати дії правоохоронних органів суміжних країн по розшуку й затримці злочинців. Доцільним є створення єдиної бази даних щодо КЦ, які було викрадені або затримано під час незаконного переміщення через митні кордони. Наприклад, в Міністерстві внутрішніх справ Російської Федерації сформовано єдиний банк даних про викрадені КЦ, які можуть стати

контрабандою [48, с. 164]. Можливою є організація під егідою ЮНЕСКО міжнародного обміну інформацією про кон'юнктуру та ціни, за якими відбувається продаж КЦ на аукціонах та в антикварних магазинах.

В контексті вищевикладеного необхідно зазначити, що взаємодія з митними службами іноземних країн є основою запобігання та протидії порушенням митних правил. Серед міжнародних організацій, з якими митні органи України здійснюють взаємодію щодо питань, пов'язаних із провадженням у справах про порушення митних правил та контрабанду (дізнання), необхідно виділити Інтерпол, з яким ДМСУ взаємодіє на основі розпорядження ДМСУ «Про порядок надання запитів в Національне центральне бюро Інтерполу в Україні» від 25 квітня 1994 р. № 60.

Ефективне функціонування митної служби будь-якої держави напряму залежить від її участі в міжнародному митному співробітництві. Під предметом митного права прийнято розуміти двосторонні або багатосторонні відносини щодо співробітництва та взаємодопомоги у боротьбі з митними правопорушеннями [168; 238]. За Угодою про асоціацію 2014 р. Сторони домовляються про зміцнення співробітництва та доцільності застосування митного прототипу ЄС як взірцевого орієнтиру. В рамках двостороннього співробітництва між Україною та ЄС Сторони створюють Підкомітет з питань митного співробітництва, до функцій якого належать: стежити за належним застосуванням Глави 5 Угоди про асоціацію 2014 р.; надавати рекомендації з питань митного співробітництва; приймати свої внутрішні правила та процедури; приймати рішення щодо заходів стосовно імплементації Глави 5, у тому числі обмінюватися інформацією та даними щодо взаємного визнання митного контролю та програм торговельного партнерства між Україною та ЄС. Створення даного Підкомітету надасть можливість підготовки досвідчених фахових спеціалістів із питань митної справи, а діяльність самого Підкомітету сприятиме вдосконаленню системи державного управління в митній сфері [13].

Угода про асоціацію 2014 р. передбачає митне співробітництво між

Україною та державами-членами ЄС з питань: обміну інформацією щодо митного законодавства та митних процедур, що є важливим аспектом вдосконалення митної системи України та гармонізації митного законодавства ЄС; розробки спільних механізмів щодо експортних, імпорتنих та транзитних процедур; Угода передбачає співробітництво в питаннях автоматизації митних та торговельних процедур, перехід до новітніх систем обслуговування та координації митниць; співробітництво в наданні технічної допомоги, зокрема сприяння в проведенні реформ в митних питаннях; обмін практичними навиками в проведенні митних операцій; сприяння координації між прикордонними агенціями з метою полегшення перетину митного кордону; взаємне визнання, якщо це необхідно, уповноважених трейдерів та митні контролю, хоча рамки цього співробітництва, імплементація та практичні заходи, мають бути визначені спеціально створеним Підкомітетом з питань митного співробітництва. Сторони Угоди про асоціацію 2014 р. зосереджують свою увагу на митному співробітництві, погоджуються, що їх відповідне торговельне та митне законодавство мають бути стабільними та всеохоплюючими, зазначають, що положення та митні процедури мають бути пропорціональними, відкритими та прозорими, передбачуваними та недискримінаційними, об'єктивними і з обох боків мають застосовуватися уніфіковано та ефективно. Імплементація даних домовленостей, з одного боку, сприятиме запровадженню ефективних та спрощених митних процедур, скасування ризиків та мінімізації труднощів при веденні зовнішньоекономічної діяльності, що сприятиме імпорту, експорту та транзиту товарів [13]. Проте наразі не варто стверджувати, що дані процеси є новими для України, адже процес спрощення процедур міжнародної торгівлі постійно відбувається. Спрощені та прозорі митні процедури сприятимуть загальному зниженню цін на товари на ринку України чи протидіятимуть їх зростанню. Завдяки імплементації даних домовленостей від України вимагатиметься підготовка цілої низки нормативно-правових актів, що поступово наблизить митне законодавство до

стандартів ЄС [93].

В Україні використовуються чотири способи запобігання та протидії митним правопорушенням: митний контроль, який включає документальний контроль (вивчення документів на вантаж) та фізичний контроль (проведення митного огляду переміщуваних товарів транспортних засобів), а також виявлення митних правопорушень за допомогою методу оцінки ризиків, оперативно-розшукової діяльності, і такого елемента митного контролю, як постаудит (*posteriori*), який надає можливість митним органам контролювати законність переміщення товарів. У разі виявлення ПМП протягом кількох років після випуску цих товарів у вільний обіг винні у вчиненні митного правопорушення особи будуть притягнуті до відповідальності.

У ході митного контролю посадові особи митного органу вивчають наявні документи на вантаж. Виходячи з даних, отриманих у ході документального контролю, вони можуть прийняти рішення й про проведення фізичного контролю, тобто митного огляду переміщуваних товарів. Важливу роль при проведенні документального контролю відіграє вивчення відомостей про переміщувані товари до того, як з'явиться можливість їх фізичного контролю [47]. З цією метою використовується такий документ контролю доставки вантажів, як попередня декларація (далі ПД).

Попередня декларація надає можливість митним органам визначити доцільність застосування митного огляду товарів ще до того, як вони перетнуть кордон. Після надходження товарів для контролю митні органи мають можливість порівняти дані, наведені у ПД, з даними фактично наданих документів на вантаж. Наявність розбіжностей у даних є індикатором можливого правопорушення [49].

Незважаючи на проведені реформи та структурні перебудови, державна митна справа в Україні все ще не повною мірою відповідає Кіотській конвенції про гармонізацію митних процедур та, у свою чергу, суттєво відстає у здійсненні митного контролю, порівняно з митними системами

країн Європейського Союзу.

Разом з цим з метою наближення до міжнародних стандартів у чинному Митному кодексі України досить широко унормовано питання забезпечення здійснення митного контролю. Зокрема, визначено вичерпний перелік (який суттєво скорочено) документів і відомостей, що необхідно подати для здійснення митного контролю. Потрібні для реалізації товарів на митній території України документи для митного контролю не подаються, а виписуються вже після завершення митного оформлення. Це доволі суттєво спрощує процедури митного оформлення, що в свою чергу полегшує ведення бізнесу суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності [144].

Ще одним дієвим засобом для спрощення митних процедур та формальностей стало запровадження електронного декларування комплексу заходів, до яких відносяться: подання електронної декларації та документів в електронному вигляді для декларування товарів і транспортних засобів, проведення митного контролю та митне оформлення цих товарів і транспортних засобів. Електронне декларування надало змогу декларанту або митному брокеру дистанційно здійснювати всі необхідні заходи для митного оформлення, не приходячи з паперовими документами безпосередньо до митниці. Водночас, впровадження новітніх електронних технологій найбільш результативним буде на міжвідомчому рівні, адже органи державної влади функціонують у тісній взаємодії. Відтак, відсутність розвитку в одній галузі гальмує використання новітніх технологій в інших галузях та, відповідно, їх динамічний розвиток [144].

Оцінювання ризиків є надзвичайно важливим елементом роботи митних органів, оскільки, зважаючи на кількість товарів, що переміщуються через кордони, неможливо детально вивчити абсолютно всі документи, які надаються для митного оформлення, або ж оглянути всі вантажі. Оцінка ризиків дозволяє зосередитись на конкретних відправленнях та ретельно проконтролювати саме їх [46].

З точки зору забезпечення надійності митного контролю управління

ризиками відображає якісно новий рівень гарантування захисту національних інтересів України, спрощення умов переміщення та скорочення часу на митне оформлення товарів. Запровадження у митну практику вибіркового митного контролю є не лише вимогою часу, але й необхідною умовою досягнення балансу інтересів усіх економічних суб'єктів митних відносин.

Як зазначає І. Бережнюк, фіскальні органи націлені на використання ризикоорієнтованої системи податкового і митного контролю, що має на меті, з однієї сторони, підвищити якість їх здійснення, а з іншої – зменшити втручання у діяльність сумлінних суб'єктів ЗЕД. Основний зміст поняття ризикоорієнтованого контролю було сформульовано у регламентах податкової служби, під яким розуміють систему заходів, направлену на упередження можливості втрати бюджетних надходжень [6, с. 108]. Це свідчить про те, що ідея контролю правильності визначення і своєчасності сплати податків та зборів до державного бюджету, заснованого на ризикоорієнтованому підході, не є новою для України. Однак специфіка державної митної справи висуває власні вимоги і підходи щодо побудови ефективного ризикоорієнтованого митного контролю.

Система управління і аналізу ризиків функціонує на основі вбудованих аналітичних інструментів, за допомогою яких митні органи формують і реалізують повний комплекс контрольних заходів відносно товарів високої групи ризику. Це дозволяє виявляти фіскальні та нефіскальні ризики, забезпечуючи реалізацію принципу вибіркової. Такий підхід до здійснення митного контролю зберігає оптимальний баланс між сприянням зовнішній торгівлі і забезпеченням фінансової безпеки держави, скороченням часу митного оформлення і перенесенням акценту на митний контроль після випуску товарів у вільний обіг.

За результатами збирання інформації (наприклад, з товаросупровідних та товаротранспортних документів) проводиться її оцінка, залежно від якої приймається відповідне рішення та здійснюється контроль у тій чи іншій формі. При цьому в ході контролю отримується додаткова інформація. У

разі, якщо оцінка початково зібраної інформації надала можливість виявити митне правопорушення, при появі аналогічних ситуацій слід приймати відповідні рішення щодо проведення митного контролю. Якщо ж виявиться, що ситуації повторюються з частою періодичністю, а контроль виявляє митні правопорушення, то це свідчить про виявлення схеми незаконного переміщення товарів, способу вчинення митного правопорушення.

Застосування сукупності програмно-інформаційних комплексів, які забезпечують функціонування системи управління ризиками під час митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів, надає можливість органам доходів і зборів швидко установлювати сфери ризикових операцій, виокремити в них операції з низьким та високим рівнем ризику, що дозволяє контролюючим органам здійснювати перевірки особливо ризикових операцій.

При паралельному вдосконаленні національного та міжнародного законодавства обов'язково удосконалюються і порядок здійснення зовнішньоекономічних операцій, оптимізуються логістичні цикли, міжнародні маршрути, змінюється структура товарообігу. З послідовним приведенням митного законодавства України у відповідність до законодавства країн Європейського Союзу та міжнародних конвенцій створюються ті чи інші інноваційні моделі та механізми, які через певний проміжок часу впроваджуються у практичну діяльність за допомогою організаційно-технічних заходів виробничого, адміністративного, комерційного характеру.

Згідно з Митним кодексом України, органи доходів і зборів з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь у цьому, разом з іншими державними органами, що мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, можуть використовувати метод контрольованої поставки зазначених засобів, речовин і прекурсорів. Крім цього, з метою виявлення та притягнення до відповідальності осіб, причетних до вчинення

контрабанди, а також з метою вилучення товарів, щодо яких є підозра в незаконному переміщенні через митний кордон України, переміщення таких товарів може здійснюватися під негласним контролем та оперативним наглядом правоохоронних органів. Митним кодексом України передбачено, що порядок проведення контрольованої поставки та переміщення товарів під негласним контролем визначається Митним кодексом України і відповідним нормативно-правовим актом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту державного кордону, погодженим із Генеральною прокуратурою України та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України [115].

Дані заходи є одними із методів здійснення оперативно-розшукової діяльності та застосовуються виключно законодавчо визначеними суб'єктами.

При розробці нового Митного кодексу України (2012 року) перед законодавцем постало питання щодо надання підрозділам, які ведуть боротьбу з контрабандою, повноваження здійснювати оперативно-розшукову діяльність, яке не той час можливо було вирішити двома шляхами:

– перший – це надання цим підрозділам статусу повноцінного правоохоронного органу, враховуючи позитивний досвід США, Великобританії та інших розвинених країн, з повноваженнями здійснювати оперативно-розшукову діяльність та вести секретне діловодство;

– другий – закріплення функцій боротьби з контрабандою та іншими митними правопорушеннями за іншим правоохоронним органом України.

Враховуючи всі «за» і «проти», законодавцем втілено в життя перший варіант. Для цього у ході здійснення законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності та у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України Законом України від 13.04.2012 №4652-VI

внесено відповідні зміни до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», згідно з якими оперативні підрозділи, які ведуть боротьбу з контрабандою, органів державної митної служби наділені повноваженнями здійснювати оперативно-розшукову діяльність.

У цьому аспекті слід зауважити: незважаючи на те, що підрозділи, які ведуть боротьбу з контрабандою, ще у квітні 2012 року визначено суб'єктом здійснення оперативно-розшукової діяльності, сьогодні її не проводять. Не прийнято відомчі нормативно-правові акти, які регламентують здійснення оперативно-розшукової діяльності, у тому числі й порядок проведення контрольованої поставки та переміщення товарів під негласним контролем.

Також необхідно зазначити, що під час адміністративного провадження у справі про порушення митних правил, що здійснюється працівниками митниць ДФС, останні також конче потребують оперативної інформації щодо обставин правопорушення та особи, яка його вчинила. При цьому із переліку прав оперативних підрозділів, зазначених у ст. 8 ЗУ «Про ОРД» [129], до специфіки діяльності органів ДФС найбільш підходить візуальне спостереження. Як на один з найтипівіших оперативно-розшукових заходів, результати яких використовуються у кримінальних справах про контрабанду, на візуальному спостереженні акцентував увагу М.І. Костін [81]. Під час здійснення митного контролю за переміщенням через митний кордон товарів, транспортних засобів спостереження може здійснюватись не лише співробітниками підрозділів (відділів) викриття кримінальних правопорушень у митній сфері оперативних управлінь ГУ ДФС, але й управлінь аналізу ризиків і протидії митним правопорушенням митниць ДФС. Таке спостереження здійснюють і працівники митниці та митних постів, які контролюють оформлення товару. Контроль буває фактичним, тобто спостереження здійснюється безпосередньо за товаром (предметом), громадянами, документами. Тому відмінність між спостереженням під час здійснення митного контролю та оперативно-розшуковим візуальним спостереженням полягає лише в тому, хто здійснює спостереження і з якою

метою. Також відмінність полягає в тому, що візуальне спостереження здійснюється на основі ЗУ “Про ОРД”. Принципова ж відмінність міститься в статусі осіб, які здійснюють таке спостереження. При цьому оперативні підрозділи викриття кримінальних правопорушень у митній сфері ГУ ДФС мають можливість у процесі спостереження використовувати оперативно-технічні засоби, що також вкрай бажане для підрозділів аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням митниць ДФС. Таким чином, можемо з упевненістю стверджувати, що оперативно-розшукове (розвідувальне) забезпечення діяльності митниць ДФС – це важлива передумова ефективного виконання ними завдань щодо запобігання та протидії контрабанді, боротьбі з порушеннями митних правил. На підтвердження цього свідчить успішна ОРД зарубіжних митних органів [19].

З цього проводу В.В. Ліпінський зазначив, що “першочергова увага митниць має приділятися налагодженню на регіональному рівні дійової та ефективної взаємодії митниць ДФС із правоохоронними органами” [19, с. 127].

У свою чергу, О.В. Карнаухов наголосив: “Найбільш доцільними формами взаємодії, як показує практика, є добре налагоджена система обміну інформацією про оперативну обстановку та її характерні зміни, про появу контрабандистів і можливих співучасників; про їх виїзд в інші країни, області, переміщення предметів контрабанди; про нові способи вчинення злочинів; про хитрощі та маскування, вживані контрабандистами й особами, залученими в цю злочинну діяльність; належне виконання запитів, що надходять, і окремих доручень про документування фактів придбання, виготовлення, розкрадання, переміщення, зберігання і збут предметів контрабанди; про встановлення за суб’єктами спостереження й опитування свідків; обмін джерелами з маршрутними можливостями між оперативними апаратами правоохоронних органів” [54, с. 520-521].

Цілком погоджуючись з думками вищезазначених науковців, вважаємо, що питання організації взаємодії на рівні оперативних підрозділів

правоохоронних органів і органів ДФС необхідно розглядати насамперед на рівні обміну результатами розвідувальних заходів та аналітичної роботи [19].

Слід зауважити, що чинним законодавством за незаконне переміщення підакцизних товарів через державний кордон передбачено адміністративну відповідальність. Разом з цим переміщення через кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю підакцизних товарів є надприбутковим тіньовим бізнесом, який останнім часом набув поширеного характеру, проте відповідальність за вказані протиправні діяння не відповідають ступеню їх суспільної небезпечності. У цьому випадку адміністративне правопорушення порушення митних правил, передбачене ст. 482 (або ст. 483) Митного кодексу України, передусє вчиненню кримінального правопорушення, передбаченого ст. 204 Кримінального кодексу України. Наприклад, порушник незаконно ввіз в Україну поза митним контролем спирт з Російської Федерації та організував незаконне виготовлення алкогольних напоїв шляхом відкриття підпільного цеху. В той же час паралельно відбувається несплата акцизного податку з продажу алкогольних напоїв, тобто в діях порушника вбачаються ознаки злочину, передбаченого статтею 212 Кримінального кодексу України [144].

Досить важливою складовою частиною в процесі підвищення ефективності митного контролю є удосконалення процедури митного пост-аудиту та оцінки ризиків.

У зв'язку із збільшенням товарообігу та для підтримки зовнішньої торгівлі митні органи розвинених країн все більше спрощують процедури митного контролю при митному оформленні на митному кордоні, при цьому їх оптимізація здійснюється не за рахунок скорочення контрольних заходів, а за допомогою збільшення частки пост-аудиту в діяльності митниць [121]. Митний пост-аудит, як один із напрямків митного аудиту, проводиться після завершення митного оформлення з метою перевірки правомірної діяльності учасників зовнішньоекономічних відносин та є одним із дієвих заходів встановлення порушень митних правил. Його впровадження надає митницям

можливість своєчасно виконувати регуляторну, охоронну та фіскальну функції [144].

Основною метою впровадження митного пост-аудиту у контрольно-перевірочну роботу митних органів є: формування прозорої митної системи, що була б адекватною сучасним тенденціям світової торгівлі, відповідала б нормам, прийнятим у розвинених країнах та належним чином здійснювала захист законних економічних прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (далі ЗЕД) та держави [18]. Досягнення поставленої мети вимагає виконання певного кола завдань, одним з яких є пришвидшення безперешкодного руху товарів безпосередньо до кінцевого споживача або виробництва, що досягається шляхом впровадження митного пост-аудиту. Так, митний пост-аудит мінімізує час простою товару, що займає митний огляд й митні формальності та накладні й інші «приховані» витрати, які несе кінцевий споживач. Скасовуючи затримки при перетині кордону, митний пост-аудит надає переваги сумлінним суб'єктам ЗЕД. Разом з тим спрощення митних формальностей на кордоні у ряді випадків приводить до неможливості об'єктивного визначення митної вартості, класифікації, цільового використання товару, що негативно впливає на рівні економічної безпеки національного ринку та на обсязі податкових надходжень до Державного бюджету [80]. Однак, на нашу думку, такі ризики компенсуються за умови створення ефективно функціонуючої системи митного пост-аудиту та своєчасного усунення порушень виявлених за його результатами. Таким чином, зведення процесу митного оформлення та проходження митних формальностей до об'єктивно необхідного мінімуму, позитивно впливає на міжнародний імідж держави, зменшує бюрократизм та підстави для зловживань й корупційних дій [163].

Все це дозволяє дійти висновку, що митний пост-аудит не має застосовуватися до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що є недобросовісними та мають ознаки фіктивності, зокрема відсутність виробничих потужностей, основних засобів, офісних приміщень, штату

працюючих осіб). Також до тих суб'єктів господарської та зовнішньоекономічної діяльності, щодо діяльності яких в органах ДФС міститься інформація щодо випадків порушення ними законодавства, участь в участь с схемах мінімізації митних платежів, а також щодо певних видів товарів, які застосовуються у ризикових зовнішньоекономічних операціях.

Ключове місце в процесі запобігання та протидії порушенням митних правил займає міжнародне співробітництво.

Основою міжнародного співробітництва в процесі запобігання та протидії порушенням митних правил є обмін інформацією щодо діяльності злочинних груп, які діють на території інших держав, діяльності працівників правоохоронних органів під прикриттям, фактів незаконного переміщення підакцизних товарів, особливостей здійснення транскордонного спостереження. Результати запобігання та протидії порушенням митних правил вказують на те, що, незважаючи на застосування комплексу заходів, які здійснюються органами державної влади, зокрема і органами ДФС, митні правопорушення, є одним із ключових факторів, які дестабілізують процес розвитку економіки держави, зокрема її стратегічних сфер, сприяють підвищенню рівня злочинності у сфері економіки, особливо у сфері оподаткування.

На нашу думку, одним із чинників, які призводять до таких наслідків, є недостатня взаємодія України з іншими державами у сфері боротьби з порушеннями митного законодавства. Зокрема, це відсутність належного механізму надання взаємної допомоги, сприяння у проведенні слідчо-оперативних дій, затримання та екстрадиції в Україну осіб для притягнення їх до кримінальної відповідальності. Найбільш це помітно при розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями.

Висновки до розділу 3

Узагальнення зарубіжного досвіду та вітчизняних особливостей адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил дозволило дійти таких висновків:

Встановлено, що, як правило, організація системи адміністрування митних органів провідних країн світ за своєю структурою є трирівневою та складається з: вищого рівня, до складу якого зазвичай входить головне управління, що здійснює загальнодержавну координацію щодо управління митними органами; середнього рівня, який представлено у вигляді регіональних управлінь, що здійснюють адміністрування митних органів у певному регіоні; найнижчого рівня – територіальні митні підрозділи, які безпосередньо здійснюють функції митного контролю та оформлення товарів.

Функціонування оновленої системи митних органів повинно базуватися на засадах автоматизації процесів й уникнення суб'єктивного фактору; створення ефективної системи аналізу корупційних ризиків; функціонування єдиної системи електронного документообігу між державними органами з метою пришвидшення процесу обміну інформацією; взаємодії з митними органами зарубіжних країн. Позитивний досвід функціонування митних органів розвинутих країн у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил свідчить про надзвичайну важливість всебічного дослідження статистичних даних порушень митних правил. У подальшій діяльності це дозволяє встановлювати динаміку, визначати причини та умови протиправних діянь у сфері митної справи, що, як наслідок, надає можливість законодавчим органам здійснювати реформування нормативно-правової бази в даній сфері.

Зазначено, що в процесі дослідження організаційно-штатної структури, порядку управління та функціонування митних органів зарубіжних країн

необхідно зауважити на відсутності єдиної моделі організації їх діяльності. Незважаючи на однотипність завдань та уніфікацію функцій митних органів, діяльність даних структур у кожній країні має свої особливості, що залежать від порядку державного управління, оскільки є складовою частиною державного механізму.

Зазначено, що завданням діяльності митних органів повинно бути постійне удосконалення системи управління ризиками, що має об'єднувати нормативно-правові, методологічні, інформаційно-технічні, технологічні, організаційні та кадрові аспекти. З огляду на це основними напрямками реалізації системи управління ризиками є посилення експертної та аналітичної роботи з виявлення ризиків, а також розроблення методик виявлення ризиків. Система управління й аналізу ризиків функціонує на основі вбудованих аналітичних інструментів, за допомогою яких митні органи формують і реалізують повний комплекс контрольних заходів стосовно товарів високої групи ризику.

Не менш важливим у вдосконаленні митного контролю є впровадження інформаційних технологій. Система електронного декларування, як і будь-яка нова технологія, поки є недосконалою. Розробка та впровадження нових програмних продуктів дозволять удосконалити систему електронного декларування, максимально використовувати її можливості. Боротьба з митними правопорушеннями економічного характеру, основною метою яких є ввезення в країну товарів з ухиленням від сплати митних платежів, може бути ефективною та результативною тільки у разі, якщо вона ведеться заходами також економічного характеру.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання наукового завдання щодо вдосконалення адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків. Основні з них такі:

1. Зазначено, що загальною рисою для всіх видів порушень митних правил є те, що всі вони тією чи іншою мірою посягають на врегульовані нормами митного права суспільні відносини митно-правові відносини (відносини, що виникають у зв'язку та з приводу переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон). Розрізняються вони за ступенем суспільної небезпеки, за спрямованістю на заподіяння шкоди тим чи іншим аспектам митної справи, за способом, місцем і часом їх вчинення (тобто за ознаками об'єктивної сторони), а в низці випадків за суб'єктами, які їх здійснюють, та за деякими іншими критеріями. Доведено, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил є одним із найбільш дієвих засобів забезпечення правопорядку в митній справі і митній політиці України, сприяє зміцненню законності та забезпеченню охорони прав і свобод громадян. Маємо зазначити, що порушення митних правил посідають самостійне місце в загальній системі адміністративних правопорушень через те, що вони регламентовані власним нормативно-правим актом Митним кодексом України, мають власний об'єкт посягання суспільні відносини, що виникають у сфері державної митної політики та державної митної справи, і, найголовніше, що механізм притягнення до відповідальності за вчинення порушень митних правил регламентований виключно Митним кодексом України. Дослідження нормативно-правових актів у сфері адміністративної відповідальності за порушення митних правил та аналіз практичної сторони їх реалізації

дозволяють констатувати певну недосконалість окремих норм права у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності митних органів, що потребує подальшого удосконалення.

2. Наукове дослідження історичного процесу становлення інституту порушення митних правил дозволяє дійти висновку, що одним з головних завдань, які мають бути окреслені в процесі реформування митної справи в Україні, є приведення у повну відповідність до даних проблем всієї нормативної бази, прийняття єдиного блоку законів, що має мінімалізувати всі правові колізії, притаманні сучасному митному, адміністративному та кримінальному законодавству. З метою характеристики всієї сутності інституту відповідальності за порушення митних правил, з'ясовано історичний процес формування даного правового явища у митній сфері України та здійснено його періодизацію а саме: 1) XI-XVII ст. процес формування інституту відповідальності у сфері порушень законодавства за часів Київської Русі; 2) IX-XIII ст. період розвитку інституту відповідальності за правопорушення у сфері митної діяльності, характерною ознакою якого є процес занепаду Київської Русі, пов'язаний із монголо-татарською навалою; 3) XIV II пол. XVI ст. розвиток інституту відповідальності у сфері протидії контрабанді та митним правопорушенням за часів Литовсько-Польської доби; 4) поч. II пол. XVI ст. I пол. XVIII ст. формування інституту відповідальності та протидії порушенням митного законодавства у період запорізького козацтва; 5) кінець XVII ст. поч. XX ст. розвиток інституту відповідальності за порушення митного законодавства в період перебування українських земель у складі Російської імперії; 6) поч. XX ст. 1991 р. розвиток інституту відповідальності за порушення митного законодавства у радянську добу; 7) 1991-2002 рр. становлення та розвиток інституту відповідальності за порушення митного законодавства у період прийняття першого Митного кодексу України; 8) 2002-2012 рр. прийняття другого Митного кодексу України; 9) 2012 р. дотепер прийняття третього Митного кодексу України, що доцільно поділити на кілька етапів: а) 2013 рік

процес об'єднання податкових та митних органів; б) 2014 рік процес ліквідації Міністерства доходів і зборів та відновлення самостійності митних органів, що завершується перетворенням Міністерства на Державну фіскальну службу; в) 2015 рік повна ліквідація митниць як юридичних осіб та передача окремих митниць на аутсорсинг іноземним компаніям; г) 2016 рік створення самостійної Національної митної служби України і Міжвідомчого цільового центру та мобільних груп для боротьби з корупцією на митниці.

3. Механізм адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил доцільно розглядати через теоретичний аналіз механізму адміністративно-правового регулювання і виключно як його складову частину. Загалом механізм адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил характеризується такими особливостями і рисами: він є певною сукупністю засобів (адміністративно-правових), застосування яких має на меті врегулювання суспільних відносин у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил; запобігання порушенням митних правил це комплекс заходів, які здійснюють спеціально уповноважені суб'єкти з метою превенції причин та умов, що сприяють порушенням митних правил, та попередження їх проявів у майбутньому. Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил містить у собі такі елементи: норми адміністративного права; адміністративно-правові відносини; адміністративно-правові методи; процедури реалізації норм адміністративного права. Визначено, що адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил є динамічною сукупністю взаємопов'язаних та взаємодіючих у певній послідовності адміністративно-правових заходів та засобів, за допомогою яких поведінка суб'єктів приводиться у відповідність до вимог і дозволів правових норм, що складається з трьох стадій: видання правових норм, виникнення конкретних прав і обов'язків, реалізація прав й обов'язків суб'єктами цих відносин.

4. Суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил

систематизовано за функціональним критерієм: суб'єкти, уповноважені складати протоколи про порушення митних правил; суб'єкти, які здійснюють провадження у справах про порушення митних правил; суб'єкти, уповноважені розглядати справи про порушення митних правил. Крім суб'єктів, які здійснюють боротьбу з порушеннями митних правил, здійснюють провадження у справах про порушення митних правил та розглядають їх (органи доходів і зборів, суди), в адміністративно-правових відносинах даної категорії беруть участь ще дві групи суб'єктів: а) особи, які сприяють здійсненню провадження у справі про порушення митних правил та її розгляду, але особистої зацікавленості у справі не мають: свідки, експерти, перекладачі, поняті; б) особи, зацікавлені у результаті розгляду справи про порушення митних правил: особи, які притягуються до відповідальності, заінтересовані особи (власники товарів, транспортних засобів предметів та знарядь порушення митних правил) та їхні представники (законні представники, представники, які діють на підставі довіреності чи доручення, захисники).

5. Зазначено, що ознаками виокремлення заходів адміністративного попередження, які застосовуються митними органами у своїй діяльності, є такі: 1) мета забезпечення законності порядку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, осіб через митний кордон України; 2) можливість застосування у момент до переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України, під час такого переміщення або після; 3) закріплення фактичних підстав для застосування заходів нормами митного законодавства; 4) обмеження прав і свобод фізичних та юридичних осіб, що супроводжує застосування даних заходів; 5) потреба, як правило, документального оформлення при їх застосуванні; 6) ці заходи не передбачають правових наслідків, які настають у випадку виявлення порушень митних правил, та застосування інших заходів примусу; 7) застосовуються у випадку відсутності порушень митних правил або інших шкідливих наслідків, які можуть виникнути, якщо їх настання не попередити; 8) застосування даних

заходів законодавством віднесено до компетенції ДМС України.

Заходами адміністративного запобігання порушенням митних правил є дії, що застосовуються митними органами на основі положень митного законодавства за обставин відсутності порушень митного правопорядку в цілях їх недопущення, а також виявлення. Вони виступають однією з ланок складного механізму боротьби митних органів з порушеннями митних правил, передують більш вагомим за ступенем правового обмеження матеріальної та особистісної сфери особи правопорушника заходам адміністративного припинення і відповідальності. Головною відмінною рисою зазначених заходів від заходів адміністративного припинення у митній сфері є те, що вони безпосередньо не переривають очевидні порушення митних правил та інші об'єктивно протиправні діяння, відвертають їх вчинення. Від адміністративних стягнень заходи адміністративного запобігання відрізняються відсутністю у них мети покарання особи, до якої застосовуються, можливістю реалізації без потреби встановлення вини відповідного об'єкта управління.

6. Встановлено, що механізм адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил, який реалізується через інститут адміністративної відповідальності, є самостійно-індивідуальним, наряду з іншими засобами його правового захисту. При цьому необхідно зазначити, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил це чітко регламентований нормами митного права обов'язок спеціально-уповноваженої посадової особи або громадянина, який полягає в усвідомленні винності, неправомірності діянь в сфері митного правопорядку і у випадку достатніх для цього підстав понести відповідальність у вигляді адміністративного стягнення, яке накладається митним органом або судом. Все це дозволяє дійти висновку, що об'єкт адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил є специфічним, індивідуалізованим, і перебуває в сфері суспільно-економічних відносин. Адміністративну відповідальність є дієвим заходом припинення будь-яких

правопорушень, в тому числі і направлених на порушення митних правил та має на меті попередження та недопущення будь-якої протиправної поведінки. Специфічністю адміністративної відповідальності за порушення митних правил є те, що її правовою основою є норми митного права, яке сприяє максимально дієвому функціонуванню системи Державної фіскальної служби України. Запропоновано внести зміни до статті 496 Митного кодексу України, доповнивши її нормами щодо здійснення провадження у справі про порушення митних правил за матеріалами, одержаними від правоохоронних органів, відмінними від закритих кримінальних проваджень. Це матеріали про порушення митного законодавства, отримані в установленому законом порядку правоохоронними органами – Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Національної поліції України, та передані для відповідного реагування до органів ДФС.

7. Встановлено, що на сучасному етапі митна система України перебуває на етапі стагнації, характеризується існуванням чималої кількості об'єктивних та суб'єктивних проблем, що мають бути вирішені спільними зусиллями представників органів влади у різних сферах шляхом масштабного ефективного реформування роботи митних органів. В умовах європейської інтеграції України вирішення цього комплексного завдання вбачається через вивчення успішного досвіду репрезентативних європейських держав щодо побудови та функціонування митних систем, які ґрунтуються на використанні європейських митних принципів й ефективно функціонують на європейському та міжнародному рівнях.

Зазначено, що в процесі дослідження організаційно-штатної структури, порядку управління та функціонування митних органів зарубіжних країн необхідно зауважити на відсутності єдиної моделі організації їх діяльності. Незважаючи на однотипність завдань та уніфікацію функцій митних органів, діяльність даних структур у кожній країні має свої особливості, що залежать від порядку державного управління, оскільки є складовою частиною державного механізму. Для більшості сучасних країн характерним є те, що

митні органи діють у структурі міністерства фінансів. Це підвищує ефективність діяльності митних органів та зменшує вплив на них з боку центральних органів державної влади. Даний досвід необхідно використовувати у процесі подальшого реформування Державної фіскальної служби України з метою створення дієвих механізмів адміністрування митних органів в Україні.

8. Зазначено, що завданням діяльності митних органів повинно бути постійне удосконалення системи управління ризиками, що має об'єднувати нормативно-правові, методологічні, інформаційно-технічні, технологічні, організаційні та кадрові аспекти. З огляду на це основними напрямками реалізації системи управління ризиками є посилення експертної та аналітичної роботи з виявлення ризиків, а також розроблення методик виявлення ризиків. Система управління й аналізу ризиків функціонує на основі вбудованих аналітичних інструментів, за допомогою яких митні органи формують і реалізують повний комплекс контрольних заходів стосовно товарів високої групи ризику. Це дозволяє виявляти фіскальні та нефіскальні ризики, забезпечуючи реалізацію принципу вибірковості. Такий підхід до здійснення митного контролю зберігає оптимальний баланс між сприянням зовнішній торгівлі і забезпеченням фінансової безпеки держави, скороченням часу митного оформлення і перенесенням акценту на митний контроль після випуску товарів у вільний обіг. Не менш важливим у вдосконаленні митного контролю є впровадження інформаційних технологій. Система електронного декларування, як і будь-яка нова технологія, поки є недосконалою. Розробка та впровадження нових програмних продуктів дозволять удосконалити систему електронного декларування, максимально використовувати її можливості. Боротьба з митними правопорушеннями економічного характеру, основною метою яких є ввезення в країну товарів з ухиленням від сплати митних платежів, може бути ефективною та результативною тільки у разі, якщо вона ведеться заходами також економічного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Административная деятельность органов внутренних дел. Часть общая: учебник / А.П. Коренев. М.: МЮИ МВД России, 1998. 335 с.
2. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил / за заг. ред. В.В. Ченцова. К.: Істина, 2010. 208 с.
3. Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, В.В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Х.: Право, 2010. 624 с.
4. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку XXI століття): монографія / В.В. Галуцько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін та ін. / Херсонський юрид. інститут ХНУВС. Херсон: Херсонська міська друкарня, 2010. 378 с.
5. Батанова Л.О. Адміністративні стягнення за порушення митних правил: проблеми застосування // Митна справа. 2014. № 1. С. 42-47.
6. Бережнюк І.Г. Актуальні питання теорії та практики митної справи: монографія / за заг. ред. І.Г. Бережнюка // Митна справа в Україні. Т. 21. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. 428 с.
7. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: опыт комплексного исследования. М.: Статут, 1999. 712 с.
8. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. М.: Юрид.лит., 1966. 187 с.
9. Бабенко А.Ю. Генезис та еволюція інституту відповідальності за порушення митного законодавства. URL: <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc24/24.pdf>.
10. Батанова Л.О. Поняття провадження у справах про порушення митних правил: проблеми визначення нормативного змісту. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2014_1_6.
11. Батанова Л.О. Підстави та порядок адміністративного затримання

за порушення митних правил: проблеми правового регулювання. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_4_24.

12. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Акад. митної служби України, 2009. 543 с.

13. Бетлій О. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління / Бетлій О., Риженков М., Кравчук К., Кравчук В., Коссе І., Галько С., Науменко Д., Мовчан В., Бурковський І., Кузнєцова Г. К.: Альфа-ПК, 2014. 140 с.

14. Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини. Львів: Світ, 2000.

15. Боротьба з контрабандою. URL: <https://www.bestreferat.ru/referat-102739.html>.

16. Брачук А.О. Особливості забезпечення митної безпеки та митних інтересів в умовах спрощення митних процедур. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7798/Brachuk%20LP1-2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

17. Бугайчук К.Л. Адміністративні проступки: сутність та організаційно-правові заходи їх профілактики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / Костянтин Леонідович Бугайчук. Харків, 2002. 19 с.

18. Вакульчик О.М. Використання досвіду ЄС в побудові системи законодавчого та методичного забезпечення митного постаудиту в Україні / О.М. Вакульчик, Т.С. Єдинак, О.О. Книшек // Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка». 2013. № 2 (50). С. 11-23.

19. Варава В.В. Удосконалення оперативно-розшукового та митного законодавства у контексті проблем викриття кримінальних правопорушень у митній сфері // Правова позиція. 2016. № 1. С. 126-131.

20. Ведерникова О.Н. Теория и практика борьбы с преступностью в Великобритании. М.: Российская криминологическая ассоциация, 2001. 344

с.

21. Веремеенко И.И. Механизм административно-правового регулирования в сфере охраны общественного порядка. М., 1981. 350 с.

22. Веремеенко И.И. О классификации мер административного принуждения // Вестник МГУ. 1978. № 5. С. 89-93.

23. Гаврилишин А.П. Основні риси сучасних податкових систем розвинених країн // Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового права: тези доповідей Міжнародн. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 23-24 лист. 2007 р.). К.: Укртехнопрінт, 2007. С. 152-154.

24. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР: процессуальное регулирование. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1970. 252 с.

25. Гаращук В.Н. Административно-правовые средства борьбы с бесхозяйственностью: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Харьковский юридический институт. Х., 1989. 257 с.

26. Гвоздик-Прицак Л. Економічна і політична візія Богдана Хмельницького та її реалізація в державі Військо Запорізьке. К.: Обереги, 1999.

27. Гижевский В.К. Меры административного принуждения, применяемые органами внутренних дел на транспорте. К.: Киевская высшая школа МВД СССР, 1986. 76 с.

28. Гладун З.С. Адміністративне право України: навчальний посібник-довідник для підготовки до іспиту. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 172 с.

29. Голосніченко І.П. Адміністративне право України: основні поняття: навч. посіб. / І.П. Голосніченко, М.Ф. Стахурський. К.: ГАН, 2005. 231 с.

30. Голосніченко І.П. Попередження корисливих проступків засобами адміністративного права. К.: Наукова думка, 1991. 207 с.

31. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України. Адміністративно-юрисдикційні повноваження

органів внутрішніх справ: навч. посібник. К.: УАВС МВС України, 1995. 78 с.

32. Гребельник О.П. Основи митної справи: навч. посіб. К.: Центр навч. літ-ри, 2003. 600 с.

33. Греца Я.В. Застосування судових доктрин у податкових спорах та їх вплив на податкове планування // Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія: Право. 2016. С. 7-9.

34. Греца Я.В. Вплив законодавства про трансфертне ціноутворення на процес податкового планування // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. 2014. Вип. 26. С. 149-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_26_38.

35. Грянка Г.В. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення митних правил. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/6_2012/21.pdf.

36. Де ла Морандьєр Жюллио. Гражданское право Франции: в 3-х т. / пер. с фр. Е.А. Флейшиц. М.: Изд-во иностранной литературы, 1958. Т. 1.

37. Джурик О.Р. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері державної митної справи. URL: http://www.pap.in.ua/5_2016/58.pdf.

38. Дмитрів В. Вектори протидії митній злочинності в Україні й світі. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6070>.

39. Дністрянський М.С. Кордони України. Львів: Світ, 1992.

40. Додін Є.В. Зміст правоохоронної функції митних органів України // Наукові праці НУ ОЮА. 2010. Т. 9. С. 148-154.

41. Додін Є.В. Сучасна система та структура митних органів України: навчальний посібник (спеціальний випуск журналу «Митна справа») / Є.В. Додін, О.П. Федотов. Львів: Митна газета, 2008. 168 с.

42. Дорофеєва Л. Сучасні моделі організаційної структури та основні засади функціонування митних адміністрацій у країнах Європейського Союзу. URL: http://vjhr.sk/archive/2017_1/part_1/12.pdf.

43. Дорофєєва М.М. Проблеми реформування структури митних органів України. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.40/part_2/4.pdf.
44. Дубініна А., Сорокіна С., Зельніченко О. Митна справа: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 320 с.
45. Дуженко С.А. Провадження в справах про порушення митних правил: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 20 с.
46. Дьяченко О.В., Вишинська Т.Л., Литвин С.М. Митний контроль як один із засобів виявлення правопорушень у сфері митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2016_2%281%29__43.
47. Дьяченко О.В. Гармонізація та спрощення національної практики здійснення митних процедур в контексті європейської інтеграції // Вісник Приазовського державного технічного університету: зб. наукових праць / ПДТУ. Маріуполь, 2015. Вип. 30. С. 276-283.
48. Жук И.О. Контрабанда: проблемы выявления и раскрытия на современном этапе: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Н. Новгород, 2002. 238 с.
49. Захарченко О.А. Митний контроль як засіб виявлення контрабанди. URL: <https://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2643>.
50. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2017 рік. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/223549.PDF>.
51. Іващенко Ю.В. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил. URL: <https://www.libr.dp.ua/site-libr/?idm=1&idp=12&ida=504>.
52. Ігнатко Н.В. Історичні форми інституту дізнання в митних органах України. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2015_4_8.
53. Капітанець С.В. Запобігання та протидія митним правопорушенням: аналіз закордонного досвіду. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/26-1-2017/13.pdf>.

54. Карнаухов О.В. Теоретичні основи взаємодії і координації митних і правоохоронних органів у ході виявлення ознак кримінального правопорушення та розслідування у провадженнях про контрабанду // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 4. С. 517-524.
55. Качан В.В. Реформування митної систем // Митна справа. 2009. № 4 (64). С. 55-56.
56. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави та права: підручник. Львів: Новий Світ 2000, 2003. 584 с.
57. Кисловский Ю.Г. Контрабанда. История и современност. М., 1996. 430 с.
58. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10/stru>.
59. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51, ст. 1122.
60. Коломоець Т.О. Державний примус в митній справі: орієнтири сучасного дослідження // Митна справа. 2003. № 1. С. 30–33.
61. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
62. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний феномен: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
63. Колпаков В.К. Структура адміністративного принуждення // Закон и жизнь. 2004. № 4. С. 16-20.
64. Колпаков В.К. Адміністративне право України. К.: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
65. Комаров О.В. Правоохоронна функція митниці та механізми протидії митним правопорушенням. URL: <http://ndi-fp.nusta.edu.ua/thesis/583>.
66. Комаров О.В. Світова та європейська практика з реалізації механізмів управління кордонами та адміністрування ризиків у митній галузі

в контексті гарантування державної безпеки // Вісник АСМУ. Серія «Державне управління». 2013. № 2 (9). С. 174. URL: http://nuczu.edu.ua/img/articles/1599/dis_Komarov.pdf.

67. Коментар до Митного кодексу України / за ред. П.В. Пашка, М.М. Каленського. К.: Юстиніан, 2004. 736 с.

68. Комзюк А.Т. Державно-владний аспект адміністративного примусу // Вісник Академії правових наук України. 2000. № 4. С. 129-137.

69. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види і організаційно-правові питання реалізації: монографія. Х.: Нац. ун-т внутрішніх справ, 2002. 336 с.

70. Комзюк В. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2003. 18 с.

71. Комзюк В.Т. Щодо використання зарубіжного досвіду в регулюванні адміністративно-правового статусу митних органів України // Форум права. 2016. № 1. С. 110-115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_1_20.

72. Комзюк В.Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2003.

73. Константа О.В. Адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х.: ХНУВС, 2008. 210 с.

74. Константа О.В. Адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2008. 20 с.

75. Константа О.В. Проблеми адміністративної відповідальності за порушення митних правил // Проблеми законності. Вип. 47: Респ. міжвідом. наук. зб. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. С. 120-123.

76. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 2006. №

30. Ст. 141.

77. Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1209-р // Урядовий кур'єр від 05.01.2012 № 2.

78. Коренев А.П. Административное право России: учебник в 3-х частях. М.: МЮИ МВД России, Изд-во «Щит-М», 1999. Часть 1. 280 с.

79. Кормич Л.І. Формування митної політики як умова ефективної боротьби з контрабандою // Боротьба з контрабандою: проблеми та шляхи їх вирішення / кер. авт. кол. А.І. Комаров, О.О. Крикун. К., 1998. 647 с.

80. Короп О.В. Сутність та призначення митного контролю після пропуску товарів через митний кордон // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 12. С. 132-138.

81. Костін М.І. Контрабанда. Доказування обставин вчинення злочину на досудовому слідстві: монографія. К.: ДІА, 2003. 185 с.

82. Костяна О.В. Основні аспекти становлення та розвитку митної справи України. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/23-2018/98.pdf>.

83. Кравець М.О. Порухення митних правил у структурі митних правопорушень // Юридичний вісник. 2014. № 2. С. 110-116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2014_2_21.

84. Кравець М.О. Адміністративно-правова кваліфікація порушень митних правил: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Міжрег. акад. управл. персоналом. К., 2012. 19 с.

85. Кримінальний кодекс Української РСР, затверджений Центральним Виконавчим Комітетом Української РСР 8 червня 1927 р. // З. У. УРСР 1927 р. № 26-27, ст. 131. Державне видавництво політичної літератури УРСР. Київ, 1950. 66 с.

86. Крип'якевич І. Український державний скарб за Богдана Хмельницького // Записки НТШ ім. Т. Шевченка у Львові. 1920. Т. 130. С. 95.

87. Колпаков В.К. Курс адміністративного права України: підручн. /

В.К. Колпаков, О.В.Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко [та ін.]. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 872 с.

88. Куян І. Адміністративна відповідальність як інструмент правової держави // Право України. 1998. № 5. С. 66-68.

89. Лисогор Ю.Б. Административная ответственность за нарушение таможенных правил. URL: https://revolution.allbest.ru/law/00979891_0.html.

90. Лисогор Ю.Б. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил. URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/vibir-movi-3-2017/?id=2750>.

91. Лукашевич В.Г. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. Коломоець Т.О. Київ: Істина, 2008.

92. Лукінов І. Методи і засоби державного регулювання економіки перехідного періоду // Економіка України. 1999. № 5. С. 8-12.

93. Ляшенко А.О. Митне співробітництво України з Європейським Союзом: вплив Угоди про асоціацію // Часопис Академії адвокатури України. 2014. Т. 7. № 4. С. 26-29.

94. Максимов О.В. Правове регулювання протидії контрабанді: історія питання. URL: <http://radnuk.info/statti/559-mutne/15127-2011-01-21-07-45-20.html>.

95. Марков Л.Н. Очерки по истории таможенной службы. Москва, 1987. 156 с.

96. Мацелюх І.А. Поняття «правопорушення» у вітчизняній та зарубіжній теоретико-правовій спадщині. URL: http://aprlaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-18-2016/item/download/634_7750001e090b044fd30c8c.

97. Мельник О.Г. Митний досвід Литовської Республіки: особливості імплементації в Україні / О.Г. Мельник, М.Є. Адамів, А.В. Тодошук // Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 20. С. 5-9.

98. Механізм адміністративно-правового запобігання та протидії корупції. URL: <http://www.oda.te.gov.ua/tepebovlyanska/ua/public/print/.htm>.

99. Мироненко І.С. Адміністративно-правові засади діяльності

державної фіскальної служби України: дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.07. К., 2017. 231 с.

100. Крисоватий А. Митна справа: підручник / А. Крисоватий, С. Герчаківський, О. Дем'янюк та ін.; за ред. А. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Екон. думка ТНЕУ», 2014. 540 с.

101. Соловков Ю.П. Митна справа: словник-довідник / кер. авт. кол. Ю.П. Соловков. Дніпропетровськ: Держ. митна служба України; Акад. митної служби України, 1999. 247 с.

102. Ченцов В.В. Митне право України: навч. посібник / за заг. ред. В.В. Ченцова, Д.В. Приймаченка. К.: Істина, 2008. 328 с.

103. Настюк В.Я. Митне право України: навч. посібник / В.Я. Настюк, М.Г. Шульга. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2005. 114 с.

104. Іщенко Ю.В. Митне право України: навч. посіб. / Ю.В. Іщенко, В.П. Чабан, В.М. Дорогих [та ін.]; керів. авт. кол. Ю.В. Іщенко, В.П. Чабан. К.: Юрінком Інтер, 2010. 296 с.

105. Митний кодекс України // Офіційний вісник України. 2012. № 32. Ст. 1175.

106. Митні органи Великої Британії. URL: [https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/581951/HMR_Corganisation chart-January-2017.pdf](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/581951/HMR_Corganisation_chart-January-2017.pdf).

107. Мосей Г.О реформировании таможенной систем // Проблемы теории и практики управления. 2000. № 5. С. 23-34.

108. Наказ ДФС України від 08.12.2017 № 825 «Про затвердження Положення про Департамент організації протидії митним правопорушенням та міжнародної взаємодії Державної фіскальної служби України».

109. Наказ ДФС України від 30.12.2015 № 1022 «Про скорочення чисельності та введення в дію Структури апарату ДФС України».

110. Нижникова В.В. Адміністративно-процесуальний статус суб'єктів провадження в справах про порушення митних правил: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2008. 212 с.

111. Обставини, що впливають на відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення. URL: <https://studfiles.net/preview/5607588/page:4>.

112. Онищук О.О. Механізм адміністративно-правового запобігання та протидії корупції // Форум права. 2010. № 4. С. 686-689. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2010_4_109.

113. Пашко П.В. Основи митної справи: навч. посібник / за ред. П.В. Пашка [2-ге вид.]. К.: Знання, КОО, 2002. 318 с.

114. Основні завдання Департаменту організації протидії митним правопорушенням. URL: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-/aparatt-departament-organ/zavdannya-ich-funktsii>.

115. Осокин Е. Внутренние таможенные пошлины в России. Казань, 1950. 125 с.

116. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/search/?query=>.

117. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/borotba-z-ekonomichnoyu-zlochinnistyu-ta/informatsiya-pro-vjittya-zahodiv-schodo-bo/223549.html>.

118. Офіційний сайт митниці Литовської Республіки. URL: <http://www.lr-muitine.lt>.

119. Павловский Р.С. Советское административное право. К., 1986. 416 с.

120. Пашко П.В. Основи митної справи: навч. посібник. 2-ге вид., пер. і доп. К.: Т-во «Знання»; КОО, 2002. 318 с.

121. Пашко П.В. Щодо окремих питань забезпечення ефективності митного контролю // Митна безпека, серія «Економіка». 2010. № 1.

122. Педешко А.І. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний університет внутрішніх справ. Х., 2000. 17 с.

123. Положення про Державну фіскальну службу України від 21

травня 2014 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-p>.

124. Поняття „контрабанди” та способи її вчинення. Момент закінчення злочин. URL: <http://student.zoomru.ru/ugolpravo/ponyattya-kontrabandi-ta-sposobi-/230388.1808101.s2.html>.

125. Правове регулювання протидії контрабанді: історія питання. URL: <http://radnuk.info/statti/559-mutne/15127-2011-01-21-07-45-20.html>.

126. Приймаченко Д.В. Докази у провадженні в справах про порушення митних правил: дис. ... канд. юрид. наук / Академія державної податкової служби України. К., 2002.

127. Про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

128. Про ліквідацію Міністерства доходів і зборів: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2014 року № 67.

129. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2136-XII (зі змінами і доповненнями). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T213500.html.

130. Про утворення Державної фіскальної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 160. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

131. Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 311. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

132. Прокопенко В.В. Заходи адміністративного попередження, які застосовуються митними органами. URL: <https://www.sworld.com.ua/index.php/uk/c113-12/16302-c113-035>.

133. Прусс В.М. Юридична відповідальність за порушення митних правил: навч. посібник / В.М. Прусс, Л.В. Ярова. Одеса: Фенікс, 2008. 100 с.

134. Романенко І.М. Щодо визначення поняття “профілактика порушень митних правил”. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/>

period/article/11320/%D0.

135. Рябченко О.П., Мацюк В.Я., Соломенко Г.В. Актуальні питання створення в Україні органу із забезпечення фінансової безпеки держави // Правова просвіта: електронне наукове фахове видання з юридичних наук. 11.2017. URL: http://www.pravo.nauka.com.ua/pdf/11_2017/3.pdf (дата звернення 01.02.2018).

136. Самбор М.А. Правопорушення та проступок: до питання співвідношення понять в умовах розвитку законодавства про адміністративні та кримінальні правопорушення // Юридична наука. 2013. № 8. С. 39-48.

137. Сатаров И. Монополия внешней торговли и борьба с контрабандой / И. Сатаров, С. Дмитриев // Внешняя торговля. 1938. № 4. С. 27.

138. Серих О.В. Деліктоздатність порушених митних правил: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2007. 20 с.

139. Серих О.В. Індивідуальна профілактика в системі заходів профілактики порушень митних правил // Митна безпека. 2014. № 2. С. 95-101.

140. Сидоренко В.В. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил / В.В. Сидоренко, К.І. Садікова // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Право / гол. ред. Ю.М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 3. С. 114-118.

141. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2006. 656 с.

142. Слепченко В. Контрабанда в СССР и ее движение по районам. М.: РИО НКВД, 1923. 115 с.

143. Соломенко Г.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів боротьби з порушенням митних правил // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 31 (3). С. 23-25.

144. Соломенко Г.В. Адміністративно-правові засади боротьби з

порушеннями митних правил: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2017.

145. Соломенко Г.В. Відповідальність за правопорушення у митній сфері // Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права: міжнародна науково-практична конференція / Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», Львів 15-16 червня 2018 р. Львів, 2018.

146. Соломенко Г.В. Порушення митних правил як спосіб ухилення від оподаткування // Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства: міжнародна науково-практ. конференція / Центр правових наукових досліджень, Київ 8-9 квітня 2016 р. К., 2016.

147. Соломенко Г.В. Правовий статус суб'єктів порушення митних правил // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. № 4 (2). С. 163-166.

148. Соломенко Г.В. Предметы нарушений таможенных правил // *Leges si viata*. 2016. № 2/2. С. 144.

149. Соломенко Г.В. Юридична кваліфікація діянь щодо ухилення від оподаткування суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні: проблеми здійснення та шляхи їхнього вирішення // *Право і суспільство*. 2017. № 1 (2). С. 226-228.

150. Стан та перспективи подальшого вдосконалення протидії правопорушенням у сфері інтелектуальної власності / Чернишова О.О. // *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 3. С. 48-51.

151. Стариков Ю.Н. Курс общего административного права. М.: НОРМА, 2002. Т. 1. 728 с.

152. Сутність механізму адміністративно-правового регулювання діяльності міліції України / Т.А. Плугатар // *Форум права*. 2011. № 2. С. 741-744.

153. Таможня Индии разрабатывает систему обнаружения контрафактной продукции. URL: https://www.unitrade.su/novosti/Tamozhnja_Indii_razrabatyvaet_sistemu_obnaruzhenija_kontrafaktnoj_produkcii.html.

154. Таранова С.В. Особливості функціонування митної служби США. URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2010-01/10tsvmss.pdf>.
155. Теория государства и права: учеб.-метод. пособие для студентов, обучающихся по спец. и напр. „Юриспруденция”: крат. учеб. для вузов / С.А. Комаров, А.В. Малько. М.: Норма: ИНФРА–М, 2001. 440 с.: ил., схем.
156. Теория государства и права: учебник для юрид. вузов и факульт. / С.С. Алексеев, С.И. Архипов, В.М. Корельский и др.; отв. ред. В.М. Корельский, В.Д. Перевалов. М.: Инфа-М Норма, 1997. 570 с.
157. Теорія держави і права / Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. URL: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/2303.htm.
158. Тильчик В.В. Тарасенко Р.І. Протидія правопорушенням під час застосування податкового та митного законодавства: окремі проблеми формування поняття // Електронне наукове фахове видання з юридичних наук "Правова просвіта". 2017. № 12.
159. Тильчик О.В. Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: монографія. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 434 с.
160. Турчин Ю. Історична та соціальна обумовленість виникнення контрабанди на території сучасної України // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2010. Вип. 5. С. 245-249.
161. Український та зарубіжний досвід побудови митних органів: рекомендації для сучасної України. URL: https://www.slideshare.net/IER_Kyiv/ss-79291652.
162. Федотов О.П. Концепція здійснення державної митної справи в площині організації митного оформлення за принципом «єдиного вікна» // Митна справа. 2015. № 3. С. 28-44.
163. Хомутенко А.В. Митний пост-аудит в Україні: проблемні питання. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2800/1/%.pdf>.
164. Царенко Т.Б. Боротьба з митними правопорушеннями на основі

- використання зарубіжного досвіду. URL: <http://ndi-fp.nusta.edu.ua/thesis/569>.
165. ЦДІАУК. Ф. 59. Оп. 1. Спр. 7390. Арк. 14.
166. Чеверс А. Определение таможенных функций в условиях экономической интеграции и глобализации // Таможенный научный журнал. 2013. № 2. С. 123–134.
167. Ченцов В.В. Досвід модернізації митної служби США та можливості його імплементації в Україні. URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-01/ChentsovStat.pdf>.
168. Ченцов В.В. Митне право України: навч. посібник / за ред. В.В. Ченцова. К.: Істина, 2007. 283 с.
169. Ченцов В.В. Особливості державного управління митною службою Франції. URL: http://ra.stateandregions.zp.ua/archive/2_2009/38.pdf.
170. Ченцов В.В. Этапы институционального развития таможенной системы Украины: на пути к стандартам Европейского Союза / В.В. Ченцов, Е.В. Гармаш // Таможенный научный журнал ТАМОЖНЯ. 2015. URL: ccjournals.eu/ojs/index.php/customs/article/download/498/510.
171. Чи бути незалежній митниці. URL: <http://robotodavets.in.ua/2016/02/25/chy-buty-nezalezhnij-mytnytsi.html>.
172. Шульга М.Г. Адміністративний примус, його види // Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2005. 543 с.
173. Юридична енциклопедія / ред. Ю.С. Шемшученко та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998. Т. 5: П-С. К., 2003. 736 с.
174. Яромий И.В. Особенности административной ответственности за нарушение таможенных правил // Право и политика. 2017. № 3. С. 40-45.
175. Яромий І.В. Генезис явища порушення митних правил // Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 27 трав. 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 222-224.

176. Яромій І.В. Історико-правове дослідження становлення інституту порушення митних правил в Україні // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 1. С. 111-115.

177. Яромій І.В. Окремі аспекти адміністративної відповідальності за порушення митних правил // Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпро, 30 травня 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 108-111.

178. Яромій І.В. Особливості адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 4. С. 194-200.

179. Яромій І.В. Щодо можливості використання зарубіжного досвіду функціонування митних органів в Україні // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 6. Том 4. С. 143-148.

180. Яромій І.В. Відповідальність за порушення митних правил в системі адміністративної відповідальності // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2017. Випуск 43. Т. 4. С. 222-225.

181. Яромій І.В. Проблемні аспекти діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил // Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Випуск 4. С. 209-213.

182. Les multiples missions de ladouane française. URL: <http://www.douane.gouv.fr/articles/a11602-les-multiples-missions-de-la-douane-francaise>.

ДОДАТКИ

Додаток А

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ**

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Яромий І.В. Особенности административной ответственности за нарушение таможенных правил. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 40-45.
2. Яромий І.В. Відповідальність за порушення митних правил в системі адміністративної відповідальності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2017. Випуск 43. Т. 4. С. 222-225.
3. Яромий І.В. Щодо можливості використання зарубіжного досвіду функціонування митних органів в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Том 4. С. 143-148.
4. Яромий І.В. Особливості адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4. С. 194-200.
5. Яромий І.В. Історико-правове дослідження становлення інституту порушення митних правил в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 111-115.
6. Яромий І.В. Проблемні аспекти діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 4. С. 209-213.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Яромий І.В. Генезис явища порушення митних правил. *Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 27 трав. 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 222-224 (усна доповідь з публікацією тез).
8. Яромий І.В. Окремі аспекти адміністративної відповідальності за порушення митних правил. *Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Дніпро, 30 травня 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 108-111 (усна доповідь з публікацією тез).

Акти впровадження результатів дослідження

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справА.Є. Фоменко
2018

АКТ

«__» _____ 2018 м. Дніпро

про впровадження у навчальний процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних результатів дисертації Яромія Івана Васильовича «Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Комісія у складі: Миронюк Р.В. (голова) – доктор юридичних наук, професор, в.о. завідувача кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності; Собакарь А.О. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки; Жбанчик А.В. – кандидат юридичних наук, декан факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності,

уклала цей акт про те, що основні результати наукового дослідження Яромія І.В. «Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні» використовуються у навчальному процесі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, зокрема, при підготовці навчально-методичних комплексів та викладанні дисциплін «Адміністративне право і процес», «Митне право», «Публічне адміністрування», «Запобігання адміністративним правопорушенням Національною поліцією», «Адміністративне судочинство».

Голова комісії:

Р.В. Миронюк

Члени комісії:

А.О. Собакарь

А.В. Жбанчик

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Науково-дослідного
інституту
публічного права,
доктор юридичних наук, професор

В.В. Галуцько
«14» вересня 2018 р.

А К Т

впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Яромія Івана Васильовича на тему: «Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні» у наукову діяльність

Науково-дослідного інституту публічного права

Комісія у складі: завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт – кандидата юридичних наук Куркової К.М., наукового співробітника відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт Глобенка І.О., склала цей акт про те, що матеріали дисертації Яромія Івана Васильовича «Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права, та використовуються Інститутом в межах реалізації тем наукових досліджень «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0115U005495).

Використання результатів дисертації сприятиме подальшій розробці проблем адміністративно-правового запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні.

ВИСНОВОК

Результати дисертації Яромія Івана Васильовича «Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук вважати впровадженими в наукову діяльність Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки та адміністративного права.

Члени комісії:

завідувач відділу
науково-правових експертиз
та законопроектних робіт,
кандидат юридичних наук

науковий співробітник
відділу науково-правових експертиз
та законопроектних робіт

К. М. Куркова

І.О. Глобенко

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
вул. Козацька, 116, м. Київ, 03118
Тел. 228-10-31
E-mail: sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

SCIENTIFIC INSTITUTE
OF PUBLIC LAW
116 Kozatska Str., Kyiv, 03118
Tel. 228-10-31
E-mail: sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

41 квітня 2019р. № 5/12-105

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про використання результатів дисертації Яромія Івана Васильовича на
тему «Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії
порушенням митних правил в Україні»**

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді, що результати дисертації Яромія Івана Васильовича «Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні» стосуються проблем адміністративно-правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні. Результати дисертації використовуються Інститутом під час досліджень в межах НДР «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0115U005495).

Директор Інституту

Галуцько В.В.